

COSAS DE ESPAÑA

LES DUES INVASIONS DE CATALUNYA

LA MEVA *DEPURACIÓ*N

RÒSSEC

LA MALURA DE L'OCUPACIÓ

Spoliarium

Jo feriré amb la veritat proscrita
l'escàndol de l'heroi

CARDÓ

La temença de veritat
fa el conreu de la mentida

PATXOT

SUMARI

PÒRTIC

LES DUES INVASIONS

- Primera onada:* L'eixugada republicana : Robatoris.
La tragèdia de la Masia Mariona.
Ressaga precursora.
- Segona onada:* Els romponents de la Ponentada : Robatoris.
La nostra llar de la Bonanova.
Bromera verinosa.
La Casa del meu poble.
Una Clariana.

LA MEVA *dépuración*.

- Prolegòmena.
Embassament i Xarbotades.
Documental : Cartes de l'Amic.
Cartes meves.

Diligencias.

- Quelcom de les actuacions.
Informe resumen del Instructor.
Esbandida en una Sentència bessona.
Comentari de la Sentència bessona.
Clixé d'època.

RÒSSEC

- Un sarcasme inconscient.
Historial d'una usurpació oficial franquista.

LA MALURA DE L'OCUPACIÓ

- L'Institut de cultura de la Dona.
L'Orfeó Català.
Sociologia experimental.
Fermança.

PÒRTIC

Pels fruits els coneixereu

Les ficcions constitucionals de la monarquia, massa habilidoses per no ésser arriscades, menaren fatalment al paroxisme de la primera dictadura, solució desesperada que produí, lògicament, aquella sorpresa de la República Espanyola, filla legítima i natural de la democràcia que s'exalta tant arreu en aquests moments, quan precisament i amb l'excusa de la guerra, però en el fons esplaiant llur vera idiosincràsia, els Estats són esdevinguts més autocràtics que mai i no és poc dir.

Aqueixa característica la proclamaren, pràcticament, els dos camps en lluita, els quals annulant-se així mútuament, deixaren la porta oberta a la demagògia, i aquesta provocà una segona dictadura, molt pitjor que la primera, que ans que tot pretenia cobrir el rei en fallença, mentre que l'actual va sense escrúpols a la seva: domini, especulació i gaubança, materials.

La República, legalment vencedora de la Monarquia, s'afanyà, contra democràcia, no solament a entrebancar i a combatre, sinó finalment a prescindir de valiosos sectors de l'opinió pública, que exclogué sistemàticament, malgrat que sense llur col·laboració, no es podia estabilitzar, ni podria evolucionar pacíficament, una República emocional en un país endarrerit, avesat a la falsia i, per tant, mal preparat per a una realitat com l'esdevinguda.

La Monarquia desnonada cuità a rescabalar-se, aprofitant aqueixa errada política per a engruixir la seva conspiració a favor d'una restauració

GUAITANT ENRERA

que, encara no nada, ja es tornava a presentar incorregible i impenitent, en aquella frase lapidària de Calvo Sotelo, que els catalans no han d'oblidar mai, perquè és l'evangeli de la monarquia espanyola: *prefiero una España roja a una España rota*, sentència de doble efecte, premonitòria d'altra errada molt pitjor que la republicana, puix que aquesta era tàctica, mentre que la monàrquica és doctrinal, si bé ambdues son igualment relleixos de l'absolutisme secular espanyol.

Quan les tropes franquistes entraren a Barcelona, l'infant Joan trameté la seva felicitació al Gl. Franco pels guanys d'una lluita *que devuelve a España las queridas provincias catalanas*. Com es veu, no es tractava pas de Catalunya sinó de *provincias*, o sia, contrades dominades.

Perquè, tant la monarquia com la dictadura, com la república i la sedició militar, són totes eminentment espanyoles en el sentit tradicional del mot, designant una deformació congènita.

Havent estat la República un esclat de protesta contra els enganys governamentals, quin caire prendrà, quan es desfermi, la nova protesta social que les actuals injustícia i tirania van congriant per a l'esdevenidor ?

La resposta és difícil i pertoca a la història ¹.

Una recaiguda és probable, perquè a mida que minva i es dilueix la personalitat humana, la societat s'acleda en ramades fàcilment menades per mals pastors, com els que ara les fan servir per a martiritzar i ensangonar tota la terra.

Car els Estats s'han tornat dogmàtics com les Esglésies, d'ací una afinitat que, a Espanya, ha fet el casament de l'Estat amb l'Església, una promiscuitat bilateral provocant darrerament la naixença del franquisme, nodrint-

¹En els primers temps de la República Espanyola, me vingueren a veure, a Barcelona, uns nord-americans que acabaven de recórrer l'Espanya per motius comercials i que se'n tornaven a llur país.

Durant la conversa es tocaren moltes tecles i un d'ells em preguntà :

— I Vós, què en penseu de la República ?

— Home — vaig dir-li — l'Espanya pretén fer quelcom que Vosaltres, nord-americans, no fóreu capaços d'intentar.

— Què és això tan extraordinari ?

— Senzillament : fer rutllar una república sense republicans.

— Verament, a nosaltres no se'ns hauria acudit cosa semblant.

— És clar, hauríeu començat per fabricar republicans, si és que en teniu pasta.

Aleshores, els meus visitants es deixaren anar, contant incidents pintorescs que els havien succeït i retreient observacions simptomàtiques que havien fetes, de manera que la conversa s'anà animant i, durant una estona, n'haguérem *plenty of fun*.

COSAS DE ESPAÑA: PÒRTIC

se de submissió i automatisme que són la mort espiritual, quan l'ésser social no pot existir, ni perdurar, sinó amb el convenciment, que és una espontaneïtat de la llibertat mental.

Triturat per l'engranatge de l'Estat, l'home esdevé una polseguera que qualsevol vent fa voleiar ; aleshores, també se'n pot fer fàcilment un fangueig.

Enmig de la topada i consegüent fallida de tantes negacions i transgressions, fou sobtada la Catalunya renaixent, ja enllà de l'enardiment poètic dels Jocs Florals, deseixint-se de l'autodidactisme enciclopèdic i, entrant en l'estricta disciplina intel·lectual, en saba ascendent treia una florida que la ponentada pogué marcar perquè Catalunya encara no havia assolit la plena maduresa i, per tant, encara no tenia tot el tremp cívic necessari per a mantenir-se en els romponents que el consorci militar-eclesiàstic-colonial desfermava contra d'ella ; per això, també li mancà el recer d'uns davanters emparant-la amb tota la virior del Poble Català al darrera.

En comptes d'això, els pretesos representants, descarrerant-se per viaranys perdedors, s'engrescaren amb accidents i passions polítics, arrossegant-hi força gent i, tots aplegats, es deixaren engolir pel parany espanyolista, el qual en feu : dels uns, un mer botó per al *corpiño* monàrquic i, dels altres, un farbalà més en la faldilla republicana. Calien a Catalunya capitostots del nostre esperit nacional i no pas polítics espanyols a precari, com els que, per això mateix, tan mal obraren oblidant el clam de la Nostra Terra en aquella crisi transcendent.

La Generalitat féu l'errada mortal de no ésser — ni voler ésser — verament la Generalitat, ço és, una democràcia plenament catalana, sinó que, ans que tot, era republicana, un partidisme polític a base majoritària, reflexe del republicanisme madrileny, el qual tampoc no alenava l'esperit republicà, cosa gairebé impossible dintre la tradició espanyola, on el republicanisme no és més que una manera d'oposició o protesta : és l'expressió de revolta contra l'atavisme absolutista tradicional de la monarquia, però no pas un daler constructiu raonat i ben assentat en la consciència popular que, enganyada pels uns i pels altres, no té prous fonaments ; per això cada vegada, la república ha resultat un intent fallat, substituït per un retorn a l'absolutisme, més o menys ben disfressat. Les nostres esquerres fàcilment confonen la democràcia amb la demagògia, de la mateixa manera que les nostres dretes confonen el privilegi i l'autocràcia amb el dret i la veritat.

GUAITANT ENRERA

El nostre plet és nacional, o sia, contenint i defensant totes les modalitats, intellectuals, morals i materials, del nostre Poble : per tant, és anterior i superior als accidents de formes de govern, privilegis de casta i d'organització guerxa i injusta, amb els neguits socials que en provenen. Partits, vol dir divisió, trossam, i el nacionalisme és integral ; d'altra banda, cal no oblidar allò tant vell *divide ut impere*.

Si tots els fills de Catalunya li romanen devots i fidels, la nostra ideologia serà tant més fàcil de servir, quan les convulsions que fa sentir la decadència crònica d'Espanya, són estrebades de força material, que no tenen presa en l'espiritualitat, puix que és immaterial : el fur intern és incoercible i inviolable ; això ho obliden massa gran nombre de catalans.

També ; els nostres polítics partidistes fàcilment obliden la doctrina fonamental : l'autonomia és inherent a la personalitat humana i a la seva collectivitat natural ; per tant, és anterior i superior a les formes de Govern i cap Estat pot atorgar-la, perquè, ni li pertany, ni està dintre de les seves facultats : solament pot reconèixer-la i deu respectar-la.

Ja que ens hem ficat en el camp de la sociologia experimental col·lectiva, i estem fent història, deixeu-m'hi particularitzar unes lleus apuntacions de psicologia interna.

Com que no sóc polític, en la meua escassa vida de relació, no he fet mai cap distinció entre dretes i esquerres, on no he vist més que catalans, amb els quals he trobat i tingut sempre amigable i lleial coneixença. Per això, en certs moments arborats de la vida pública a casa nostra, de vegades, uns i altres, m'han obligat a fer de passera, de correu o *liaison* entre les parts en lluita, des de l'extrema dreta fins a l'extrema esquerra, i em dol haver constatat i haver de confessar que les dretes, majorment l'extrema dreta, són les que he trobat més intractables, perquè es cobreixen amb un postulat completament impermeable al raonament : elles posseeixen tota la veritat i les seves conseqüències, de tal manera que ni tan solament en resta una engruna per als altres ; en una pressumpció així, és debades discutir.

En canvi, les esquerres, avesades a una major polèmica, que àdhuc sovint frueixen com un sport o un desfogament, fàcilment admeten la contradicció, ço que les fa més avinents a la discussió i, de vegades, amb resultats pràctics.

Referint-ho a mi mateix, puc retreure que, durant la guerra civil, el President del Comitè de St. Celoni, en heure esment del tiroteig contra la

COSAS DE ESPAÑA: PÒRTIC

nostra casa del Montseny, on nosaltres érem, cuità a venir a protestar-ne, compareixent de nits, sense gent armada, sinó amb la previsorà finor moral d'anar acompanyat de dones i una criatura de la seva família, per tal de tranquil·litzar així la meua muller. I en moments més crítics i arriscats, el cap del l'escamot que havia fet aquella brutalitat de sorpresa i que portava l'intent, suggerit, de matar-me, posà el seu fusell en el segur en oír un raonament que jo li feu, endevinant la seva motivació mental i signant-li la penjarella vermella que duia en el canó del seu mauser.

Hi ha quelcom d'erradament sistemàtic en la posició de les dretes, que he vist confirmat en altres terres que la nostra : són una de tantes components que concorren a la resultant social i, massa sovint, pretenen ésser-ne una directriu.

Les nostres dretes, especialment, no hi perdrien res, sinó que hi guanyarien molt, si, deixant a estones llur mantell protector i les ulleres de color, de tant en tant es reloguessin en presència de la consciència : potser aleshores, amb visió més clara i real, s'adonarien, per exemple, entre moltes altres coses, de que, en les fogueres del 1835 i el 1909 i el 1936, hi havia tions i encenalls apilonats per elles i que, l'efímera *Gloriosa* de la passada centúria, enmig de tot, era més romàntica que el *Glorioso* del present, que elles contribuïren a portar mijançant la guerra civil.

Més que com a document o historial personal, transcriuré les anotacions que segueixen, com a testimoni revelador de l'enterboliment mental i el remolí material de l'època desgavellada, preludi inconscient del cataclisme mundial que contribuí a desfermar i la localització del qual a Espanya s'anomenà *Glorioso Movimiento Nacional*, qualificatiu radiant i sonor de la forta recaiguda en el vici i la mentida seculars espanyols, encobridors de l'heterogeneïtat constitucional i la incompatibilitat orgànica agreujada per la injustícia.

En aqueixa pressumpció fallidora, el G. M. N. acoblà : d'una banda, la sobreeixida de la rebel·lió militar sempre latent ; de l'altra, la guerra civil que provocà, i, entremig, per afinitat circumstantial, l'Església temporal infeudant-se aparatosament a la dictadura sediciosa, compartint-la després, i ara sostenint-la curosament per reciprocitat de monopoli i en la comunitat del risc provinent de llur falsa posició, que miren d'apuntalar predicant la teoria del mal menor, inici de totes les transgressions.

GUAITANT ENRERA

Fou un revirament i una rubinada merament aparents car, amb una altra fraseologia i d'altres miratges, canviant la sonoritat del reclam, la vestimenta i l'enlluernament de les coloraines, grumejant amb nou esquer, en el fons, els procediments són romasos iguals als que vingueren a substituir o àdhuc pitjors, puix que aquests malmeten, exploten, perverteixen i neguen les institucions i els conceptes fonamentals de la personalitat humana, de la família i de la societat que en resulta.

L'alba de la somniada i promesa pau, preludejava una riuada de por cerval, pressentiment de la tirania venidora, que ho envaï tot i on tothom es trobà colgat, esmaperdut i envilit.

Triomfants i desfermades les cobejances usufructuàries de l'ençà i de l'enllà, un Govern fet amb força material fora de llei començà la disbauxa d'arbitrarietats, persecucions i venjances que encara duren; els mals hàbits colonials, que es neulien d'enyorança, reprengueren la saba fent reflorir ufanosament el parasitisme; l'agiotatge es desvergonyí en la cosa pública d'una manera com mai, prenent-hi una volada esfereïdora, i l'espiritualitat i la moral s'han diluït en la gaubança i el mesell panxa-contentisme dels *beati possidentes*, legals i il·legals. La veritat hi ha esdevingut delictes i la mentida, batejada amb el nom de propaganda, és enlairada a funció d'Estat, igualment que el robar i el matar.

Tal és l'absurda i criminal promiscuïtat en la qual Espanya s'és enfangada, arrossegant-hi la Catalunya en reconstrucció i civilització ascendents. Per això, ara la Nostra Terra es debat en la fallida bizantina sobrevinguda, farcida de tirania, de suborn i tota llei de malvestats premeditades.

Mentrestant, el poble guaita i pateix, rosegant la mordassa que li han posat i trina arborant-se esperant el «segon torn», refiança que no amaga.

I si aquest segon torn li arriba, les *glorias* canviaran de mà, ho capgiraran tot, i aleshores caldrà no oblidar que serà la seqüència lògica dels antecedents que l'hauran portat i que, actualment, l'estan covant, dintre l'enterboliment moral i el fangueix material que omple l'escena.

Crec que tothom hauria de deixar escrit la part que li ha tocat d'aquest *Glorioso Movimiento Nacional*, car s'ho mereix i, tots aplegats, fariem un formidable arxiu acusador de la brutalitat passional dels uns, la covardia traïdora dels altres i la incapacitat de no pocs.

COSAS DE ESPAÑA: PÒRTIC

És seguint aquest criteri que consignaré unes parts majors que m'han pervingut del G. M. N. :

a) Les dues invasions : la republicana en retirada cap a la frontera i la ponentada franquista empenyent-la-hi.

b) La tragèdia de la Masia Mariona de Mosqueroles (Montseny), nimbada per les flames, consumint la meua illusió de finir-hi la vellesa, que ara s'escola dignament amb tota la família, en l'expatriació voluntària.

c) Les vicissituds de la nostra llar de la Bonanova, sumari de violacions, insults i pillatges, comesos en la *gloriosa* radiança, no pas precisament per les turbes, ni solament pels forasters, sinó per uniformes galonejats.

d) La Casa del meu poble, amb els incidents del seu recobriment.

e) La meua *depuración*, embolcada en el *chantage* clàssic i les xarbotades inherents, esbandides en una sentència bessona.

f) Dintre d'aquest rebulliment s'hi encabiran naturalment : bromera dels romponents invasors, embassaments llotosos i un ròssec amb un sarcasme i una usurpació oficials.

g) La malura de l'ocupació, pervertint les consciències, estimulants els nostres defectes i esgarriant els sentiments.

Tot aplegat, farà un clixé d'època que s'ho val per a l'alliçonament futur dels qui ho vulguin aprofitar.

Faré senzillament una narració de fets, intercalant-hi cartes connectades amb actors o testimonis presencials, i contrastades amb les meves respostes, dictades per la consciència del nostre passat, conhortat i ratificat per l'ambient estimulants d'aquest muntanyam on som acollits, car encara arredossa homes i drets i autoritat, eixit tot del poble i que, per això mateix, perduren.

Suïssa, Desembre del 1948.

I

LES DUES INVASIONS

PRIMERA ONADA : L'EIXUGADA REPUBLICANA : ROBATORIS

España es un presidio suelto
 Veu popular castellana

Iniciada la sedició militar del 19 de Juliol del 1936, els nostres porters de la casa de la Bonanova, reconeguent-se impotents per a defensar-la, resolgueren tancar-se a dintre, deixant-se veure el menys possible.

De seguida, començà a presentar-se gent desconeguda amb intent d'ocupar la casa.

Al cap de pocs dies, un ordenança de la Generalitat de Catalunya clavava en el portal un cartell dient : que la casa era *Incautada per la Generalitat de Catalunya per a les Institucions del Poble*, per l'estil del que es feia arreu amb les esglésies cremades i a fi de salvar-ne les restes. Això cridava l'atenció dels passants però, durant mesos, salvaguardà la casa.

Per tal que no es veiés que era deshabitada i també a fi de donar a la família del jardiner un caràcter adient als temps, els porters deixaren llur estatge i es posaren a viure a casa nostra, quedant així aparentment ocupada per gent que semblava de la situació, ço és, que s'havien apoderat de la casa dels amos.

Mesos després, uns Senyors que es deien del *Patronat Artístic de Catalunya*, pretingueren inventariar el contingut de la casa i, davant la resistència dels ocupants, demanaren per telefonar a la Generalitat. Aleshores, el cap de colla entrà al despatx i, en adonar-se que era en el meu domicili, s'excusà de llur pretensió i marxaren tots correctament.

PRIMERA ONADA: ROBATORIS

A la porta de casa nostra, sota d'un encapçalament que deia
Apropiat per la Generalitat de Catalunya per a Biblioteca Popular
hi havia el següent ofici de requeriment :

« La casa del Passeig de la Bonanova, 28, conté la Biblioteca científica i els treballs astronòmics i meteorològics del ciutadà R. Patxot i Jubert.

Considerant el gran interès d'aquells materials per al Patrimoni Històric i Científic del Poble, l'esmentada casa amb les col·leccions que conté, per ordre de la Conselleria de Cultura de la Generalitat, ha estat intervinguda pel Servei de Biblioteques.

En conseqüència, són requerits els Agents de l'Autoritat i organitzacions antifeixistes, perquè respectin aquesta casa, mentre no sia possible traslladar el seu contingut a la Biblioteca de Catalunya.

Barcelona 23 de Gener del 1937
Consell de Cultura.

Quan En Gassol deixà la Conselleria de Cultura, En Sbert el substituï i envia un fill d'En S., amb policies de la Generalitat, per tal de fer l'inventari, però els nostres ocupants s'hi oposaren i, de seguida, començaren les amenaces, que era l'argument d'aquells moments. Es resolgué la qüestió, comunicant-ho a la meva cunyada O., la qual comparegué valentament amb les claus i es féu l'inventari en presència d'ella. Durant la feina, algú féu comentaris despectius per la senzillesa amb què nosaltres vivíem ; es veu que confonien la riquesa amb l'opulència i la fatxenderia, perquè ignoraven que la vera riquesa no es pas material ; per això demana molt de seny i un tremp moral que difícilment poden assolir els pervinguts : la vera riquesa no es mai provocativa perquè té consciència del seu deure social. També es sorprengueren del nombre de « Sants » que teníem, referint-se a les belles còpies del Museu del Prado, que havien estat de la meva cunyada difunta. Calmat per si só l'esperit agressiu de la irrupció, els visitants acabaren llur tasca, i tornaren cortesament la O. a casa seva en llur auto oficial.

GUAITANT ENRERA

La casa s'anà sostenint d'aquesta manera fins a l'Octubre del 1937¹, quan el Govern Central de València es situà a Barcelona, per tal d'assegurar-se la retirada. Aleshores es sobreposà a la Generalitat i portà a Catalunya l'espanyoleria colonial.

En el Passeig de la Bonanova s'installà una Subsecretaria del Ministeri de l'Aviació i els oficials cercaren allotjament en les cases veïnes, totes ocupades per estadants de la Barceloneta que fugien dels bombardeigs; la nostra la deixaren de banda, considerant-la pràcticament incautada pels antics servidors d'un propietari fugitiu i, per tant, enemic llur.

Però, com que els oficials no sabien on allotjar-se, recorregueren a la Generalitat sollicitant la nostra casa, que era deshabitada, i el Conseller de la I. P., En Carles Pi i Sunyer, va avisar que havia d'ésser cedida per a estatge d'un comandant amb la seva muller i un fill. El jardiner passà a ocupar la nostra cambra i feien la cuina en comú.

D'entrada, es mostraren respectuosos, però aviat es desavingueren amb els porters que, naturalment, defensaven el nostre dret. El nen començà a jugar amb les revistes, després amb les nines i les joguines dels armaris; els ocupants anaren demanant el parament de la casa i, fent-se'n amos, volien treure els nostres porters, cosa que es pogué evitar gràcies al dit Conseller que els hi havia introduït.

L'estadant següent, fou un capità que tenia ínfules nobiliàries, clapejades de comunisme.

Quan el cos diplomàtic sortí de Madrid, per seguir el Govern a Barcelona, la nostra casa fou llogada a la Legació de Txecoslovàquia, per a habitació del Ministre d'aquest país, cosa que es comunicà als estadants.

Hi portaren l'equipatge del Ministre i els estadants convingueren amb el nostre apoderat que l'endemà, a l'hora que li vingués bé, ells s'hi trobarien.

L'endemà, de bon matí, comparegueren Jefes militars de l'Estat Major, policies del S. I. M. i comissaris de la *Vivienda*.

¹ Es simptomàtic de l'esverament general en aquells moments que: ni els amics, ni el meu personal, ni els col·laboradors i encarregats de totes menes, no m'avisessin que la casa no podia continuar deshabitada sense córrer greu perill. Altrament, s'hauria evitat tot el que li esdevingué i, entre moltes altres coses, s'hauria salvat la biblioteca especialitzada que jo havia anat aplegant durant la meua vida a fi de constituir un *Fons Patxot* que, després de la meua mort, hauria passat a la Biblioteca de Catalunya. Això ho sabien alguns d'aquells col·laboradors.

PRIMERA ONADA: ROBATORIS

En arribar el nostre apoderat, acompanyat del seu substitut, es trobaren amb l'escena armada: aquella gent tancada a dintre, amb un sentinella a la porta. Se'n seguí una discussió prenyada d'amenaçes segons la consuetud d'aleshores, i la situació esdevenia crítica. Sortosament, llavors comparegué el Sr. Ministre amb el seu Cónsol General, els quals apaivagaren de moment la tempesta.

Els estadants intrusos demanaren al Sr. Ministre que els deixés conservar llur oficina, pregant-li que, en canvi, volgués acceptar una altra casa que li tenien a punt. El Sr. Ministre accedí a veure la casa oferta i se n'anà amb un d'ells, després d'obtenir paraula que, ni respecte a persones, ni coses, la situació canviaria durant el temps que ells triguessin a tornar.

El portaren a l'Avinguda del Tibidabo, on li ensenyaren per fora una casa de la qual no tenien la clau, ni tan solament referències. Mentrestant, l'apoderat i el seu acompanyant, quedaren detinguts amb el centinella a la porta, i fins que els diplomàtics accediren a acceptar una nova casa, no quedaren en llibertat. A la nova casa que els havien ofert, no hi pogueren entrar mai.

La grolleria i violència d'aquella escena me la contà temps després a Genève, el mateix Sr. Cónsol General, d'una manera que deixava com calia l'autoritat del Govern, la falsia dels seus subordinats i la dignitat de l'exèrcit.

El resultat de l'indigne incident fou que els estadants, no solament romangueren a casa nostra, sinó que s'hi afegí un capità amb la seva muller i fills ja grandets. Els militars deixaren guàrdia amb baioneta calada a la porta, i el nostre jardiner se'n tornà a la casa petita.

Tals eren els procediments de la República Espanyola a Catalunya, prescindint de la Generalitat.

Així enganyada la Txecoslovàquia i havent-li pres la nostra casa, els conqueridors s'afanyaren a estendre'n l'ocupació, vivint de la casa: s'anaren desvergonyint, es queixaven de que necessitaven roba i com que els armaris eren tancats, demanaren les claus, que els foren negades. Els intrusos ho resolgueren espanyant armaris i repartint-se el contingut. La roba, se la feien a la mida llur, puix que n'hi havia retalls a les escombraries. Cap a les darreries, també espanyaren les habitacions tancades del 2n. pis, on jo tenia la selecta especialitzada de la meua Biblioteca i el meu Arxiu.

Aquests oficials, de vegades, comentaven la guerra dient que, si perdien, buidarien la casa i després la cremarien, propòsit que proclamava llur *hidalga bizarria*, ço que prova que la sobtada imposició del catolicisme a

GUAITANT ENRERA

l'exèrcit, encara no havia arribat a l'oficialitat o bé que l'havia talment represa que, a hores d'ara, tampoc no l'ha paït, i per això serva aquest raonament d'infidel.

Pel que es veu, ni en la moral, ni en el vocabulari militars, existeix, ni el concepte, ni el mot, de lladre, i per això la història ens mostra tostemp, com el substitueixen pel nom de conqueridor, amb la seva espectacular bromera.¹

Dos dies abans de la caiguda de Barcelona, tot el veïnat no es preocupava més que de fugir, i aquells herois, que ja havien buidat la casa, a les tres de matinada fugiren sense cremar-la perquè estaven enfeïnats a emportar-se'n matalassos, somiers, mobles de la galeria, estris de cuina, etc., etc., i la por no els donà temps de cometre les altres *gallardias* promeses. Després, tancaren la porta i se'n dugueren les claus.

Fugiren tan de pressa que oblidaren llur documentació damunt d'una taula i en una altra, escrit a corre-cuita, un paper insultant el propietari i acusant-lo del pitjor que es podia fer aquells dies, perquè li deien *feixista!*

Aquests rebenta-pisos republicans d'uniforme, mereixen de part meva aquell indefinible menyspreu-compassiu que vaig sentir quan una partida incontrolada, després de foguejar la nostra casa del Montseny, hi entrà amb intent de matar-me.

Novament i repetidament, me calgué sentir aquest menyspreu-compassiu, quan els « croats blancs », escuma del G. M. N., saquejaren igualment la casa, però amb major fruïció i més profitós robatori, confirmant així la dita de llur pròpia llengua : *són los mismos perros con diferentes collares.*

¹ Aquí escau una recordança de Byron :

« Were things but only call'd by their right name,
 Caesar himself would be ashamed of fame ».

LA TRAGÈDIA DE LA MASIA MARIONA

Mosqueroles (Montseny)

La violació, el pillatge i la destrucció que segueixen, corresponen tots a la primera invasió, o sia, dintre l'eixugada republicana.

Com he explicat en altre lloc (pàg. 424), el 23 de Juliol del 1936, l'esperit que alenava a la Masia Mariona del Montseny en fugí en ésser foguejat aquell casal i en havent-hi entrat l'espectre del crim incipient, de manera que, en anar-nos-en el 3 d'Agost, solament deixàrem allà la pedra del monument votiu que aquella construcció representava, i que segueix representant enmig de la natura.

De bell antuvi, un cop fora nosaltres, s'en va incautar l'Ajuntament del poble per a instal·lar-s'hi. Ho va fer per tal que no se n'apoderessin estranys i no sofrís perjudici. Va ocupar exclusivament el salonet de la planta baixa, entrant a mà esquerra; en va treure els mobles i, ni la casa ni el mobiliari, no sofriren cap dany material. Això durà fins a entrada de primavera de l'any 1938.

Aleshores un capità, dient que obrava en nom d'un Estat Major, l'en va treure i s'hi va ficar amb uns quants soldats. El mateix va fer amb altres cases de categoria similar en la comarca. Va ésser home de bones paraules i mals fets, que abandonà la casa amb la seva gent al cap d'un parell de mesos. En anar-se'n, se'n va portar tot el que li va plaure: matalassos, algun llit, el rellotge, el microscopi, etc., etc. que, molt temps després, fou recuperat parcialment en una casa de Campins.

En quedar la casa buida, s'hi va presentar un comissari estranger, de nacionalitat que no es pogué posar en clar, si bé ell deia que era txec, amb la seva muller que era castellana, anunciant que se n'apoderava i la preparava perquè hi havia d'anar a viure un general rus. Hi aparegué servei, però el general no el va veure mai ningú. Deien que per raó de la seva molta feina, hi arribava de nits i se'n tornava a la matinada. Al cap d'uns tres mesos, van desaparèixer.

Cap al Juliol del 1938, s'hi va posar un altre comissari, amb mitja dotzena de persones entre homes i dones, anunciant que tenien ordre de preparar-la per a un molt alt personatge. S'hi tancaren a dins i s'hi incomunicaren. Al cap d'una setmana, els masovers s'adonaren de que, en ple dia, tots els

GUAITANT ENRERA

llums eren encesos i no s'hi sentia rastre de persona ; s'arriscaren a acostar-s'hi i va resultar que havien desaparegut. En entrar-hi, es pogué constatar que, durant aquells dies, l'havien forfollada de dalt a baix, sense perdonar ni els ràfecs de les teulades.

Com que persistia la prohibició d'entrar dins del tancat i l'anunci d'un nou estadant, la casa va quedar vigilada de lluny i deshabitada.

Al cap de poc temps, se n'hi va anar a viure el coronel G., segon cap de l'exèrcit republicà, amb la seva secretària. La primera cosa que va fer, va ésser cridar els masovers i dir-los, com ho va complir, que no es tocaria res sense llur aquiescència. Varen resultar persones respectuoses de la casa i s'hi estigueren uns sis mesos, fins poc menys que a la caiguda de Barcelona, el 1939.

Quan se n'anaren, s'hi va allotjar un Estat Major en plena retirada i per molts pocs dies. Barcelona ja havia caigut i havia començat la riuada de militars i civils cap a la frontera.

Abandonaren la casa un dimecres i, el dissabte següent, vingueren unes duescentes persones de l'anomenada brigada Lister, irregular, de paisans extremistes armats, amb molts camions portant mobles, que després foren cremats amb la casa. Molts d'ells marxaren, però se'n quedà una seixantena que, a mitja nit, mataren dues vedelles i dos porcs, i després, cap allà a les dues de la matinada, armaren gran xivarri, començant a encendre la casa i deixaren guàrdia nombrosa, fins que fos ben cremat tot ço que ells volien.

Encengueren el foc mijançant una guspira elèctrica, en els mobles apilonats a la sala del pis principal, prèviament ruixats de gasolina. Abans, havien resseguit tota la casa, trencant vidres, llums, material sanitari, etc., tot el que era a llur abast, a cops de massa, matxets, garrots, sabres, etc. El foc s'obrí pas pels estatges del davant i per la porta de darrera, esbravant-se cremant tot el fustam de melis, que era abundant i de qualitat ; n'esbotzà el sostre enteixinat de terra cuita, i àdhuc els muntants dels finestrals, que són d'ull de serp, foren rosegats pel foc. Del mobiliari, solament en resta l'arpa amb les cordes del piano i el llum del menjador mig fos : ço que els nombrosos estadants ventureros no havien robat, el foc ho acabà de destruir.

Anteriorment, l'Ajuntament havia fet pelar els suros i vendre la pela pel seu compte ; també, el de Campins féu pelar suros i tallar alzines a profit d'ell.

L'endemà de l'incendi, els soldats franquistes començaren a passar per Càn Justa.

LA TRAGÈDIA DE LA MASIA MARIONA

Així morí aquella Masia Mariona votiva, que jo havia fet construir com a monument de recordança a la illusió d'una filla, morta també en plena juvenesa, i com a casal per a finir-hi la meva vellesa.

Després, per un foradet entre la paret i el sostre del menjador, s'hi ficaren les abelles i convertiren el buit en un rusc que ompliren de mel, talment simbolitzant l'Arc de St. Martí darrera la tempesta, i la dolçor de la innocència substituint el verí de la passió.

Ara, la meva vellesa finirà ben lluny d'allà.

Sóc separat de la meva Terra per l'abisme espiritual d'una consciència que m'ha dictat l'expatriació voluntària, pel civisme afirmant la personalitat humana revoltant-se contra l'esclavatge i el perversament; per l'estesa de tot un Estat interposat, amb la materialitat de dues fronteres polítiques i la repulsiva amoralitat d'una d'elles, prenyada d'odis i malvestats i lladronicis, barrejats amb els crims i els vandalismes de la bèstia humana desfermada, traïdorament embolcada en atractívoles coloraines i proclament encisadores mentides, per tal d'ofegar la irada rancor que la seva vilesa va congriant.

Per damunt d'això, aquell casal esbalandrat s'ha esventat la bravada del crim que l'empestà, i ara que n'és purificat, els insectes i els ocells i tots els animalets del Bon Déu, mentre jo visqui, tindran espaiós acolliment en aquell recordatori profanat, i la meva Masia Mariona, dignament hospitalària, seguirà reivindicant-hi la serena honrança de la natura, que és perdurable, malgrat la reincident feresa, mal dita social, de la brutalitat humana acoblada en desorganització.

D'aleshores ençà he fet esculpir en el portal adovellat, la següent inscripció:

HOSTES VINDRAN QUE DE CASA US TREURAN

3
d'Agost
del
1936
Adéu-Siau

GUAITANT ENRERA

Aquesta data recorda el dia en què la muller i jo, custodiats en l'auto de la policia, deixàrem el nostre casal, mentre en passar-hi davant, per la carretera de baix, jo deia a cau d'orella de la muller : « això és mort ! ».

Així finaven dues il·lusions : la de juvenesa de la nostra filla Maria (a. c. s.), i la de la nostra vellesa, que ara traspassarà en altres terres, expatriada per amor de la consciència i del sentiment.

Posteriorment, he fet plantar dos xiprers en la placeta, davant de la portalada, testimoni elegíac de les dues il·lusions esvanides : l'una, segada per la mort, en plena juvenesa, i l'altra, foragitada en la vellesa, per la malvestat humana.

I ara, la natura usufructua en la quietud la Masia Mariona, així com abans l'havia acollida en la vivor.

Mestre Horaci ! deixeu-me la vostra parla millenària per tal que guaitant-m'ho sentimentalment de ben enlaire, jo pugui proclamar amb Vós la bella afirmació espiritual : *Impavidum ferient ruinæ!*

LA MASIA MARIONA, profanada i cremada, ara dóna acolliment a les bestioles del Bon Déu.

RESSAGA PRECURSORA

Val la pena de reproduir les següents cartes meves, on traspua l'estat d'esperit imperant durant el període precursor de l'altra invasió, al mateix temps que s'hi insinuen alguns fets correlatius i les premonicions que em dictava la consciència.

La primera invasió fou quan el Govern de la República es retirà a Barcelona arrossegant tota la plaga de forasteralla oficial que ofegà la Generalitat de Catalunya.

La segona, que s'apropava aleshores, era la dels « blancs » precedida de nuvolasses rogenques i negres.

De la meva carta del 17 Desbre. 1937 a l'apoderat :

Mtre. Pujol. — Digueu-li que aquesta resposta va per a ell, car jo he d'abreujar. Però, cal prendre precaucions per quan vingui l'altra invasió, que vol matar l'ànima així com aquesta mata el cos. Jo no us vull pas descoratjar, puix que comprenc de sobres el vtre. estat d'esperit, però sí vull prevenir-vos contra la formidable decepció que espera a tots els illusos, que són els més. En llenguatge algebraic : és una mateixa quantitat canviada de signe. I quant més intelligent, més responsable s'ha de tractar la gent, i els de l'altra banda són tan dalloneses com els daixoneses.

De la meva carta del 28 Febrer 1938 :

Novetats. — L'altre dia el Consolat me féu veure com el seu plec havia estat obert per la Censura, però sembla que respectaren el contingut, on hi havia altres sobres tancats. Es veu que l'antic dret internacional és caducat i ara regna el vell *audaces fortuna juvat*, seguint el qual jo escric, malgrat tot. De totes maneres, preneu nota d'aquesta novetat i parleu-ne amb el Cònsol.

Comentari. — Tots els qualificatius que no sabeu trobar per al bombardeig de l'altre dia, apliqueu-los degudament als « blancs » que en són culpables i encara no n'hi haurà prou, majorment havent estat fets per llur compte, però per la pirateria estrangera ; des dels Cardenals, Arquebisbes, Bisbes, etc. que revestits i tot amb roquet, fan el salut feixista entremig dels militars sublevats, fins a l'execució per petites partides, cada nit, de patriotes bascs, etc., etc.

GUAITANT ENRERA

Hi ha un nom que comença amb una C. els òrgans del qual, després d'aquell bombardeig, van publicar un escrit amb l'apologia de *Las Alas de España*, l'autor del qual, sembla que era una E. Han naufragat tantes coses en aquest temporal, que només restaran els taurons, i s'hauran de menjar els uns als altres.

A posteriori. — Aquest bombardeig, fet pels avions italians que ocupaven Mallorca, fou durament censurat per la premsa europea, i no pocs Governes, entre els quals sobresurten per la seva vigoria les manifestacions del Parlament d'Anglaterra. Amb motiu de tal brutalitat, el meu compatrici empordanès, En Carles Rahola, publicà en la premsa de Barcelona un plany en el mateix sentit durant el Govern de la República; però en entrar els « blancs », fou processat i afusellat per aquell digne escrit; demanà que es posés una creu damunt de la seva tomba, i l'endemà aparegué trencada per un cop de mall falangista.

Temps després, quan els aliats bombardejaven la contrada italiana, combatent els alemanys en retirada, el Gl. Franco i el Vaticà, cuitaren a publicar protestes semblants a les d'En Rahola.

Ja sé que aqueixes constatacions cauen dintre del domini de les coses que « no es poden dir », però, si els tals actes no s'haguessin comès, no es podrien retreure, i a mi, la consciència em fa demanar a la humanitat: com és que ço que es castiga amb la mort a Catalunya, es presenta moral, just i caritatiu a Espanya i a Itàlia?

I si un altre dia el poble es redreça i vol rescabalar-se de les dues incongruents doctrines, amb quina moral i quin dret i quina justícia se'l podrà retopar? Amb la que fa criminal a Catalunya el mateix fet que es considerat virtut a Espanya i a Roma?

De la meva carta del 18 Abril 1938 al Dr. J. R.:

Em consola que, per ara, no hagin sofert dany els nostres llibres respecte dels quals deixo als amics en plena llibertat d'acció, car el meu intent principal és: servir un fons per als que vénen darrera nostre, o sia, una mica de compensació en llur desert moral i tirania intel·lectual, enmig dels quals hauran de trastejar.

SEGONA ONADA: RESSAGA PRECURSORA

De la meva carta del 23 de Juliol del 1938 a l'apoderat :

Pronòstic de la nuvolada. — Ja que me'n parreu, heus-ací el meu pronòstic, guaitant-ho de la Lluna estant. La « civilització barbàra » d'avui, serà substituïda per la « barbàrie civilitzada » de demà, i així com la primera avui persegueix el cos i destrueix la matèria, la segona demà perseguirà l'esperit i mirarà de matar l'ànima ; quant a la matèria, farà com aquell qui la respecta, per tal d'anar engolint-se-la més còmodament.

Una de les majors sorpreses us la portarà l'església italo-franquista, la qual us arribarà amb gran arrencada guerrera, tota esquixada de sang, no solament pels crims que ha presenciats, sinó majorment pels que ella ha compartit i d'altres que ella mateixa ha provocat : església destinada a cremar novament, perquè la lliçó actual no l'ha duta al cristià *mea culpa*, sinó que torna gojosament al deplorable *statu quo ante*, augmentat i agreujat per la follia de les gents que la menen i de les circumstàncies que exploten. Ja sé que el que acabo de dir ferirà els vostres sentiments, però... *sed magis amica Veritas*. Tinc por que, malgrat la nostra edat, encara ens tocarà veure liquidat tot això en un altre daltabaix *de mayor cuantia*.

De la meva carta del 9 Setembre 1938 al Mtre. Pujol :

Me sap greu que la meva postal negativa s'hagi prèss com una recriminació, car no hi ha res d'això. En el món, actualment no hi ha altre desafinada que la dels polítics i governants, materials i espirituals. Vós heu fet, no solament tot el que devíeu, sinó molt més del que d'altri haurien fet en cas semblant, cosa que us agraesc coralment, de debó.

Però, en les famílies, hi ha les seves misèries i en el cas d'En F., la meva consciència i els meus sentiments no em permeten defensar altra cosa que la persona, però de cap de les maneres el seu acte, afavoridor de sobrevinguts que jo no he reconegut i a més, enemics de Catalunya i possiblement de mi mateix. Heus-ací perquè no vull, ni he de pagar la defensa judicial de l'acte : fóra la negació de tota la meva vida pública i la meva claudicació de cap representatiu d'una família secular.

Si completeu això amb els advertiments que de temps tinc fets al company jurista, de seguida endevinareu que hi ha gent que necessiten una « curatela vitalícia », perquè confonen habitualment una bona obra amb un disbarat i després carreguen la diferència als altres. Si fos merament qüestió material,

GUAITANT ENRERA

prendria paciència com altres vegades, però el cas actual és d'ordre moral i no hi passo ; per tant, no en vull saber res, com vaig dir i repeteixo...

Finalment, àdhuc suposant que aquell advocat no cobrés, us puc dir que el seu compte no representa ni la cinquena part d'una estafada que jo li conec.

Crec que aqueixes explicacions us convenceran i deixaran tranquil, i amb elles cloc sense apel·lació la prosa de la vida que encobreixen i que el poc horitzó d'altri m'ha fet remenar.

SEGONA ONADA : ELS ROMPENTS DE LA PONENTADA : ROBATORIS

L'error excels de dir la veritat
C. CARDÓ

The coming slavery
Herbert SPENCER

LA NOSTRA LLAR DE LA BONANOVA

Un cop entrats a Barcelona els de l'altra banda, la nostra casa de la Bonanova fou efectivament llogada al Cònsol General de la Txecoslovàquia; s'hi hissà la bandera del seu país, i es posà a la porta un cartell segellat que deia que la casa era domicili del Cònsol Txec.

Aquells dies es presentà la cambrera d'un veí M., interessant-se per objectes de la casa, en servei de recuperació i se l'envià al Cònsol Txec.

Quan els alemanys entraren a Txecoslovàquia, s'arrià la bandera i es tregué el cartell.

Com si estigués esperant això, un del veïnat, vestit de militar, trucava a la porta. Entrà eufòric insultant el Sr. Patxot perquè era lluny i, en retoparlo el jardiner, ell s'esbravà aïrat: « no el defenseu perquè us pot costar car! »; sense demanar permís entrà a la casa, la revisà de dalt a baix, i se'n tornà. Era el prototipus del fabricantisme català enriquit, inflat i caragirat; aquells rics que es creun tenir diners quan realment són posseïts del diner i per això s'envileixen ambdós mútuament.

Pocs dies després d'aquesta irrupció, vingué el tinent F. amb acompanyament armat, duent una autorització de la Capitania per a fer una inspecció de la casa, i se'n portà la clau. A la seguida, comparegué la Sra. M. acompanyada del coronel C., el qual es tregué la nostra clau de la butxaca i entraren tots dos; la Sra. disposà de les habitacions, com si tingués d'anar-hi a viure el propi coronel a qui es veu que coneixia molt íntimament, puix que el tractava amb complaent familiaritat.

Degué sorgir algun entrebanc perquè, al cap de tres o quatre dies, tor-

GUAITANT ENRERA

nava el tinent F. amb una colla d'assistents dels oficials que vingueren més tard i exigí les claus dels armaris on hi havia roba. Anaren demanant les claus de tota la casa i, quan ja les tenien totes, encara en volien més ; àdhuc reclamaren el secret de dues caixetes de guarda, com si això fos cosa del jardiner. No trobant la del meu despatx, l'espanyaren i ho regiraren tot.

La meva biblioteca ocupava tots els espais lliures de casa nostra, de manera que àdhuc n'hi havia en el corredor ; però, en el segon pis, jo tenia el meu estudi i el meu arxiu, on hi havia curosament recollit, seleccionat i ordenat, tot el fons més valios de les meves colleccions. Aquestes dues peces, èren sempre tancades amb clau i foren respectades pels militars de la República.

En entrar els « blancs », en demanaren les claus, i com que no les hagueren, empesos per llur instint animal destructiu, esbotzaren les portes a tall de rebentapisos en uniforme i consideraren aquell reclòs intel·lectual com una mena de bóta de St. Ferriol, a disposició dels croats franquistes, que la fiblaven sempre que calia a llur cobdícia, a fi d'anar adinerant els meus llibres per a llurs disbauxes. La tria dels de més valor els era facilitada per les fitxes del meu catàleg, on constava el preu de cost de cada llibre.

La casa es convertí en residència d'oficials que, segons els assistents, eren advocats. De dia, ho remenaven tot i, de nit, rebien dames i fruïen alegrement de la *gloriosa victoria* de la justícia llur puix que eren juristes, però de la nova moral i, segurament també, deurien pertànyer al catolicisme adventici, per adherència a la Carta Collectiva de l'Episcopat Espanyol.

Durant aquesta estada, se'n portaren tot el que els plagué : la roba que quedava, catifes, creus d'ivori, joies, documents notariaus que no s'havien tret malgrat el que jo havia previngut, mobles, etc., etc. ; digueren que el propietari es recordaria d'ells i feren una denúncia que fou la causa de l'expedient de *responsabilidades politicas* contra mi. És a dir, repetiren exactament el mateix que llurs companys d'ofici de l'altra banda als quals havien fet fugir, la sola diferència essent merament verbal, perquè — diu — els uns ho feien inspirats pel dimoni i aquests altres, en nom de llur Déu accidental, però, en el fons, tots ells eren igualment continuadors dels lladres colonials : una quixoteria *andante y pillante*.

En virtut d'un decret que ordenava que els militars havien de viure a la

LA NOSTRA LLAR DE LA BONANOVA: ROBATORIS

caserna, un general tregué aquells oficials de casa nostra i s'hi ficà ell. Aleshores foren els seus dos fills, ja grans, els qui es posaren també a regirar-ho tot.

Quan el general se n'anà, se'n portà mobles, i en protestar-ne el nostre jardiner, li respongueren que era *porque los necesitaban, pero que ya los devolverían cuando volviera el Sr. Patxot*. Tancaren la porta la segellaren i se'n dugueren la clau.

El general fou destinat a un altre lloc i, en tenir-ne coneixement, el nostre apoderat li féu demanar el retorn del nombrós mobiliari que s'havia emportat. La generala, sempre amable verbalment, justificà el fet repetint que se'ls havien emportat « perquè els necessitaven », i que el general en anar a la Capitania, els havia cedit al seu ajudant, que « també els necessitava ». Es veu que aquells militars podien disposar lliurement de ço dels altres, cosa que, segons el sentit comú i en el llenguatge corrent, es qualifica amb un mot que designa una indignitat moral i constitueix un delicta judiciari, almenys en dret comú, mentre que la moral pretoriana sembla ésser indeterminada i fàcilment esdevé evanescent.

En tornar a entrar-hi el nostre personal, es pogué comprovar els mobles i els paraments de casa que mancaven, així com la cura amb què s'havia remenat i espaiat la llibreria, per tal que no fossin tan visibles els buits.

Des de llavors, la nostra casa quedà disponible: violada, rebentada, saquejada i envilida per estranys associats amb veïns indignes; un mer accident en la mar desfeta, materialment i encara més moralment, del *Glorioso Movimiento Nacional*.

La generala, és clar, me qualificava de *rojo separatista*; afegí que al seu marit, el general, li agradaven molt els llibres i per això se'ls havia mirat sovint notant que no hi havia *libros en español*, ço que volia dir que devien mancar-hi tots els llibres espanyols d'història, d'art i de literatura general que, amb molts centenars d'obres científiques especialitzades i antigues, havien desaparegut de la meua biblioteca durant l'estada a casa nostra dels nombrosos subordinats dels quals ell era el superior.

És verament de doldre, àdhuc per al prestigi de l'exèrcit, que la provada afició de dit general als llibres — puix que féu comptar un per un i constar, els que quedaven en els prestatges — en notar-hi els buits considerables i mal dissimulats, un lleial i honorable espanyolisme no li hagués suggerit que aquells buits bé podien haver estat ocupats, entre altres, pels *libros en español* que el seu patriotisme enyorava; car, aleshores, en la seva qualitat de superior

GUAITANT ENRERA

dels estadants que l'havien precedit en el remenament dels meus llibres, sembla que li hauria estat fàcil aclarir on havien anat a parar les falles dels prestatges.

Diu que la generala s'interessava molt per certes coses de casa nostra i majorment pel contingut de la saleta on la nostra filla Maria guardava els seus llibres. Tenint en compte aquesta cobejança, segurament que dita senyora n'hauria gran recança si sabés que aquell contingut, i altres coses, ja no hi eren quan el nostre personal pogué tornar a entrar a la casa, després de certs formalismes no poc arbitraris, puix que, el general, en anar-se'n segellà autoritàriament el nostre domicili.

Perquè cal no oblidar que la dictadura pública general, encobria tota una llocada autonòmica de subdictadures privades, minvants en autoritat i creixents en rapacitat, atorgades i consentides, a condició que afermessin la dictadura cabdal que les havia així generosament covades : una llei de feudalisme modernitzat en la forma, però igual en el fons.

L'apoderat, per tal de recobrar la casa, demanà a la Capitania que es tregués el dit segell, i li respongueren que ja podia fer-ho ell mateix, perquè el segell no tenia cap valor, ni significança, car era illegal.

Com que l'apoderat sabia de sobres, i havia tornat a aprendre de fresc, que el raonament militar fàcilment difereix no poc del seny i la moral dels ciutadans, respongué que ell, per si sol, no podia pas trencar aquell segell i, per tant, insistia en que fos la Capitania qui el trenqués.

Aleshores, la Capitania envià un sergent el qual d'allò més naturalment, sense cap cerimònia, ni contemplació, arrencà el segell del general com aquell qui treu un mastegot.

Encara després d'això, com la ressaga d'un temporal, anaren desfilant per casa nostra policies de tota mena, assetjant de preguntes el nostre jardiner i insultant-nos a ple raig.

Tal fou la petja i el rastre « negres » que l'adveniment dels « blancs » deixà en la nostra llar honrada, unguida amb el dolor del passat i desconhortada per la ingratitude i la injustícia del present.

Després d'això, i a part de la consciència i de moltes altres *fechorias*,

LA NOSTRA LLAR DE LA BONANOVA: ROBATORIS

només que pel sentiment, jo ja tenia el deure d'expatriar-me per tal de defugir el baix impuls d'odi i de venjança i poder substituir-lo per aquell indefinible esperit de compassiu menyspreu, que he retret altres vegades, car deu provenir de l'essència de la meua vida.

Semblava que, esventada, saquejada i empestada per l'odi secular que els governs espanyols tostemp han estat curosos de mantenir contra Catalunya, la seva mentalitat i el seu esperit, la nostra llar acabaria en pau la seva agonia, però no fou pas així.

Per excés de zel i amb més bona voluntat que amb encert i capacitat, algú de la parentela, assistit de companyia discutible, es ficà espontàniament a intervenir, portant-hi surts i sotrats d'altra mena, si bé, com que això reverteix a una tragèdia íntima de parentiu, que moralment m'afecta molt, ho deixo colgat en una dolorosa discreció.

Quan es recobrà la nostra casa, es comprovà que els estadants militars que l'havien trasbalsada durant aquella *gloriosa* tongada, se n'havien endut tota mena de mobiliari inclús el que portava les meves inicials, tota la roba, utensilis de tota llei, documents, parament de casa, ornaments i recordances de família, etc., etc.

També violaren, robaren i destruïren, el més sagrat que contenia: les relíquies de les nostres filles mortes, àdhuc llençant-ne el retrat a les escombraries.

La meua Biblioteca, que jo havia aplegat i seleccionat durant tota la meua vida, no planyent-hi esforç, ni paciència, ni diners, especialitzada en ciències físico-matemàtiques, contenint nombrosos manuscrits, incunables, edicions gòtiques, príncipes i exemplars raríssims, sèries científiques completes, enquadernacions i models tipogràfics, un devocionari miniaturat que jo reservava per a les nostres noces d'or, etc., etc., fou vandàlicament saquejada per aquells estadants representatius d'una casta secularment transgressora, que hi robaren centenars i centenars de llibres, triats no pas amb llur cervell primari, que no arribava a aquelles altures de la intel·ligència, sinó guiats per les meves fitxes bibliogràfiques, on constava el preu de cost de cada llibre.

Talment buidada la nostra casa, en canvi la deixaren plena de gestes de llur odi centenari i amb la ressonància dels insults a tot ço que era més digne que ells, i la bravada de la nocturna caterva hi era barrejada amb la

GUAITANT ENRERA

quixoteria permanent i l'emporcament, moral i material, de llur *bizarria* doblement sediciosa.

Havent pogut descobrir i identificar un dels lladres, aquest declarà, servant l'honor professional del codi del lladronici: « que per res del món delataria els seus companys », confirmant així l'existència dels altres lladres del seu estament i, a més d'això, precisà que entre aquests « n'hi havia un de superior », de manera que, es veu, entre els lladres, també hi ha jerarquies que es respecten recíprocament: és tot un altre món, que nosaltres no podem capir, ni judicar, perquè no som lladres, ni, com ells, « necessitem », ço del proïsme i, molt menys, els ho prenem.

El que acabo d'apuntar breument augmenta la suma de vileses de les innumbrables glòries i victòries criminals d'aquella rebel·lió militar que els teòlegs franquistes han batejat i justificat com un « plebiscit armat », portant-nos la « democràcia evangèlica » i oblidant que, segons aqueixa lògica llur, amb major raó seria un « plebiscit armat » el de les masses que també crema-ven i robaven i mata-ven, però sense haver trencat cap jurament.

Corollari:

Els militars, en temps normal, són una policromia andante i, en temps anormals, resulten fàcilment una lladregada actuante ut supra.

Tots els qui contribuïren a l'adveniment d'aquesta onada envilidora, poden anar fruit de llur triomf i passar comptes del resultat immediat; quant al transcendent, la història tindrà prou cura d'inscriure'l en l'esdevenidor, on la lliçó serà novament perduda, perquè no hi mancaran mals pastors, qui curaran de falsejar-la altre cop a profit de la mentida imperant, que la societat estima i conrea, tant com tem, defuig i ofega la veritat.

Però, si les multituds — no vull pas dir les masses — raonaven amb llur propi cervell, deixant així les idees que ja els serveixen amanides i que els indueixen a no pensar, aleshores s'enrunarien moltes falsies de la societat i aquesta s'hauria d'assentar damunt d'uns fonaments menys fallidors. Per ara i tant, la humanitat no sembla pas voler tirar cap aquesta banda, ni acceptar una tal divisa.

Potser sí que, en l'estructuració social, sia indispensable un bon jaç de *numerus stultorum* i per això veiem la humanitat aconduïda per homes

LA NOSTRA LLAR DE LA BONANOVA: ROBATORIS

sobressortints, que s'encavallen damunt dels altres, en bé o en mal, sovintejant aquests darrers, perquè afalaguen les passions i l'egoisme de les multituds.

No obstant i això, és una afirmació que val molt puix que enclou en si mateix una potencialitat intel·lectual, moral i social que pot i deu pretendre força més que el vegetar inconscient, pasturant acledat en la prada afitada per la tirania assistida de gossos d'atura, entre els quals no manquen llops disfressats.

BROMERA VERINOSA

*De ponent, ni gent,
ni dona, ni vent*

Sentència popular

Ja que els fets consumats ens han portat a considerar l'esperit militar espanyol, que els esdeveniments han presentat tant bé a l'obra, no hi serà de més apuntar l'evolució de l'ofuscació passional que, del nostre vivent, nosaltres mateixos hem constatat en aquest estament pertorbador de la vida pública, que ha aportat el mot *pronunciamento* al vocabulari despectiu internacional.

La seva mala tradició vé de lluny i resta embolcada en les ficcions i mentides de la història, tal com se la conta generalment i, el que és pitjor, segons se l'ensenya obligatòriament a les escoles, esgarriant així premeditadament mentalitats que, més endavant, en adonar-se de l'engany, menysprearan llurs autors i mestres.

De fet, tota la bastida monarquia o constitucional d'Espanya, s'ha basat sempre en dos puntals: l'exèrcit i l'església, els quals, conscients de llur necessitat, se n'han prevalgut, fent-se-la pagar amb escreix o àdhuc, de vegades, s'han pres ells mateixos la part que consideraven llur, fent trontollar ço que hi havia damunt d'ells. Per aquest camí es crearen dues castes, malavesades en l'abús i el privilegi, i viciades en llur acció fins al punt d'esdevenir instruments de domini tradicional.

Quant al poble, i amb això no vull pas dir solament les masses, sinó tot l'organisme social vivent i sofrent, mai no se n'ha tingut, ni volgut tenir, compte.

S'ha reduït momentàniament l'egoisme dels uns, s'ha enganyat, desviat o enterbolit les daleres dels altres i, pràcticament, s'ha anat a l'encontre de tothom, llevat dels participants del monopoli públic. Si, finalment, dintre de l'onada de liberalisme de la passada centúria, calgué concedir, de mal grat, una aparença d'intervenció del poble en la cosa pública, fou tenint gran cura d'escatimar-li'n o falsejar-li'n l'efectivitat, mitjançant procediments entrebancadors, deslleials i reprobables. Per això, sobretot a Catalunya, on el fet pren una major intensitat, l'autoritat falla i és difícilment respectada, perquè, ordinàriament, resulta un enemic, una transgressió moral i social que, per tant,

SEGONA ONADA: BROMERA VERINOSA

no mereix ésser respectada : és llavor d'anarquisme. Autoritat, no vol pas dir violència car, autoritat és un concepte moral i la violència és acte material.

Els puntals de la ficció espanyola són arbitrarietats fruit patents de corsari i usdefruits que, un dia o altre, es paguen tràgicament i provoquen reaccions que, com que són recaigudes en llur pecat original, congrien noves tragèdies, sempre dintre d'un cercle viciós, sense sortida, que tanca la gaudança il·lícita i brega seguidament amb l'exasperació provocada.

Aquestes consideracions són justament aplicables als elements que estructuraren la societat organitzada, però aquí ens hem de cenyir a l'estament militar que provocà i, per ara, usufructua, la guerra civil amb les seves balderes conseqüències unilaterals.

El meu Avi, de vegades, retreia la coneguda frase d'aquell general proclamant que *hay que sangrar a Cataluña*, i això que, aleshores, els militars encara tenien Cuba i Filipines per a esplaiar-se, però es veu que ja pensaven en Catalunya i la pressentien com a substitució.

Després, tots recordem com la premsa militarista s'escriuava pregonant que calia *arrasar Catalunya y sembrarla de sal*. Un govern, que es deia liberal, feble i covard, volgué calmar una mica aquella cridòria donant-los la famosa Llei de Jurisdiccions, claudicació del poder civil, mijançant la qual, l'exèrcit esdevé jutge i part en les actuacions : exactament el que feia la Inquisició.

Més endavant, el sentit passional militar es folrà d'utilitarisme i així veiem, al començament de la guerra civil, com el militarisme pretenia que, de Catalunya *només n'havia de quedar la terra*, ço que era una gran simplificació del problema, potser massa i tot, perquè, aleshores, la Nostra Terra no hauria llevat i, per tant, no hi hauria hagut collita per a l'invasor.

Finalment, amb la *gloriosa victoria* franquista han canviat el disc i l'utilitarisme s'ha sobreposat a tot, puix que consisteix en ocupar Catalunya i viure sobre el país. Cal afegir que aquesta tesi, actualment realitzada, ja l'havia enunciat un militar precursor a darreries de la passada centúria. *Nunca es tarde cuando llega.*

Mentrestant, l'altre torn, està a l'aguait, amatent i dispost a esventar el bizantinisme imperant, obrint un nou cicle que clourà allà mateix, mentre els vicis hereditaris no sien substituïts per virtuts i justícia renaixents.

P.

LA CASA DEL MEU POBLE

Redreçament

Recordança :

Uns guixolencs desarrelats i aduldors, per tant vincladissos, havien canviat el tradicional i justificat nom de Passeig de Mar, pel de *General Barrera*. Justament la Placa que cometia aquesta violació era a la cantonada de casa meva.

No volent compartir semblant fallida, vaig afanyar-me a protestar-ne de la manera que segueix :

Interpretant el pensar i el sentir ciutadans, vinc a oferir-vos les quatre plaques de marbre que calen per a restituir al PASSEIG DE MAR el seu nom secular, no respectat per un Ajuntament que, ni representava el poble guixolenc, ni actuava dintre el dret constituït.

Déu Vos guard molts anys.

Barcelona 11. d'Abril del 1930

R. Patxot i Jubert

Sr. Alcalde President de l'Ajuntament de St. Feliu de Guíxols.

L'Ajuntament acceptà el meu oferiment i les plaques foren posades, essent encara el Gl. Barrera, Capità Gl. de Catalunya ¹.

¹ Ja que sona aquest nom, deixeu-me retreure una anècdota que s'ho val, perquè és una imatge sintètica de la situació a què es refereix i dels personatges que s'hi esmenten.

Quan es tingué — massa tard — un moment de claredat per a veure que la dictadura Primo de Rivera no podia tirar més, perquè comprometia coses que havia vingut a salvar i que ja s'havien compromès prou abans elles mateixes, el Govern circumstancial decidí retornar a la legalitat constitucional.

Fou en aquells moments de virada dictatorial que el Gl. Barrera, un dia exclamà en la intimitat :

El Rey nos ha hecho subir al tejado y después nos ha retirado la escalera.

Era ben exacte.

Igualment ho és que, poc temps després, el Rei baixava l'escala del seu tron a empentes i a rodolons.

Sense la *escalera* del Gl. Barrera, potser el Rei no hauria hagut de baixar la seva pròpia.

O bé, hauria trigat més a baixar-la, puix que, de totes maneres, els auguris no eren pas massa falaguers : aquella dictadura era la inconstitucionalitat sortint de l'ombra a prendre el sol.

LA CASA DE MEU POBLE

Amb motiu d'això vaig rebre de l'amic J. Palahí, aleshores regidor, la carta que transcriu com a tribut de recordança a un esperit selecte, cultíssim i serè, malauradament mort en plena maturitat.

En ella s'hi veu el seny provident del càrrec i la consciència amb què l'exercia, tant més d'agrair quant ell no era guixolenc, sinó figuerenc.

La seva previsorà iniciativa ha estat aprofitada després.

St. Feliu de Guíxols el 16 d'Abril del 1930

Senyor Rafael Patxot
BARCELONA

Benvolgut Amic :

N'Agustí va fer-me a mans la còpia de vostra gentil oferta a l'Ajuntament. Aquest ha acordat avui admetre-la de grat i dar-vos-en les gràcies.

Posades a lloc vostres plaques, i la bandera, que ja oneja de nou a Cà la Vila, restarà altra volta demostrat que el sabre és, en certs casos, una eina ineficaç.

Bé ens cal alguna satisfacció als regidors, després de rebre la mala herència dels homes de la Dictadura ¹.

Jo esperava il·lusionat pel meu càrrec, poder salvar ço que resta de l'esplèndida costa de St. Feliu, perquè no caigués tota en mans dels bàrbars.

Per a evitar el barroer saqueig, projectava un camí, diguem-ne Passeig Marítim, entre St. Feliu i St. Pol, que completés el de N'Atmetller, en forma que el terreny comprès entre el camí i la mar (muntanya i Cala del Molí, rost damunt Cala Ventosa, punta del Mulà i Cales de St. Pol), replantant-lo de pins i fent-hi algun senderó, restés Parc Municipal.

Els propietaris afectats estaven ben disposats a facilitar pas pel camí, i els terrenys, que ara tenen un petit valor, l'Ajuntament podia adquirir-los mitjançant expropiació forçosa. Però, en primer terme, la situació de l'Ajuntament farà irrealitzable el projecte, i, també, el concepte que la gent té, en general, d'aquesta mena d'obres.

¹ Se tracta de la primera Dictadura Primo de Rivera.

GUAITANT ENRERA

Hom no'ls recorda mai, per exemple, que els honorables santfeliuencs que portaren a terme el Passeig de Mar i de Guíxols, augmentaren el prestigi i la valor real de la població en un 50 0/0; i que, en tals casos, valoritzar a tant el pam quadrat esdevé una ruïna irreparable.

És una veritable llàstima, perquè, dintre poc temps, la cosa no tindrà remei.

Per això, com vos deia, als regidors bé ens cal alguna satisfacció de tant en tant, i us dono moltes gràcies de la que m'heu donat amb la vostra oferta.

Com que no us veig quasi mai, ara m'he compensat el mutisme treient-me coses del pap amb aquesta llarga xerrola. Plego, però, perquè ja podríeu dir-me : fes-ho curt.

Sempre amic vostre afm.

J. Palahí

Nadie es profeta en su tierra

Dita castellana

A fi de Juliol del 1936, el « Comitè de Guerra », que s'havia format a St. Feliu de Guíxols, demanà les claus de casa meva a l'encarregat, el qual es negà a donar-los-les, però a la fi hagué de lliurar-les, perquè les hi exigiren amb violència.

De moment, la casa romangué tancada amb les claus en mans de dit Comitè.

Al cap d'un parell de mesos, Setembre del 1936, quan la guerra civil ja era arborada, essent jo a Genève (Suïssa), vaig rebre un imprès del Comitè de St. Feliu de Guíxols, imposant-me el pagament de 20 000 pts. — que no vaig pagar — per atencions de guerra corresponents a la propietat que jo tenia allà. Me dol no haver guardat aquest document d'època, el trossam del qual anà a parar al corrent del Rose.

A darreries del mateix mes, el Comitè decidí posar les escoles a casa meva, ocupant-ne els baixos i el segon pis.

En essent al Desembre, el Comitè de Guerra, que no era més que un Comitè de la F. A. I., havia acabat els diners i començà a treure mobles i el

LA CASA DE MEU POBLE

parament de totes les cases incautades, per tal de vendre-ho en pública subasta. Aleshores varen rebentar per darrera la caixa del meu despatx, on no hi havia més que aire reclòs.

Quina sort d'haver tirat a terra jo mateix el secular casal dels Patxot anys enrera, perquè no té continuació directa i jo volguí prevenir a temps, el que pogués ésser profanat darrera meu !

Les coses continuaren així per l'estil fins a l'arribada dels *altres*.

En el Febrer del 1939, vingueren els franquistes i el meu encarregat cuità a trobar l'Ajuntament *liberador* que s'havia format, per tal de recobrar les claus, però les hi foren negades amb mals modes, igualment que els *altres* i precisament per l'Alcalde accidental, que era fill d'un republicà esquerrà separatista, ço que mostra la inversió moral i cívica esdevinguda.

Els franquistes no feren més que substituir els *altres* perquè, segons digué llur governador, que es veu trobà la meva casa temptadora de bell començament : *si pertenece a un rojo, se le confiscará y si es de un blanco, deberá sentirse orgulloso de que nosotros se la ocupemos*. Allò de les dues morals, les dues balances, les dues mesures, etc., que ja he retret en altre lloc ; segons sia l'actor, un mateix fet és crim o és virtut, cosa que el poble, amb una imatge exacta, té qualificat de « llei de l'embut ».

En iniciar-se el meu procés de *depuración*, un militar, vestit d'uniforme, es presentà a clavar a la porta de casa meva, l'avís d'incautació pel *Tribunal de Responsabilidades Políticas*. Aquest militar, que també havia estat a la meva casa del Montseny, anant llavors a tomballons cap al nord amb l'eixugada republicana, retornà triomfal per ponent amb l'onada franquista. Si el seu pare l'hagués vist actuar en aquell moment, s'hauria mort de vergonya, puix que era nat allà mateix, en l'antic casal. Per sort, aquell pare malaurat morí quan encara els seus fills eren en el col·legi i així no veié com arrossegaven el nom, que en mala hora ell els donà.

Cal fer constar que, més tard, quan la casa ja feia temps que era ocupada pels « blancs », l'Ajuntament em demanà permís per a instal·lar-s'hi : es veu que, en el novell règim, la cortesia ciutadana és cosa anticuada i que, malgrat el catolicisme dictatorial, les reaccions de consciència són molt lentes i tardanes en aquests « altres », potser perquè han agafat capròdos.

Heus-ací la meva resposta a tal demanda :

GUAITANT ENRERA

16 Maig 1942

Sr. Alcalde de St. Feliu de Guíxols

Benvolgut Senyor :

Tinc a la vista les vostres dels 22 Gener pt. i 6 ct.

No vaig respondre la primera, creient fer-vos un favor i per tal de no dir-vos el que la vostra insistència del 6 ct., m'obliga a fer-vos avinent.

Durant la primera fase de la guerra, les meves cases de St. Feliu foren ocupades *motu proprio* pels qui aleshores manaven, cometent així una violació i usurpació de domicili.

Després, vingué el segon daltabaix i Vosaltres us hi substituïreu senzillament.

Tot aplegat, manifestacions d'un histerisme social, que no deroga la Llei moral, perquè aquesta és permanent i invariable.

Per tant, si la vostra carta del 22 Gener pt., me l'haguéssiu escrita abans de ficar-vos a casa meva, us l'hauria pogut respondre en un sentit o altre ; però, escrita després d'haver-vos-hi ficat, substituint els altres, és demanar-me la ratificació d'un acte que la consciència no admet.

Heus-ací per què no us vaig respondre la primera vegada : per a estalviar-vos aquesta resposta doctrinal, segons el sentit moral i jurídic de la passada centúria a la qual tinc l'honor de pertànyer.

Dit això, que és fonamental, en ço que pertoca les realitats que esmenteu, us entendreu directament amb el meu apoderat, car és el qui millor pot judicar-les.

Amb motiu d'això, me repetesc vostre vell i decebut guixolenc

R. Patxot i Jubert

Com que unes canonades de la marina franquista havien destruït la tradicional Casa de la Vila del meu poble, aquell Ajuntament franquista honorà les meves cases a la seva manera i comoditat, ocupant així mateix les dues al costat de la gran del Passeig de Mar i, disposant-ne amb aires de

LA CASA DE MEU POBLE

posseïdor, installà el Jutjat Municipal en la petita del Portalet, i la Delegació de Proveïments en la més grandeta del Passeig.

Seguint l'empopada autoritària que l'obligava a prescindir d'una ciutadania que ell no representava, l'Ajuntament, oblidant que era civilment un intrús a casa d'altri, però sentint-se dictatorialment a casa seva, s'empreguè de fer-ne l'ocupació integral i, acollint la suggestió d'un afalac burgès interessat i mal compatrici, oferí o cedí al Governador com a estada d'estiu, el segon pis de casa meva, que havia estat respectat fins aleshores.

Realitzant l'efecte que em faria aquella malpensada, i amb el bon intent sentimental d'estalviar-me'l, els meus amics guixolencs no me'n donaren coneixement, ço que era una errada, perquè aquell allotjament foraster a casa meva, ultra trencar la tradició de família, em feia aparentar un conformisme amb coses que jo no admetia fins al punt que, per tal de no sotmetre-m'hi, m'he expatriat en plena vellesa.

Un atzar me féu descobrir l'abús. De seguida, escriví al meu apoderat a fi que tanqués el pis, cosa que ell feu amb els previsors formalismes notariais.

Es veu que aquest acte d'afirmació personal no lligava gens, ni era admès, en les noves pràctiques públiques, i el Governador cuità a fer comparèixer el meu apoderat, el qual acudí prest a la citació, car és molt complidor.

La compareixença esvorà una trangelada, perquè el Governador hi esplaià la doctrina franquista de l'autoritat, que és autocràtica i, fatalment, no s'avé pas amb nosaltres que assentem l'autoritat en un concepte moral, amb preceptes als quals l'autoritat resta sotmesa, puix que, sense aquesta submissió, l'autoritat no és més que arbitrariedad.

Passat el primer desfogament de la conversa, val a dir que l'enraonada s'acabà amb un elogi merescut del meu apoderat, perquè el Governador l'acomiadà dient-li *ya veo que han escogido bien a su apoderado*, compliment del qual a mi em pertoca una part.

I és que quan parla la consciència, la gent fàcilment es troba i s'entén.

Apagada la llum del civisme, l'Ajuntament no veié el senyal que li feia el meu tancament del pis; per això, a l'estiu següent, sortí del pas allotjant el Governador en el primer pis de casa, que l'Ajuntament ja ocupava: era una recaiguda que demava un altre tractament.

GUAITANT ENRERA

Aquesta solució barroera resultava una irrespectuosa reincidència en ço que jo havia desautoritzat d'una manera prou explícita i espectacular.

Fou aleshores quan vaig escriure al meu advocat, dient-li d'actuar judicialment contra l'Ajuntament, instant el seu llançament i la restitució de la casa.

De bones a primeres, el Jutjat de La Bisbal fallà a favor de la meva demanda, condemnant l'Ajuntament a desocupar les cases i amb costes. Això era un primer pas vers el recobrament, car impossibilitava el fer-ne estada de forasters.

Com a símptoma de l'esperit públic dels temps novells, vull anotar que la defensa de l'Ajuntament se serví d'incorreccions de llenguatge que li costaren un retracte judicial, puix es veu que havia oblidat o ignorava el respecte degut a la vellesa, segurament per causa de la seva juvenil eufòria « biològica », servint-me d'un dels seus mateixos adjectius del retracte.

Legalment, l'Ajuntament no podia pretendre altra cosa que fer temps, ço que li convenia, i per això recorregué en segona instància en la qual l'Audiència ratificà la sentència.

Però, com que la providència franquista vetlla pels seus devots, el conseller de l'Ajuntament li suggerí promoure un incident sense cap fonament i solament amb la dèria de guanyar i fer perdre temps. El resultat fou el mateix, car li fallaren novament en contra.

Condemnat el recurs en primera instància, l'Ajuntament s'arrapà als procediments dilatoris apellant en segona instància. La primera vista no es pogué celebrar per la inoportunitat d'una malaltia, que sobrevingué oportunament per a allargar automàticament la cosa, una coincidència — diu — que esdevé molt sovint en els afers judicials. No obstant, la convalescència portà altra condemna de l'Ajuntament i amb costes també.

Subratllant una remarca anterior, en aquesta darrera fase intervingué per part de l'Ajuntament i contra mi, un advocat que havia estat company meu de col·legi: altra manifestació de l'esperit públic dels temps novells.

Exhaurits els allargaments, i després de quatre sentències contra l'Ajuntament, el rr. de Gener del 1951 — any nou, vida nova — el Jutjat de La Bisbal comparegué a executar la seva primitiva condemna i em féu el lliurament judicial o, millor dit, la restitució de la casa. És així com vaig recobrar-la, després de 14 anys d'ocupació per uns i altres.

LA CASA DE MEU POBLE

El meu apoderat, en rebre'n les claus i en depositar-les en mans del notari, a reserva d'una inspecció ulterior de l'estat de l'edifici, per ordre especial meva, féu constar el que segueix, que jo mateix havia redactat previsorament :

Que no tenia su mandante nada absolutamente que ver con los actos públicos, ya sean civiles, militares o eclesiásticos, celebrados en su casa desde que se la ocuparon en mil novecientos treinta y seis hasta la fecha, y que esperaba de sus compatriotas el debido respeto a la tradición secular de la familia que él representa.

El capgirell mental i l'enterboliment de seny portat per la invasió, és ben clar en el fet que l'Ajuntament no hagués tingut la finor d'esperit de veure que, en la meva carta del 16 de Maig del 1942 (pàg. 616), tot i rebutjant el que eren els seus membres — vassallatge — i el que pretenien representar — el poble, que no els havia elegit — jo només definia i mantenia la meva posició moral i cívica, però, un cop això ben precisat, deixava tranquil l'Ajuntament perquè, mal per mal, m'estimava més que m'ocupessin la casa uns guixolencs, que no pas quelsevol d'aquelles colles forasteres sobrevingudes amb esperit de domini i, per tant, no pas de benvolença, ni de respecte.

Per no haver-se fet càrrec d'aquesta disposició natural meva, l'Ajuntament, mal aconsellat per un afalac servil d'egoisme burgès, mancat de respecte envers el compatriota absent, no prengué esment de que la doble ocupació de la casa era un veritable sarcasme envers els meus honorables passats i àdhuc a mi mateix — expatriat en la vellesa — cosa que jo no devia consentir de cap de les maneres i per això vaig redreçar-m'hi enterc i decididament fins haver-ne foragitat a tothom.

La història acabà amb el triomf d'ambdues parts segons la manera respectiva llur : l'Ajuntament, per haver pogut gaudir els allargos que pretenia i li convenien ; jo, per haver obtingut el llançament després d'haver desocupat la casa, tres anys abans, d'intromissions altres que les del meu poble.

El mateix resultat hauria obtingut correctament l'Ajuntament, si no s'hagués permès de fer servir la meva casa per a residència estiuenca de forasters, perquè aleshores no hi hauria hagut intervenció judicial, ni sentències condemnatòries, amb totes les seves conseqüències cíviues, morals i materials.

Finalment, l'Ajuntament cuità a estrenar el seu *Palacio Municipal*, nou de trinca i lluint un nom estrany, sense més història que la seva servil

GUAITANT ENRERA

fé de baptisme franquista, testimoniant-ne la concepció i la naixença forasteres en la petja de la invasió, damunt de les tradicionals i seculars i venerables runes de la nostra antiga « Casa de la Vila », nom democràtic que, per si sol, ja designa un estat social invers del present.

Desapareguda la « Casa » del passat, ara l'han substituïda per un *Palacio* pregonant tota la inflor importada, imatge corpòria bizantina dels temps decadents que corren, dels aires que s'hi respiren, de la polseguera que fan i dels homes que s'hi belluguen.

Per això ho consigno, com a document definidor de l'època novíssima, de la qual jo sóc molt lluny en el temps i en l'espai, i completament advers d'esperit i de cor, amb plena personalitat i dignitat humanes.

UNA CLARIANA

Nosce te ipsum

A la nostra casa li esdevingué el mateix que m'ha succeït personalment en la vida pública — no política — en què jo he actuat ; sóc un temperament rectilini, sense gens de ductilitat, segurament per tradició de família, agreujada per la meva disciplina intel·lectual. La invasió forastera republicana em considerarà enemic per quant jo era absent i l'ocupació franquista me tractà igualment pel mateix motiu ; això, deixant de banda el pecat original que aquelles dues colles portaven i que les inspirava.

Jo m'he trobat sempre enmig d'una partió, en un *no man's land*, que és realment la meva veritable situació ; perquè sóc massa independent per a sotmetre'm a una disciplina que no sia la resultant del convenciment i, en la guerra civil, lluitaven dues concepcions igualment errades segons el meu entendre, però, en el fons, amb la mateixa finalitat : el propi domini, per tal d'imposar-lo a d'altri, i això ho rebutja la meva consciència, sia amb el nom que sia, sien els que sien els mitjans amb els quals es vulgui assolir tan mal fi.

Quan, amb la millor intenció, algú que no em coneixia prou, féu sonar el meu nom per a successor d'En Macià a la Generalitat, les dretes me trobaven massa esquerrà i anticlerical, mentre les esquerres me consideraven massa conservador i clerical i, ben mirat — deixant de banda que és per això mateix que no serveixo per cap càrreg públic — uns i altres tenien raó. Abans ja ho havia dit l'amic En Prat de la Riba quan, en proposar-li el mei nom per a no sé què, cuità a respondre :

— En Patxot, molt bé, tot el que vulgueu, sinó que no s'hi pot tractar per raó de la seva independència.

Això és una de les apreciacions que jo m'estimo més, al costat d'aquella altra del Cardenal Vidal i Barraquer. Car, en la societat, tothom deu fer sentir la seva nota i aquesta és la meva, per la senzilla raó que és l'única que jo sé i puc portar-hi i sostenir-la-hi : la independència intel·lectual, que no es compra, ni es ven, ni es pot confiscar, ni empresonar, i encar menys afusellar, perquè no és material, sinó espiritual.

GUAITANT ENRERA

La cosa em deu venir de molt lluny i probablement sia hereditària.

Quan jo era al col·legi, en la secció dels distingits, una vegada em castigaren privant-me d'anar al pati a les hores de jugar. El meu temperament, concentrat i contemplatiu, feia el càstig força menys dur del que semblava. En la meua cambra, jo tenia un ocellet, un lluer, i dues clavellines a la finestra, els quals m'éren un esplai més íntim, millor, que la cridòria i la polseguera del pati. Veient que jo no em queixava, el Prof. me feu dir per un company que jo demanés perdó i li vaig respondre, naturalment: si encara no m'han dit el perquè m'han castigat com vols que demani perdó? En l'esperit de l'època, segurament es prengué la meua lògica resposta com un acte de revolta i el càstig va continuar. Fins que un dia em diguéren que s'havia acabat, sense que jo sapigués, ni el perquè havia començat, ni el perquè acabava.

Deixant de banda les consideracions d'ordre moral i pedagògic que el cas mereix, es veu que allò ja era l'auguri del qué seria la meua vida: ben raonada, però sense sentit pràctic pel que respecta l'avantatge material personal. De gran, moltes vegades he recordat aquell incident de la infantesa i cap vegada m'he avergonyit de la meua actitud d'aleshores. I ara que sóc vell, encara menys.

II

 LA MEVA *DEPURACIÓ*N

*Juzga el ladrón
que todos son de su condición;
no son todos los que están,
ni están todos los que son*

Dita castellana

Advertiment

Per tal de no trencar la història dels esdeveniments, en faré de primer una senzilla crònica, que anirà seguida de cartes o fragments complementaris.

Naturalment, per culpa de l'ambient, moralment i materialment tèrbol, de les circumstàncies que aquelles cartes expliquen, agreujades per mal-fiança de la intromissió de la censura amb les seves arbitrietats, el llegidor en trobarà algunes de sibillítiques, i certs personatges que hi surten, li semblaran mítics, malgrat llur malastruga efectivitat.

No obstant, ben segur que la freqüència de tals nebulositats, ja haurà ensinistrat el públic a suplir mentalment la incongruença dels escrits d'una època que ha pretès *depurar* el present mijançant l'agreujament d'impures consuetuds del passat.

Sia com se vulla, quan el llegidor no entengui alguna cosa, farà bé de recordar el consell popular « pensa mal i no erraràs », que li situarà la ment dintre de la novella època i la seva moral peculiar.

PROLEGÒMENA

L'entrada dels « blancs » a Barcelona capgirà el seny de molta gent, enterbolint-los la consciència, mentre que els qui, malgrat la censura, havien hagut esment de la conducta franquista en les contrades del nord d'Espanya i havien conservat el seny, sentiren roncar la gropada del furor hispànic que s'acostava i l'esverament de canviar la por material per la moral i l'espiritual.

En les contrades del nord, de seguida d'arribats, els militars trametien directament al Vicari General, ordres d'exili contra capellans bascs i aquestes ordres eren immediatament acomplertes sense que el Sr. Bisbe franquista fes cap acte de presència en defensa dels seus subordinats perseguits, que no tenien altra culpa que l'estimar la terra i el poble llurs, tal com mana la Doctrina cristiana ; és que, per als tals Bisbes, ni la terra, ni el poble, no compten, ni hi tenen res a veure, perquè els pobles no són l'Estat que els ha triat i nomenat i del qual, per tant, ells s'han fet agraïts defensors i sotmesos.

Algú d'aquells Bisbes, veritable prototipo de l'episcopat dictatorial, no s'està pas de dir que « com que ell ho deu tot a Franco, no obeeix més que a ell » ; cal notar aquesta franquesa, per a no calificar-ho altrament.

Dintre d'aqueix esblaimament mental, un dels falangistes de la parentela, que ja m'havia donat no poc a fer per a lliurar-lo del greu perill en què s'havia ficat durant el govern republicà, refiant-se massa de la seva connexió amb els invasors, es precipità a intervenir en la novella rubinada, amb el bon intent de salvar el que pogués de ço del meu i dels fruits de la meva obra cultural.

No tenia cap autorització per a tal fer, perquè, ni el seu temperament impulsiu, ni la manca de domini de si mateix, ni la seva visió massa limitada i suggerida, no el capacitaven per a actuar en situacions tan complexes i indeterminades en aquell moment, com les que ell creia poder afrontar.

Calia no fer res i esperar estoicament, però ell cuità, barroerament, a posar-me en evidència prenent contacte immediat amb els invasors i fent sonar el meu nom, que n'era molt lluny geogràficament i, moralment, encara més.

Preocupant-se únicament de la materialitat del cas, aquella malaurada intromissió insinuà oferiments també materials, trepitjant així inconscientment la meva pròpia personalitat, que jo havia prou ben perfilat a plena llum durant una vida ja llarga, com si aquesta consideració fonamental no hagués

SEGONA ONADA: LA MEVA DEPURACIÓ

de primar-ho tot i no fos una injustícia imperdonable voler saltar-la o esborrar-la i àdhuc una injúria sacrificar-la tan fàcilment.

Per tal que es vegi fins a quin punt, en aquells moments l'onada falangista, insuflada per l'alè eclesiàstic, enterbolia el seny, reproduceixo a la seguida la carta que justificava, a la seva manera, la malaurada intromissió espontània, no autoritzada, i en la qual, el seu ofuscat autor no s'adona que proposa la negació, indigna i covarda, de tota una vida fermament proclamada i mantinguda tostemps, públicament i privada, àdhuc amb perill de la vida.

Carta d'En F.: Ir. de Juny del 1939

... «Tot seguit de l'alliberació de Barcelona, vingueren a veure'm els fills d'En P. De no venir acompanyats i amb uniforme no els hauria pas conegut, car no sé els anys que feia que no els havia vistos. Sense demanar res, em varen assabentar dels projectes del Govern — informació que es confirmà al cap de poc temps — resumits en un Decret que sanciona greument les persones en les quals concorren determinades circumstàncies. En l'eufòria de les primeres setmanes, una senzilla denúncia o notificació significava fer *tabula rasa* del denunciat amb tot allò seu. Vaig parar aquest primer daltabaix, com era el meu deure. Per a tenir un control més eficaç, vaig presentar un d'aquells visitants, (car l'altre, «l'eixalabrat», no s'ha vist més) al Sr. M.: els dos esmentats, juntament amb el Mtre. Pujol a voltes i de vegades també amb En S., s'han anat entrevistant per trampejar la situació de la millor manera possible. Jo, en general, no hi he pas assistit, degut a que el meu cap necessita molt de repòs, i perquè fàcilment perdo el control puix que, si bé he guanyat molt moralment, físicament el tímó m'ha quedat per les presons i no sempre servo dret...

Mentrestant, jo he anat fent les meves recerques, consultes, visites a personalitats, etc., i he arribat a tenir un concepte clar i precís de la situació, que és el que jo volia exposar-te personalment, perquè poguessis posseir, ben detalladament, un ple coneixement de totes les circumstàncies...

Com a resultat dels meus treballs, he arribat al convenciment del següent:

L'Estat, en general, prefereix que li donin a haver de prendre-ho. Això és una enorme avantatge, perquè, donant-ho, hom pot fer-ho cercant una eficàcia pràctica d'acord, si no total, almenys molt parcialment, amb la manera de pensar i voler de si mateix. He parlat amb una alta personalitat de Catalunya, que et coneix i m'ha dit que fóra una manera eficaç d'evitar l'apli-

GUAITANT ENRERA

cació rigorosa del Decret i, possiblement, segons com es fessin les coses, sense aplicació del Decret, el cooperar voluntàriament a les millores actualment en projecte; per exemple, aquí a casa nostra, a la Diputació de Barcelona, les Biblioteques, la creació d'un professorat d'Estudis Universitaris, Associació d'Intellectuals, etc. Per altre costat, sé d'una manera indubitable (per la persona a qui precisament fou dit) que un Ministre va indicar a algú de Barcelona, que busqués un potentat aficionat a l'Astronomia, que pagués o contribuís fortament a la construcció de l'Observatori de l'Ebre... Jo crec fermament que, si tu contribueixes voluntàriament amb fortes sumes, és a dir, amb un fort tant per cent de la teva fortuna a aitals obres, evitaríem que tot anés a parar al Ministeri de Defensa, que és el que voldria algú, per apuntar-se un èxit personal, car suposo que et deuen haver dit que, per a salvar els teus benifets, fundacions i altres que venies mantenint fins ara, s'exigia que es destinessin les tres quartes parts de la teva fortuna al dit fi de Defensa. És evident que, pel meu procediment, salvant la teva sanció del Govern, queda automàticament salvada tota sanció dels teus...».

Aquesta carta ratifica la dita d'aquella eixerida barcelonina que, en ocasió d'una reunió internacional, tingué la cortesia de venir a veure-m a Fribourg, i en demanar-li jo :

— Bé i que feu allà baix ?

Ella em respongué decidida, amb un irònic somriure :

— Ens anem tornant mesells.

Es tractava de fer-me compartir projectes ampullosos, fills del moment psicològic, la finalitat fallaciosa dels quals era sostreure força diners nostres amb els quals sotaiguar l'Institut d'Estudis Catalans en una apologia nominal de la Mediterrània, invocada *ad hoc*.

Per això, els invasors feren una llista de víctimes propiciatòries a les quals demanaren una colla de milions destinats a la gloriosa duplicitat, a canvi dels quals se'ls prometia — no sé si garantia — l'absolució de totes les *responsabilidades políticas*, reals o imaginàries, en què poguessin haver caigut o es poguessin escaure, segons la novella doctrina franquista.

A mi, em ficaren dintre la colla i m'hi distingiren puix que, tenint en compte la meva obra cultural, me rebaixaven la meitat de llur quota arbitràriament fixada i solament em demanaven un milió i mig de pessetes, i la

SEGONA ONADA: LA MEVA DEPURACIÓ

donació de la meua biblioteca científica especialitzada que, mentrestant, ja m'estaven robant. D'altra banda, me prometien l'absolució integral dels meus pecats franquistes i, com escriu, oferien tornar-me de seguida els meus arxius de núvols i les observacions del meu Observatori de St. Feliu de Guíxols, que jo havia dipositat en el Servei Meteorològic de Catalunya i que ja m'havien robat oficialment, emportant-s'ho a Madrid, després d'haver destruït la major part dels registres d'observació, per tal d'inutilitzar el nostre treball d'anys, ço que era la premeditada finalitat de llur pillatge. Malgrat la seva pretensió revolucionària es veu que el franquisme respecta i segueix el tort i el dret consuetudinari espanyols, dels quals és esclau, perquè la inèrcia social és efecte d'un defecte causal.

Justament, totes aqueixes noves, encara tremoloses de nerviositat i emoció i escàndol, m'arribaren a Gstaad, on nosaltres passàvem l'estiu, i no us podeu imaginar el contrast que les foguerades i els quixotismes meridionals feien amb la serenor d'esperit que la grandiosa severitat del muntanyam ens encomanava, redreçant-se'ns amb les geleres dels Diablerets i del Wildhorn, que retallaven l'horitzó per damunt de timbes gegantines, on saltaven cascades que després es destriaven joguineres en l'avetosa i, més avall, esbarriant-se en la prada, eren acollides per l'esquellinada de les vacades. Dintre d'aquell escenari colossal, els meridionalismes més inflats i cridaners, no arribaven a una inaudible ridicleusa microscòpica...

Jo anava fent temps, bregant per desviar la intromissió extemporània d'aquell falangista i encaminar-la vers l'intent de continuar, almenys, part de la meua obra científica i cultural, cosa que ja sabia impossible, però era un bon argument per a desfer amb certa lògica els oferiments barroers d'un tercer no autoritzat.

Quan ens trobàvem en el punt àlgid, ens sobtà la destitució d'En M., traït per la seva catalanitat de tercer rengle i aquell castell de cartes, en mala hora ormejat, es desfèu tot sol, car les gestions adventícies eren acollides pel President de la Diputació, el qual les trametia al Governador, que les enviava a Madrid, al Ministre de la Instrucció Pública, segons tinc entès.

Al mateix temps que jo quedava així deslliurat d'aquell entrebanc fortuit, però amb el meu nom en el mercat dels invasors, se me n'iniciava un altre més en acordança amb el meu temperament i la meua situació,

GUAITANT ENRERA

vull dir l'haver de fer la coneixença del *Tribunal de Responsabilidades Políticas*, nom que per si sol ja comportava una colla d'incògnites i de solucions indeterminades, més o menys netes, confirmades després pels esdeveniments.

Un dels instruments del nou règim, per a perseguir alhora els *rojo-separatistas* que seguien fora i donar cops de trema, va ésser el *Tribunal de Responsabilidades Políticas*, importat de l'Alemanya hitleriana, com tanta altra cosa.

En teoria, era fer pagar les responsabilitats morals del que havia succeït als qui, al seu entendre, en tenien ; però, ben aviat es veié que només en tenien i éren expedientables, els qui disposessin, almenys, de 25 000 pts. fàcilment realitzables¹.

L'expedient, en realitat procés, seguia un procediment tan propi i singular, que no hi havia manera de que l'expedientat comparegués a judici, ni tampoc testimonis, ni es portés cap prova. En realitat eren dos expedients : l'extern i vist, de pocs tràmits, inconsistents i lentíssims, que no es podien precisar, i un altre, de gestació interna, paralella, clandestina, agitada, estrebada i fatigosa, com el regateig d'un tracte en el qual una de les parts ho té tot a mà, i l'altra, la feina de defensar-se els diners, que ja li tenen cenyits per endavant.

La primera salutació del *Tribunal de Responsabilidades Políticas*, me la portà una carta del meu apoderat, amb data del 19 d'Octubre del 1939, en la qual em feia sabedor de que dit Tribunal m'havia citat.

Com que l'actuació del Tribunal era inquisitorial, vull dir, secreta, feia de mal endevinar el perquè de la citació. Se'm parlà d'una fitxa on figura que jo havia donat 25 000 pts. — justament la xifra expedientable — per als presos del 6 d'Octubre.

¹ Aquesta exempció de la *depuración* als qui no tenien al menys, 25 000 pts. per a perdre o prendre-les, revela la previsió i l'esperit mercantívol judicials del governar franquista.

Com que així resulten liberats de naixença els de la FAI. i Cia., és un argument que podria justificar el parer d'aquell sacerdot quan deia que la FAI. era la quinta columna de Franco a Catalunya. Si no ho era orgànicament, ho resultava de fet amb la reacció que els seus crims provocaven. Cal apuntar, a més, que una colla dels exempts s'acolliren a la Falange.

SEGONA ONADA: LA MEVA DEPURACIÓ

Jo no sabia res de tal donació, ni tan solament el que fou aquell 6 d'Octubre tan remenat, car no he tingut mai vocació per a la política, perquè el meu temperament rectilini és incompatible amb les seves giragonses i les marrades de les multituds: m'escau i m'estimo més capejar un tramuntanal.

De moment, aqueixa citació no tingué conseqüències i restà ensopida, segurament esperant alguna empena, potser convinguda, que l'esparpellés.

Vinguda l'empena de part dels mateixos oficials que ocupaven la casa nostra — substituïnt-hi l'eixugada republicana — el meu apoderat judicial es presentà a la citació en virtut dels seus poders, que el jutge reconegué suficients, però els rebutjà dient que podien haver estat revocats, argument no gaire equànim, puix que és aplicable, arbitràriament, a tot poder, vint minuts després d'haver estat atorgat.

En conseqüència, el 11. Novembre. 1939, vaig remetre nous poders, degudament legalitzats de fresc; però, malgrat ésser enflocats amb l'oriflama i el segell del Consolat d'Espanya, i enviats per correu certificat, el plec no arribà a destinació.

Reclamat per la Central de Berna, l'Administració de Barcelona respongué, al cap de cinc mesos, que la carta havia estat degudament lliurada.

La veritat del cas és que, a hores d'ara, no se sap que el meu certificat hagi arribat enlloc; segurament fou víctima del furor hispànic de qualche falangista rabiós, el qual en veure que es tractava de compareixença al *Tribunal de Responsabilidades Políticas*, destruí els meus poders, per tal de facilitar la tasca judicial secreta de seguir les actuacions sense la compareixença del demandat; tot a major honra i glòria del nou règim salvador i purificador.

GUAITANT ENRERA

vull dir l'haver de fer la coneixença del *Tribunal de Responsabilidades Políticas*, nom que per si sol ja comportava una colla d'incògnites i de solucions indeterminades, més o menys netes, confirmades després pels esdeveniments.

Un dels instruments del nou règim, per a perseguir alhora els *rojo-separatistas* que seguien fora i donar cops de trema, va ésser el *Tribunal de Responsabilidades Políticas*, importat de l'Alemanya hitleriana, com tanta altra cosa.

En teoria, era fer pagar les responsabilitats morals del que havia succeït als qui, al seu entendre, en tenien; però, ben aviat es veié que només en tenien i éren expedientables, els qui disposessin, almenys, de 25 000 pts. fàcilment realitzables¹.

L'expedient, en realitat procés, seguia un procediment tan propi i singular, que no hi havia manera de que l'expedientat comparegués a judici, ni tampoc testimonis, ni es portés cap prova. En realitat eren dos expedients: l'extern i vist, de pocs tràmits, inconsistents i lentíssims, que no es podien precisar, i un altre, de gestació interna, paralella, clandestina, agitada, estrebada i fatigosa, com el regateig d'un tracte en el qual una de les parts ho té tot a mà, i l'altra, la feina de defensar-se els diners, que ja li tenen cenyits per endavant.

La primera salutació del *Tribunal de Responsabilidades Políticas*, me la portà una carta del meu apoderat, amb data del 19 d'Octubre del 1939, en la qual em feia sabedor de que dit Tribunal m'havia citat.

Com que l'actuació del Tribunal era inquisitorial, vull dir, secreta, feia de mal endevinar el perquè de la citació. Se'm parlà d'una fitxa on figura que jo havia donat 25 000 pts. — justament la xifra expedientable — per als presos del 6 d'Octubre.

¹ Aquesta exempció de la *depuración* als qui no tenien al menys, 25 000 pts. per a perdre o prendre-les, revela la previsió i l'esperit mercantívol judicials del governar franquista.

Com que així resulten liberats de naixença els de la FAI. i Cia., és un argument que podria justificar el parer d'aquell sacerdot quan deia que la FAI. era la quinta columna de Franco a Catalunya. Si no ho era orgànicament, ho resultava de fet amb la reacció que els seus crims provocaven. Cal apuntar, a més, que una colla dels exempts s'acolliren a la Falange.

SEGONA ONADA: LA MEVA DEPURACIÓ

Jo no sabia res de tal donació, ni tan solament el que fou aquell 6 d'Octubre tan remenat, car no he tingut mai vocació per a la política, perquè el meu temperament rectilini és incompatible amb les seves giragonses i les marrades de les multituds: m'escau i m'estimo més capejar un tramuntanal.

De moment, aqueixa citació no tingué conseqüències i restà ensopida, segurament esperant alguna empenta, potser convinguda, que l'esparpellés.

Vinguda l'empenta de part dels mateixos oficials que ocupaven la casa nostra — substituint-hi l'eixugada republicana — el meu apoderat judicial es presentà a la citació en virtut dels seus poders, que el jutge reconegué suficients, però els rebutjà dient que podien haver estat revocats, argument no gaire equànim, puix que és aplicable, arbitràriament, a tot poder, vint minuts després d'haver estat atorgat.

En conseqüència, el 11. Novbre. 1939, vaig remetre nous poders, degudament legalitzats de fresc; però, malgrat ésser enflocats amb l'orifloma i el segell del Consolat d'Espanya, i enviats per correu certificat, el plec no arribà a destinació.

Reclamat per la Central de Berna, l'Administració de Barcelona respongué, al cap de cinc mesos, que la carta havia estat degudament lliurada.

La veritat del cas és que, a hores d'ara, no se sap que el meu certificat hagi arribat enlloc; segurament fou víctima del furor hispànic de qualque falangista rabiós, el qual en veure que es tractava de compareixença al *Tribunal de Responsabilidades Políticas*, destruí els meus poders, per tal de facilitar la tasca judicial secreta de seguir les actuacions sense la compareixença del demandat; tot a major honra i glòria del nou règim salvador i purificador.

EMBASSAMENT I XARBOTADES

La causa ocasional de l'expedient, és una denúncia verbal dels militars que habitaven la nostra casa del Passeig de la Bonanova.

Dels documents es desprèn que la denúncia fou feta a l'organisme anomenat *Recuperación Militar* i que aquest va passar un ofici al *Tribunal de Responsabilidades Politicas* perquè actués, si ho considerava justificat.

Se'n desprèn igualment que dit organisme va remetre aquest ofici el mateix dia en què ho feia amb un altre relatiu a un suís desconegut; que automàticament els dos quedaren acoblats a l'entrada, automàticament seguien junts i, sense altre motiu, l'expedient va ésser seguit alhora contra dos, deslligats absolutament entre si, i que cap relació tenien l'un amb l'altre.

Aquest procediment és incomprendible per a la meua mentalitat fora d'època, de manera que no pretinc ni tan solament judicar-lo; però si vull fer constar, dintre del meu anacronisme, que em recorda la grapada de la pagesa que agafa un parell de pollastres a l'atzar en el galliner i els lliga amb una veta per tal de dur-los a mercat, on seran massicats abans de comprar-los, i després plomats, socarrimats, estripats, farcits, rostits i, finalment, menjats i assaborits per altri.

Al moment en què foren iniciades les actuacions, era Coronel Cap de l'Estat Major, Mariano Ribera.

Els informes que figuren en l'expedient són d'ofici i prescrits per la llei. A part d'ells, s'hi endevina que, una vegada redactats, una tercera mà hi va encapçalar un afegit que, a voltes, fins es contradiu amb el que hi segueix.

També varen ésser cridats a informar, l'Ajuntament i la Falange de St. Feliu de Guíxols i es té notícia que informaren molt favorablement, però, per causa ignorada, els seus dos informes no figuren a l'expedient.

En el mes d'Octubre del 1939, el Procurador es va personar a les actuacions, presentant el poder especial al seu favor. El Jutge instructor el va considerar en regla i suficient, però es negà a admetre-l dient que podia ésser revocat i, per aquesta raó, ningú no pogué intervenir en elles, ni tenir-ne cap notícia.

Al mes de Març de l'any següent, quan el Jutge esmentat havia estat substituït i, segons es va dir llavors, empresonat, el que el va substituir va

LA MEVA *DEPURACIÓN*: EMBASSAMENT i XARBOTADES

admetre els poders però, pràcticament, les coses quedaren de la mateixa manera, és a dir, sense possibilitat d'intervenir-hi, ni poder fer altra cosa que presentar escrits a les fosques.

Els documents mostren que, després de la denúncia inicial, ningú no es va presentar a intervenir per declaració. Com diu l'informe resum de l'Instructor, els que no foren demanats d'ofici i els certificats dels metges, varen ésser portats per la defensa. Per aquesta causa se'n tenen còpies. De la resta se'n posseeixen tan solament extractes, perquè l'expedient sols es pogué veure durant tres dies, amb facultat només de treure'n notes per a preparar l'escrit de defensa.

La sentència es refeix, barrejadament, al desconegut amb el qual m'havien acoblat arbitràriament.

Arribats al punt crític del procés, si no m'erro, els estels em descobriren que un mal astre s'afanyava a entrebancar-ne la solució llisquenta i la interferia, volent que el procediment anés a morir a Madrid, on el senyor de les ínfules tindria gran cura que es resolgués tal com calia — vol dir, com ell volia — segons el costum de meitadar-se un *agradecimiento*, no sollicitat, sinó merescut, o sia, l'actual indignificació d'un vell mot, tradicionalment digne.

Sortosament, el meu representant, interpretant bé el meu sentir en casos semblants, cuità a pagar la multa, com havia pagat tota altra cosa, i així, completament lliure, sense deure res a ningú jo, que soc eixut de paraules, puc anar sucant la ploma i seguir escrivint veritats amagades, que no són cap novetat, però que convé vegin la llum, per si algú vol prendre'n esment i aprofitar la lliçó que ens ensenyen, car el saber no ocupa lloc, ni fa mai nosa.

DOCUMENTAL : CARTES DE L'AMIC

La gent d'acció, bregada, i de representació social de la meva època, tenia una visió molt més personal, digna, independent i gens suggerida, dels esdeveniments, que contrasta honorablement amb la fallida mental, moral i

GUAITANT ENRERA

espiritual de la majoria del públic, tan ben representada per la deplorable carta de la intromissió més amunt transcrita (pàg. 625).

El documental del meu apoderat, que segueix, diu clarament el contrast de les dues mentalitats i de llurs estats de consciència.

Carta del 14 d'Abril del 1939:

La situació a resoldre és la cabdal de la situació legal dels que es troben en eixa, per la transcendència que pot tenir i partint de la base del que regeix avui, i pot canviar demà, perquè ja hi han hagut canvis.

La nova situació, parteix de dues bases : a) que comença una era nova i, per tant, tot s'ha de renovar , i b) que tothom, si no és un enemic, és un suspecte. Per la primera, ací tothom està pendent d'investigació i d'un futur dir, si és o no amic, patriota, acceptable o com es digui ; a causa d'aquest decidir, tothom està parat, i les funcions més normals i àdhuc indispensables, paralizades ; per la segona, tothom és mirat de cua d'ull.

... En conseqüència, els d'ací som una quantitat negligible, i els de l'estranger, poc menys que uns indesitjables. Aquesta plataforma, l'empenta de posar la ma en tot, i la manca inversemblant de diner, ha de fer que un moment o altre, del tot imprevisible, facin presentar a propietaris, rentistes, titulars de dipòsits i tothom que tingui, el que sigui, i si és a l'estranger, i no s'ha situat establint contacte amb la nova situació, simplement el declararan no-amic, li privaran la tornada, i se li quedaran el que li trobin. Segons la legalitat actual, tot això no es pot pas fer perquè sí, sinó que una comissió, tribunal, o com es digui, estudiarà el cas, investigarà, prendrà antecedents, etc., i, en sa vista, resoldrà cas per cas.

Carta del 19 d'Octubre del 1939:

... El Tribunal de Responsabilitats Civils l'ha citat, per fer-li una reclamació. El Sr. Governador diu que la seva acció no es pot parar, però dona paraula que si es fa la donació M., no solament quedarà el Tribunal paralytat, sinó legalitzada absolutament la seva situació i la dels seus i dels béns.

Carta del 24 d'Octubre del 1939:

Tant el Jutjat com el Tribunal són sobremanera difícils i l'actuar-hi, o intentar-ho, fa necessari vèncer no poques eventualitats. Ja deia en ma ante-

SEGONA ONADA: LA MEVA DEPURACIÓ: CARTES DE L'AMIC

rior que, per de prompte, no han admès la comparescència i, per ara, es va a les fosques i amb perill, però, que no crec, de que es precipitin les coses. Per ara, la resta de casos que sé, una vegada iniciats, han anat amb molta calma; l'inconvenient peremptori és el bloqueix.

...segons com calgui actuar, no serien d'estranyar complicacions pervingudes de l'esverament i consegüent excés de zel d'En F.

Carta del 20 d'Octubre del 1939:

Fa poc ha retornat de l'estranger, on havia hagut de fugir per greu perill, l'antic amic P.

L'endemà passat em vingué a veure i em va dir que li passava la cosa més inesperada, difícil i poc atractívola que pogués imaginar. L'havia cridat el Governador per dir-li que el Ministre volia realitzar un projecte magnífic, li havia encarregat que el tirés avant i ell necessitava algú que fos molt actiu i coneixedor de la ciutat, i un tercer amic li havia dit que ell reunia aquestes condicions. Li explicà el projecte en què consistia i li donà la llista de persones a les quals s'havia dirigit En M. demanant-los ajut, i li encarregà que les veiés i els digués el que feia el cas.

Va ésser una sort que l'encarregat fos ell, perquè la conversa podia ésser a base d'una clara i franca confiança; li vaig exposar quines eren les possibilitats; que el projecte era fil per randa d'En M., li vaig explicar les condicions posades llavors a la negociació, i vàrem quedar que ja em diria alguna cosa. Li vaig anticipar que jo no em cria autoritzat a resoldre per mi sol una qüestió prou delicada i complexa, que seria convenient que la pogués tractar de paraula, i em contestà que creia poder oferir-me el passaport.

Va tornar al cap d'un parell de dies, i em va dir en resum: que el Governador acceptava les condicions, ço és, el retorn del material nefològic, l'aprovació prèvia, etc.; que en quant a la quantitat ja la tenia decidida; que aquests senyors sollicitats havien de comprendre que se'ls brindava un favor, se'ls ofería una ocasió per a situar-se; que són, en resum, una legalització i indemnitat absolutes respecte a persones i béns, i que lliurement decidís cada un d'ells, si li plaïa aprofitar-ho o no. Que, per tant, no era qüestió de regatejar sinó simplement de dir sí o no.

La primera qüestió capdal que ha presentat el cas, és la de la quantitat demanada, que no és igual per als set o vuit sollicitats; les quotes oscillen

GUAITANT ENRERA

però, entre quatre i tres milions de pts. cada un ; en arribar no obstant a aquest cas, va dir que es tractava d'una persona que, segons ses notícies, mai no s'havia ficat en política, que no tenia mancament més sobressortint que el d'ésser fora amb cap tracte amb el Govern i que mereixia una consideració, que tenia pensat que contribuís amb dos milions, però que les donacions que veia que ja havia fet i, sobretot, el gest senyorívol d'estar disposat a cedir una biblioteca especialitzada de tanta estima, bé es podien valorar en mig milió¹, i que, per tant, donés un milió i mig, Davant l'observació que no el tenia, ni en diner, ni en valors, afegí que el podia donar, si li plaïa, en finques.

Les coses en aquest estat, va aparèixer sobtadament a la Bonanova una citació del Tribunal de Responsabilitats polítiques. Vaig veure de seguida En P., ell al Governador i aquest li va dir que, en fer la invitació, ell ja sabia que això vindria, que era una cosa independent que havia de seguir el seu curs, i que el que podia dir i podia assegurar era, que si venia la donació, quedava tot liquidat, morta la intervenció del Tribunal i immunitzat tot.

És un element de judici saber que el dit Tribunal no té procediment prefixat per la llei i actua segons el cas ; va citar a En Carles Toldrà i va acceptar que actués un tercer en representació seva ; va citar a En Barbey i va exigir que actués ell personalment ; la seva norma d'actuació és el Decret que el constitueix i, entre les poques coses que puntualitza, és la que, si el citat és casat, bloquegi conjuntament els béns del marit i els de la muller.

La primera qüestió a resoldre és la de si és convenient acollir-se a l'oferta del Governador o no.

... Aquest matí el Pr. C. s'ha personat al Tribunal i no li han admès la comparescència. Diu que li admitirien si presentés un poder especial par a actuar davant el *Juzgado y Tribunal de Responsabilidades Políticas* i una demostració del perquè és veu forçat a continuar a l'estranger.

L'actuació d'aquest Tribunal és apropiada a les circumstàncies i, per tant, més tancada i difícil que les dels ordinaris.

La negativa a admetre la personalitat de l'apoderat deixa a les fosques sobre el motiu legal de la citació, però un pas m'ha permès esbrinar que en la silueta, o fitxa que, qui més qui menys, tothom té en un centre oficial o altre, hi ha l'advertiment que va donar 25 000 pts. per al presos del 25 d'Octubre, cosa que... és falsa.

¹ Es veu que aquell governador no era gens lletraferit i per això no tenia cap idea del valor d'una biblioteca i molt menys del d'una biblioteca especialitzada en ciències físico-matemàtiques. No obstant, diu que sabia força d'aritmètica unilateral.

SEGONA ONADA: LA MEVA DEPURACIÓ: CARTES DE L'AMIC

Carta del 11 de Novembre del 1939.

... la desagradable sorpresa d'assabentar-me de que... s'ha perdut una carta, la del dia 11. i, per tant, també, els poders Torent Cadira.

En el que respecta a La Cour, el ritme és el mateix; calma i cap mesura presa. S'ha posat en clar (és clar que des de fora), que la base de la futura actuació que sigui, ha d'anar bastida sobre els fonaments dels antecedents que donin tres organismes oficials que ara els resumeixen. Aquests antecedents es refereixen a les actuacions passades, és a dir, a posar en clar si hi ha hagut malvestats polítics o cruentos a punir, i com que no existeixen per cap costat, no apareixen enlloc.

Carta del 11 de Gener del 1940.

... és la relativa a F. Es veu que, en primer lloc, necessita realment un sojorn llarg a fora, perquè del contrari el seu cap risca realment d'anar-se'n en orris i de portar una major complicació: i, en segon lloc, a la conveniència de que, almenys mentre duri el plet amb la Sra. La Cour, no sigui ací, perquè el desig que tindria d'intervenir per assegurar-ne la bona solució exposaria a un seguit de complicacions que no fan cap falta; fins avui no ha pas transcendit al públic, però essent ell aquí, seria impossible sostenir aquesta quietud.

Post-data. — He tingut una asentada amb el segon substitut general darrerament instituït, perquè una intuïció em deia que era útil i, en efecte, així ha estat. Ja recorda que, abans de l'apoderament, em va venir a veure de part d'un senyor que volia posar un negoci d'alta volada; aquest senyor, a principis del corrent, va llançar el prospecte o circular del negoci — que suposo ja ha llegit i rellegit — i, com suposava, els treballats perquè li facilitessin el capital, no han respost; la impressió externa és que el fracàs ha estat complet i com és natural, no li plau.

Per aquesta causa ha tornat a cridar el mateix negociant i li ha repetit l'encàrrec amb una munificència de promeses i facilitats superiors a l'anterior. Feia dies que ho suposava i d'aquí la visita. De l'entrevista n'ha sortit confirmada la impressió de que el negoci és dolent i hom ha establert un pla per a, en resum, descartar la participació, que és de veure que no tingui cap moment apremiant, perquè a l'home no li plaurà pas resignar-se a la fallida.

Carta del 5 de Novembre del 1940.

Aquests dies hi ha hagut un ensurt; sobtadament ha aparegut un gra que presentava mal aspecte.

GUAITANT ENRERA

L'incident s'ha acabat amb una franca explicació amb l'encarregat que la promovia i d'ella n'ha pervingut saber que el pivot de tot l'enrenou, o, més ben dit, el que més interessava puntualitzar per a liquidar la qüestió, era arribar al convenciment que no pertanyia a la maçoneria. Estic veient l'efecte que farà la cosa llegida en eixes latituds.

Carta del 5 de Març del 1940.

L'expedient consabut, que fa legalment tres mesos que hauria d'estar llest, ha entrat en el tràmit de « *surveillance* » de béns que, adès i ara, no té gran importància. Ha servit, no obstant per a deixar legalment aclarit que tot el que és R. està fora de la qüestió, àdhuc els indivisos, i mentre les coses no s'alterin, immunitzat.

Carta del 16 de Març del 1940.

L'affaire Lacour es va esbravant, deixatant, desinflant i, amb tot això, sedimentant i concretant... Aquesta Sra. s'està embrancant amb una quantitat de gent tan sobreponderació que, per contracop, li ve el cansament en topar amb sorpreses i, en resum, el deixatar-se...

La *pire*, repeteixo (amb les reserves dimanades de la inestabilitat), es presenta en forma d'acabar amb una penyora, en aquest cas, al present, de quantia imprevisible... Teòricament o sia, legalment, fa tres mesos que tot hauria ja d'estar llest ... però, com mai sobra estar previngut, i, sobretot, tenir temps per a rumiar-se les coses, em sembla que seria oportú que ací tinguéssim alguna orientació per al cas que vingués aquest final.

Carta del 5 d'Abril del 1940.

Aquell Sr. de les ínfules i la Sra. Lacour, estan renyits i fins s'esgrinyen; la causa és que tots dos volen ésser el superior. La Sra., atabalada per volums inacabables de qüestions, no sap on girar-se i s'ho pren amb una gran calma, que seria ben poc pràctic pertorbar, malgrat les oscil·lacions que presenta i els trencacolls que les acompanyen; fa uns quants dies va donar un ensurt, perquè un dels quatre o cinc que en porten el nom, va dibuixar l'acció de girar la vista vers el que correspon a C., però la cosa quedà reduïda a una llambregada sense conseqüències, i segueix en pau fora del joc.

SEGONA ONADA: LA MEVA *DEPURACIÓN*: CARTES DE L'AMIC

Carta del 23 d'Agost del 1940.

La qüestió principal cueja. La part adversa ha enviat un parlamentari a dir que era una llàstima no arraglar-ho, etc. ; ha posat com a base primera de *pour parler* que no cobraria honoraris de cap mena, més que en cas que s'arribi a un acord i sigui absolutament ferm, i com que no es perd res d'escoltar, hom considera preferible veure què. Naturalment que ha presentat la cosa com difícil i de mala sortida i tant pot ésser que, des del punt de vista dels papers sigui cert, com que a la fi no sigui altra cosa que fer més gran el seu futur mèrit. Sigiu com sigui, no m'estranyaria que la tardor fos una mica moguda.

D'un volant anònim, rebut el 14 de Novembre del 1940, trec el següent consell :

La amigable composición es impuesta por la disjuntiva...

... se ha partido de la base de que, en ningun caso,...

El fet de la llengua ja vol dir que la cosa no és pas nostra, sinó que vé de l'altra banda, ço és : un ham escat per a agafar peix, com dirien els pescadors de la meva terra.

La *depuración* havent vingut amb la rubinada de la invasió, fatalment havia de resultar enllotada.

Carta del 12 de Febrer del 1941.

Fa un parell de dies vaig rebre la visita, fins senyorívola, de guants blancs, d'un enviat d'aquell senyor que, al principi, va enviar-ne un altre a demanar una picossada per al seu negoci.

Em va dir, de part d'ell, que una persona que ha dedicat tota la seva vida a la ciència amb tant desinterès, és mereixedora de la més alta consideració ; que el fet que sigui ací o sigui a fora, és un detall que no minva cap mèrit ; que el que correspon és que gaudeixi d'una situació completament expedita perquè pugui obrar com cregui millor ; que no sap on han anat a parar uns clixés, però que cal fer un esforç perquè els recuperi, i que si ell pot fer alguna cosa en obsequi seu (i és avui en veritat qui, en aquest sentit, ho pot tot) amb molt de gust ho farà i queda a la disposició.

L'enviat, que és un bon amic, que s'ha trobat ben a la impensada i sense buscar-ho, a les acaballes va pronunciar uns mots complementaris que no són per a reproduir, perquè foren en veu baixa.

Aquesta visita planteja un seguit de problemes, començant pel aclarir

GUAITANT ENRERA

si té relació amb el *statu quo* actual, o va per les seves, i per quin fil s'ha de desembolicar la troca. Com que és cas d'última hora... no tinc prou els antecedents, ni per a apreciar-ho, ni per a besllumar per on caldrà anar, perquè l'inqüestionable és que, quan qui pot fer-ho, decideix, l'alternativa de no seguir la decisió, és posar el peu sobre una pell de taronja.

Carta del 13 de Febrer del 1941.

Sembla, de les primeres recerques, que els fils de la troca alludida en aquesta darrera, van cada un pel seu compte.

Entremig, de sobrepuig, ha tret el nas, com és molt natural, l'interès del Sr. Leech, que és el d'allargar. I potser el temps un dia pot dir qui és el que estava més en el cert.

Carta del 24 de Març del 1941.

... la història està acabada ; hi falta la martellada final i, si no passa alguna cosa inesperada, hom es pot arriscar a dir que acabarà satisfactòriament.

Carta del 28 de Març del 1941.

Aquell tràmit de pur passatemp ha donat efectivament el seu resultat relentidor, però sospito, més avui que ahir, que no tindrà el poder de liquidació desitjat, que automàticament estalviaria els honoraris, com ja suposava i era de desitjar. Partint d'aquest panorama, em confirmo també més avui que ahir, que no hi ha motiu per a temença.

Carta del 3 de Setembre del 1941.

El cansat litígi està llest fa uns mesos ; no està però, acabat.

Quan els encarregats de signar-lo donant-hi el sentit final ho anaven a fer, s'adonaren de que un dels tràmits obligats estava acomplert d'una manera inadmissible i penso que tenien raó. Ordenaren que fos acomplert ; ho ha hagut de fer un organisme alié a ells i s'ha tornat a encallar ; han calgut gestions delicades i, fins ara, no s'ha endevinat o trobat el camí. Avui, precisament, si no ens tornem a encallar, ha d'haver quedat acomplert.

Passat aquest pas, entra directament en altres mans, que no seran lentes ; és a dir en un període curt i potser força curt. Abans se'n tindrà notícia oficial, ço és, hom el veurà per peces menudes i s'aclariran algunes coses. Ho dic així perquè una de les capdals no quedarà aclarida ; ja sé que el document

SEGONA ONADA: LA MEVA DEPURACIÓN: CARTES DE L'AMIC

inicial, com en tots els casos similars, és una denúncia i, al mateix temps, que el qui la signa és un desconegut que té per, diem-ne, càrrec, ofici o passatemp, o com es vulgui dir, el signar documents d'aquesta mena. Si hi va haver impuls aliè, es podrà sospitar segons la seva base o malpensar, però quedarà, a l'igual que la resta de casos semblants, ignorat.

...en vista de la incommensurable llargada, he fet que l'advocat advertís als forasters, que els seus honoraris s'han de ressentir dels perjudicis que ha portat l'allargament, i s'hi han mostrat conformes. Això, no vol dir que vegi arribar l'últim acte amb una mica d'aprensió, perquè el sentit natural ensenya que a les darreres hores, quan es veu l'espectre d'un acabament...

No puc negar que una de les temences és que no sorgeixi una segona part o, més ben dit, intent de segona part, amb referència a Mme. Si no canvien les lleis actuals no fa por; s'han donat ja altres casos, i hi ha, diem-ne, jurisprudència, en el sentit que la muller viu on viu per obligació de seguir el marit i, per tant, no contreu responsabilitat; l'incidentiu de l'intent consisteix en que la cosa obligaria a gestionar la ràpida solució i ja queda entès que els favors s'han de pagar, de manera que la cosa a tot el que arribaria és a la conseqüència d'haverse de ficar la mà a la butxaca.

Carta del 15 de Setembre del 1941.

El tap que, durant els darrers dos o tres mesos, ha entorpit el cansat litigi, ja ha saltat; ço és, s'ha acabat el pas lent i hom pot preveure, amb fundada esperança, un ràpid final que, una vegada més, espero satisfactori.

Carta del 8 d'Octubre del 1941.

Lloat sigui Déu! L'expedient està resolt.

El document, que se'n pot dir sentència, curtíssim, comença amb un reconeixement de les activitats culturals i benèfiques, i acaba amb una penyora de cent mil pessetes per l'absència.

Tot hi queda reduït al fet d'ésser fora o, millor dit, a si té o no justificació legal, i resol que no. La *causa causarum* és alièna al cas...

Havent treballat amb ardidesa per a obtenir un *acquittement* total, i tenint tan sòlides raons per a esperar-lo, l'advocat ha quedat decebut... però no puc amagar que, a plena consciència, trobo escaient la solució actual...

S'ha salvat el que val més que cent lliures. A través del document, sobretot lligat amb els seus antecedents, no s'hi veu el tremolenc esverat

GUAITANT ENRERA

que malda per a desdibuixar-se, sinó la figura erta del qui, amb tota dignitat, es manté com és. En conec algun altre, d'esgarrip molt més fluix, que ha estat judicat com un pedró d'ignomínia.

En rebre la comunicació oficial han quedat obertes dues possibilitats ; una, declarar oficialment la disconformitat i recórrer a Madrid ; altra, demanar clemència i uns terminis llargs per a pagar. Cap de les dues permetia temps per a parlar-ne...

... he resolt les dues negativament. Tant al contrari, que l'endemà ja era presentat un escrit acceptant per a abreujar terminis i liquidant per a acabar i cloure aquest període bé prou llarg i sadollat d'inesperats retrucs. El Decret que n'és la base ordena que, de l'inici a la conclusió, no poden passar sinó dos mesos ; aquest ha durat dos anys ; va prendre estat l'onze de Setembre del 39 i el tràmit que obrí el pas final és de l'onze Setembre del 41.

Dintre uns dies... remetré un protocol... ; és de visió maregívola i de fragments punyents, o que a mi, potser de pell massa fina, m'ho han resultat. Comença amb l'extracte general del contingut, segueixen un parell de còpies i acaba... amb un document oficial que, si fes falta, pugui ésser exhibit on se vulla. Dóna una no pas completa idea de la història d'aquests dos anys que, malauradament, no pot passar de la menys interessant que és l'externa, però tanmateix diu alguna cosa.

Carta del 24 d'Octubre del 1941.

Una part de la poca premsa actual, ha publicat una notícia en la qual es dóna notícia esquemàtica d'un llarg nombre de sentències, entre elles la que interessa i, en fer-ho, la distracció del tipista, seguida de la transposició d'una línea, ha donat per resultat que la veritable hi apareix substituïda per una altra, que pertoca a altra persona i és de summa gravetat.

L'única conseqüència que l'atzagaiada ha tingut ha estat summament afalagadora ; estic admirat del nombre incomptable de persones que sé que s'han interessat pel cas, trucant i interrogant a qui li ha vingut a mà, amb comentaris que demostren el molt prestigi i estima en què és tingut el nom.

Ja que parlem d'incidents, n'apuntaré un altre, ja passat, perquè ha tingut una segona part.

Quan es veia que la cosa estava ja als últims, va aparèixer en escena aquell senyor dels alts estudis i dels alts elogis, per ficar-hi cullerada, en termes dels quals havia de resultar que la troca aniria a parar sota la seva ombra ;

SEGONA ONADA: LA MEVA DEPURACIÓ: CARTES MEVES

la iniciativa, momentàniament, la va embolicar bastant, però com que hi havia qui tenia un decidit interès en contra, es va salvar, no sense tenir però alguna repercussió en el final, perquè no és aventurat dir que hauria anat com l'advocat desitjava, si l'incident no s'hagués produït...

El cas és, però, que li ha dolgut el resultat negatiu i, estant ja tot dat i beneït, ha reprès les gestions, aquesta vegada encaminades a convèncer de que, de totes passades, s'anés a Madrid, sota la seva alta protecció i garantint que serien salvades totes les dificultats legals que ja ho entorpeixen. Com que el resultat també ha estat negatiu, no val la pena d'entenebrar-s'hi.

El protocol s'està endegant si bé, per aquest mateix retard, també es relenteix més del que era d'esperar. Hi ha moments en què crec que és una errada remetre'l i em sembla que el millor que s'hi podria fer en arribar, fóra arxivar-lo intacte.

Carta del 18-21 de Novembre del 1941.

El plet. — Fa ja un mes i dies que va ésser fallat, tothom, i aquest tothom es referix principalment a la part adversa, posa el coll amb virior, cinc sentits i ganes, a finiquitar al més ràpidament possible, i les escorrialles de tancament es van arrossegant dins un embolic de cordes que, per a qui és més inextricable, és per als mateixos de dins... No hi ha entrebanc... i, no obstant, hem avançat amb prou feines fins a la meitat del camí. Per sort, la cosa no perjudica...

DOCUMENTAL: CARTES MEVES

Carta del 28 Març del 1939.

Personalment, ja sabeu que solament obro per convenciment i que, com tots els vells, el meu convenciment és del segle passat al qual estic gojós de pertànyer. En conseqüència, solament puc respectar els qui em respectin: aquest és el meu estat de consciència i, com ve de lluny, no és a l'acabament de la vida que es canvia l'ésser i, menys encara, enfront de les experiències que tenim davant dels ulls.

GUAITANT ENRERA

De la meva carta del 30 Octubre del 1939:

... Per al vostre descàrrec personal i tranquil·litat de consciència afegiré, que els estels ja fa anys varen predir-me el que va esdevenint i per això ja fa temps que ho tinc resolt *in mente*, per damunt de la vilesa contemporània, tal com pertoca a un vell de la passada centúria.

Amb aquest exordi, que és norma de conducta i posició directriu, entrem en matèria.

Recordant les meves manifestacions anteriors, jo servo, gràcies a Déu, la mentalitat — ara anacrònica — de la meva naixença i, per tant, en el fons de ço que tractem m'hi batega una doctrina moral, que no sotmeto a ningú, llevat de la consciència que Déu m'ha donat, car per això me l'ha donada.

A més, porto un nom la tradició secular del qual acaba amb mi i que, ajudant Déu, mantindré fins a la fi, passi el que passi: hi ha coses que jo no dec fer i que, en conseqüència, no puc, ni vull, fer.

Cal que us mantingueu en aquesta posició bàsica i, reservant-me sempre tot el que pertany al fur intern, que és inalienable; fora d'això, moveu-vos lliurement, amb la plena confiança meva, que je sabeu teniu.

I que Déu i els nostres difunts us ho paguin.

Encaixat dintre les circumstàncies, vaig insinuar un oferiment condicionat, expressió de la meva antiga dèria.

Una de les condicions era la restitució prèvia del meu Arxiu meteorològic, dipòsit científic formal, constituït i custodiat en perfecte estat, en un centre oficial de Barcelona, i no respectat darrerament, segons sembla. Aquest Arxiu és un treball d'anys, fet pel meu compte i amb connexió amb el Comitè Meteorològic Internacional, del qual sóc membre, i que està esperant aquells materials per a la represa de la tasca conjunta. Com que em diuen que el causant d'aquesta arbitrarietat va morir, vull creure que els seus successors voldran reivindicar-se davant del Comitè Meteorològic Internacional, degudament assabentat dels fets.

Prèvia aqueixa restitució, la meva idea era mirar de continuar, amb els meus mitjans, que no són els d'abans, l'obra científica i cultural de la meva vida, fundant una Sala de Ciències Físiques i Matemàtiques, a la Biblioteca de Catalunya.

SEGONA ONADA: LA MEVA DEPURACIÓ: CARTES MEVES

Aqueixa Sala, destinada exclusivament als especialistes, devia d'anomenar-se *Institució Patxot* en recordança, i lluir, sola i nua, amb el meu monograma editorial al costat, la làpida d'honrança als meus avant passats, tal com consta al començament de totes les meves publicacions.

Allà, podrien haver anat a parar, en el seu dia, el meu fons personal especialitzat — suposant que no me l'hagin robat — i amb caràcter de dipòsit, segons la usança d'aquesta mena de fundacions.

Vull recordar que jo no demanava, ni he demanat, cap favor. Ni compro, ni venc; sinó que, per amor de la meva terra, presentava una suggestió pròpia, espontània i condicionada, independent dels grans projectes dels quals me parreu, que desconec i que no podria compartir.

Ara, l'ofensiva convergent que m'apunten, ha malbaratat la serenitat inicial per una nuvolada tempestuosa. Parlàvem lleialment de donació, que és un acte lliure, i no pas la resultant d'un dilema comminatori, contingut en una demanda arbitrària, sincronitzada amb una acció judicial basada en la mentida. Per aquest camí, no hi ha res a fer i jo retiro la meva insinuació: jo solament puc respectar els qui em respectin.

Cal un procedir més honorable, perquè jo em regeixo sempre pel convenciment i els fets que croniqueu, no menen pas al convenciment.

Visc ací per causes morals d'aquelles que no tenen remei i que poden condensar-se així: quan s'és vell, hom viu de recordances i a mi me robaren, violaren, empestifaren i destruïren, el passat, que era la meva vida.

Després d'aquest assassinat moral i d'haver tingut els canons dels fusells contra el meu pit, per a ésser a més assassinat corporalment, vaig deixar la meva terra, volent allunyar aquelles inútils recordances i m'acollí en aquestes muntanyes, on encara viuen homes.

Si aquesta raó super-jurídica, respectabilíssima *per se* i respectada arreu del món, no és considerada en la *procédure* actual, no sé què dir-hi, car és la pura veritat i la veritat només és una. Jo em regeixo per una llei més permanent que les volubles lleis escrites, no poques de les quals duen l'estigma de llur pecat original i per això tan sovint són ineficients, si àdhuc no resulten contra-productes.

Cert que, com Vós dieu, aquest clima va millor a les meves misèries físiques que no pas la riba mediterrània, però això és un detall curialesc que rebaixaria la determinant moral i heu de mirar d'evitar-ho.

GUAITANT ENRERA

Hi ha moments de la vida en els quals, sense voler-ho, hom es troba representatiu i, quan això em toca, jo faig el que puc per a ben merèixer-ho.

Quant a la citació, és el clàssic *chantage*, fill predilecte de la impunitat de delació. Indubtablement hi ha qui burja i que bé podria ésser algú d'aquells bons per a llençar i Cia. En conseqüència, és d'esperar que seguiran burjant *ad libitum*, variant les mentides i entrebancant tant com puguin.

Pels miserables autors de la falsedat, sento el mateix menyspreu-compassiu que me vingué quan aquells altres me volien matar. També, el no admetre la comparescència, revela una predisposició jurídica que els professionals endevinen fàcilment.

Malgrat l'aparent independència orgànica que esmenteu, estic segur que les dues coses sobre el tauler són correlacionades segons la novella fe púnica europea, que sembla no coneixeu encara prou bé, però que nosaltres estem tips de judicar en terres veïnes d'aquesta.

Saludeu el vostre amic de part meva i digueu-li que no li envejo pas l'encàrrec. Me sembla bé que vegi aquesta carta, igualment que les altres persones que us convingui, Vós mateix...

Rellegida aquesta carta, m'adono que resulta una segona part de l'article que vaig publicar anys enrera, titolat « El mal de fer bé », que aleshores gairebé ningú no va comprendre, i que ara, n'estic segur, tothom capiria a ulls clucs.

P.

Carta meva del 1r. de Novembre. del 1939:

Prego que us situeu i mantingueu en el nivell moral de la meva resposta.

Cadascú és com Déu l'ha fet i en la meva ja llarga vida, sembla com si, de tant en tant, me pertoqués la missió de defensar doctrines morals que la gent llença, trepitja o es ven, cosa que faig amb gran convenciment i refiança, perquè veiem com la força moral és més transcendent que les transgressions i brutalitats de la força material, que ara estic oint des del lloc on us escric, mentre hi ressonen les canonades que enllà del Jura estan pregonant la *meta* de la indigna civilització contemporània, que ja us regalo.

SEGONA ONADA: LA MEVA *DEPURACIÓN*: CARTES MEVES

(Aquesta carta acompanyava un poder especial legalitzat i era certificada. No arribà a destinació. Feta reclamació a Berna, l'Administració de Barcelona respongué, al cap de cinc mesos, que la carta havia estat degudament lliurada, quan la veritat és que la carta fou interceptada o destruïda, per tal que no sorgís efecte el poder que contenia).

Carta meva del 7 de Novembre del 1939:

L'orientació la teniu ben precisa en la meva del 30 d'Octubre.

Consumat l'irremeiable com en ella deia, ara, les deixies materials no em faran pas baixar del nivell moral on he procurat viure i en la serenor del qual vull morir. Ni compro materialitats, ni venc moralitats; tampoc no admeto aquelles promiscuïtats que en diuen barates.

Teniu raó; després d'un dia en ve un altre, i el temps menja i capgira les coses materials, però no pas les valors morals. *That is the question*, com deia aquell Hamlet, tan rumiador i representatiu.

Carta meva del 26 de Desembre del 1939:

L'interessat és home del segle passat i, per tant, ni pensa, ni sent, com la gent d'avui dia, la qual tot ho centra en el ventre i l'escudella. Aferrat a la moral pretèrita, ell solament respecta els qui el respectin i aquests, fins ara, no han pas fet acte de presència davant d'ell. Tampoc no el mourà altra cosa que el convenciment i aquest se li apareix cada dia més invers.

Per tant, si es tornessin a engrescar aquells — sia qui sia — dels grans projectes, no us feu pas il·lusions, perquè la persona de referència no admetrà res, mentre no sia acomplerta la restitució esmentada. En conseqüència, us aconsello que no us comprometeu a res, sinó merament a escoltar, reservant-vos sempre el *referendum*.

Aqueixa gent de la passada centúria som així i cal anar-hi amb compte, perquè ni veuen, ni pensen, ni estimen, ni creuen, com els altres: són verament d'un altre raonament i un altre món.

Carta meva del 16 de Febrer del 1940:

Quan sia hora recordeu els meus aforismes:

- a) solament obro per convenciment;
- b) solament puc respectar els qui em respectin;
- c) Per tant, els qui m'han robat, només m'han convençut de llur lla-

GUAITANT ENRERA

dronici i no dec pas respectar els qui volen robar-me tàcticament o sia, amb premeditació, que diuen els advocats.

Aqueixes normes meves són perquè, gràcies a Déu, tinc el goig de pertànyer a la passada centúria; no sóc pas futurista, sinó preterista i àdhuc preterit, amb molta honor.

Carta meva del 19 de Març del 1940:

Me fa l'efecte que la qüestió Mme. Lacour s'encamina al següent. Aquella demanda del Sr. de les ínfules, us reapareixerà vestida de penyora, provant així la connexió i complicitat d'una cosa i altra.

Carta meva del 15 d'Abril del 1940:

Diferentment, i en contra de la brutalitat que ara s'estila gairebé arreu, jo segueixo creient i practicant que en el més pregon de l'home hi ha un fur intern, regit únicament per la consciència que Déu ens ha donat i, per tant, fora jurisdicció de les marrades del dret públic. I aquesta consciència és la que salva la humanitat, majorment quan el dret públic esdevé una arbitrietat passional.

Tal és la meva determinant actual que, essent d'ordre moral, és incoercible per cap força material.

Avesat a la tragèdia, no m'agrada la comèdia i no em sotmeto enterament a certs convencionalismes inevitables, però no sempre respectables.

Ací teniu el per què, tal com us deia temps enrera, no em sembla bé, ni digne, reduir una doctrina moral, un acte de consciència, a un incident de salut, encara que aquest hi sia realment.

Carta meva del 24 d'Abril del 1940:

Nosaltres, ací enmig del bullit europeu, ens ho mirem molt estoicament, potser perquè ja se'ns ha encomanat la calma suïssa. No pensem pas moure'ns i creiem estar millor ací que en altres bandes. Si ens errem, en sortirem com podrem, però, per ara i tant, us agraïm la invitació, encara que no l'acceptem pas.

Quan hom és vell es viu del passat i jo no vull pas contemplar de prop la violació i les destroces del meu passat, ni, molt menys, trobar-me cada dos per tres encarat amb els culpables. Prefereixo un canvi complet d'escenari, perquè les causes morals no tenen remei, sobretot a la nostra edat, i d'aquesta manera, si bé no podré oblidar, almenys miraré de perdonar, però de lluny,

SEGONA ONADA: LA MEVA *DEPURACIÓ*N: CARTES MEVES

car *de visu* em fóra impossible. Els forasters amb els quals hem parlat, quan passaven per ací, m'han convençut que sóc absolutament incompatible amb llur ambient social: jo sóc romàs en la passada centúria i ells són negats en la present. Bon profit els faci. A mi em sobra feina amb els néts que és el meu deure actual.

Carta meva del 2 de Juliol del 1940:

Us suposo molt enfeinat a aprendre el novell « dret de gents », que retorna al temps d'Alexandre i suposo que, semblantment, amb la pau, el dret públic intern reproduirà el de Nabucodonossor. Tot això fóra molt interessant, si darrera meu no hi haguessin els nostres néts.

Carta meva del 11 de Setembre del 1940:

Referent a la qüestió principal de Mme. Lacour, me sembla bé que escolteu, però solament per a prendre la mida a d'altri. Tot aplegat me fa l'efecte d'un groller *chantage*, mal muntat sobre fantasies i mentides, a part del desvergonyiment. Recordeu sempre la doctrina que hem glossat tantes vegades. Jo no he d'arreglar res; si de cas, són ells — els qui m'han robat — els que s'han d'arreglar. Res de caure en cap *chantage*; que vagin fins a la fi i, si volen acabar de robar-me, que ho facin, car això torna fatalment a la boca, àdhuc en temps arbitraris i bàrbars com els d'ara, apoteòsics de la fe púnica.

Carta meva del 5 d'Octubre del 1940:

Quant a la qüestió Lacour, fa de mal entendre'ns, perquè ací nosaltres continuem el viure de la passada centúria, mentre que vosaltres us heu tornat modernistes. D'ací estant, sembla que caldria no precipitar-se i anar tirant per dues raons:

a) en la doctrina modernista, ni les paraules, ni els tractes, ni les firmes, no tenen cap valor: ens volten una « refutalada » d'exemples, vergonya del present.

b) vivim dintre d'un castell de cartes que es pot ensorrar a qualsevol moment.

D'altra banda, almenys cal saber per què s'empipa la gent i l'interessat encara no ho sap ben bé, ni per culpa de qui.

Després, pel que em respecta, cal no oblidar que m'han robat l'arxiu d'observacions i que aquest abús no pot romandre, ni romandrà, així; altrament, la persona física serà substituïda per una persona jurídica internacional.

GUAITANT ENRERA

Carta meua del 22 de Febrer del 1941:

Me plau l'exemplaritat de l'afalagadora seducció que transcriu la vtra. del 12 ct., que serà degudament tramesa a la posteritat. Les peles de taronja mai no fan rrelliscar si hom les arrecona amb una puntada de peu. Crec que el sagastí Sr. Leech té raó, perquè la guerra escampa una incertesa general que aconsella evitar decisions prematures, car podrien esdevenir nulles o resultar un vulgar negoci de la por, com el que ara s'estila en la caverna europea. En el meu magí anacrònic, segueixo creient en les valors morals, que dignifiquen i mantenen la humanitat malgrat les urpades de la bèstia. També els que tenim història — manera de dir que som vells — sabem que, a casa nostra, moltes coeses s'han perdut perquè la gent sol donar-se cinc minuts abans d'arribar al punt crític, que dirien els físics...

Quant a l'arxiu geofísic, podran esperar una mica, però no pas indefinidament, perquè no és cosa meua, sinó del Secretariat de la Corporació interessada, el President de la qual fou indignament enganyat. Tampoc no fariem res si el restituïssim a Barcelona i es fossilitzés dintre d'un armari; cal treure'n els resultats científics i ací hi haurà manera de fer-ho, com també de publicar-los, honorablement avalats.

Carta meua del 4 d'Abril del 1941:

Allò de l'arxiu geofísic, fa més d'un mes que entrà en escena. És cosa oficial del Secretariat O. M. I., prèvia consulta verbal amb el President Prof. Hesselberg d'Oslo; per tant, fora del meu abast. Quan sia hora potser fóra convenient la intervenció notarial per a comprovar el contingut i l'estat de la restitució.

Carta meua: La Rosiaz 8 d'Abril del 1941:

Allò de l'Arxiu, queda explicat en la meua anterior. Aqueixa qüestió fou iniciada, fa més d'un any, pel President de la Secció, Mr. Delcambre, i s'encallà per raó de l'ocupació de Noruega, on resideix l'actual President O. M. I. Però, havent-se realitzat aquest hivern a Berlín, l'entrevista del Prof. Hesselberg amb el Dr. Swoboda, la cosa es posà en marxa per si sola, i jo n'he hagut esment solament *a posteriori*.

Si arriba el cas, el vtre. interlocutor segurament hi haurà d'intervenir per a la comprovació del retorn; per tant, amb caràcter consultiu, ço que li fóra un desgreuge o compensació moral ben merescuts.

SEGONA ONADA: LA MEVA DEPURACIÓN: CARTES MEVES

No dubto gens que el passatemp que retreieu acabarà un dia o altra i d'una manera o altra, car, el *sic transit* és una llei independent de la humanal perversió, que diria Mtre. Lull. Tot això i altres coses possibles i àdhuc probables, ja les vaig resoldre *in mente*, quan havíem remuntat el Cap de Creus, camí del Nord; és la part moral la que no té adob i que no es cura, ni amb ungüents, ni amb cataplasmes, ni amb reverències o elogis farisaics.

Carta meva: 15 d'Octubre del 1941:

La decepció de l'advocat me descobreix que és jove, perquè encara no coneix ben a fons la còmoda mentalitat de la gent amb qui brega. Quan tingui més anys, haurà malauradament après que, en els organismes socials, igualment que en els individus, les malalties cròniques no tenen cura i menen a la mort. És clar que això fereix i decandeix no poques ideologies, però la veritat és una, agradi o no agradi, i un dels pecats mortals de casa nostra és el tradicional fingiment d'aparentar no veure-la i la covardia de no gosar-la publicar...

De la Lluna estant, crec que el qui haurà estat més verament decebut, és aquell Sr. dels guants blancs i de la pela de taronja, que us visità a favor meu temps enrera i que, segons me diuen, ara és a Madrid. Perquè les pessetes que heu pagat podrien molt bé ésser un esquer convingut per a arrapar-s'hi ell, si haguéssiu derivat cap a les seves mars. Encara que sigueu terrassà, estic segur que capireu el meu llenguatge mariner.

Carta meva: 3 de Novembre del 1941:

Fixant-se en els 11 Setembre, que obren i tanquen aquell *chantage*, hom és temptat de sospitar que els actors són gent passional i per això triaren aquelles dates. Quant als dos mesos de termini legal, es veu que, *de facto*, fàcilment s'estiren fins als dos anys, segurament per acordança amb la major longevitat que ara — diu — frueix la humanitat, perquè el viure ja va ésser inversament proporcional al sentit moral contemporani.

La nota periodística de què parlo, és un cim al digne del piló de brutícia que l'ha motivada i podria molt bé ésser, no pas un lapsus tipogràfic, sinó quelcom d'intencionat o àdhuc suggerit.

Ja que d'errades parlem, subratllem de passada la deguda i rigorosa diferenciació entre els conceptes de: condonació, restitució i devolució, que sovint s'accepten amb una tolerància còmoda, que la meva consciència no ha compartit, ni compartirà, mai, mentre Déu me conservi el seny que m'ha donat.

DILIGENCIAS

Comencen amb una denúncia verbal del Comandant d'Estat major Sr. F., que fou un dels primers ocupants de la nostra casa de la Bonanova, segons la indicació del qual *se trataba de un individuo desafecto al G. M. N.* Aquell Comandant tenia un nom català.

El Coronel Cap d'Estat Major — D. Mariano Ribera — que una vegada estigué per atzar a casa meva, cuità a declarar-me separatista ; s'agraïex tal cortesia de reciprocitat.

Informe de la Guardia Civil, 19 Octubre 1939 :

« Que el mentado individuo, se ignora su actual paradero, como sus antecedentes políticos y sociales, tanto antes como después del G. A. N. ».

Informe del Instituto Municipal de Estadística :

« No militaba en ningun partido político y se le cree adicto al G. M. N. Fué perseguido durante el período rojo y requisada la casa donde vivía, por lo que tuvo que marcharse a un pueblecito del Montseny. De allí lo sacaron también las patrullas y entre amenazas y sin saber cómo, pudo escapar ; volvió a ésta y en avión marchó a Suiza, en Agosto o Septiembre 1936, sin que se haya vuelto a saber nada más de su paradero ».

Informe de la FET y de las JONS :¹

« Hombre de ideas completamente separatistas, contrario a todo lo que significa España.

No tiene antecedentes políticos y figura como donante de importantes cantidades para fines benéficos y religiosos, pero siempre exaltando el sentido catalanista.

¹ Confesso que no sé el que designen aquestes inicials, però reconec que llur informació conjunta és una excellent xamfaina de lògica expositiva i de supina ignorància, en la qual constato que el cel franquista no passa dels planetes, ço que és acontentar-se amb ben poca cosa ; ells ja hi cabran de retasobres perquè no hi haurà ningú més. A mi no m'hi trobaran pas perquè visc retamolt més enllà, en un altre univers ben diferent d'aquest, i és per això que, quan baixo ací a la Terra, m'hi entrebanco i topo a tot arreu, car no sé seguir els estrets corriols socials que ací imperen, tan enterenyinats de ficcions, plens de paranys i empedrats de mentides.

SEGONA ONADA: LA MEVA DEPURACIÓN: DILIGENCIAS

Está considerado como persona muy irregular, atribuyéndose este defecto a sus ensayos científicos, que le han ido apartando del trato social. Gran aficionado a los estudios astronómicos, llegó a instalar en su casa de S. Feliu de Guíxols, un observatorio espléndidamente dotado, en el cual se encerraba muchas horas para estudiar los planetas.

Estaba obsesionado en ellos...

Tiene varias obras científicas traducidas al catalán.

Al estallar en Barcelona la revolución roja, se encontraba en un pueblo del Montseny, convaliente de una operación, teniendo que huir de dicho pueblo, porque querían asesinarle las hordas marxistas, las cuales, al no encontrarlo, tuvieron que conformarse en destruirle la casa. Consiguió salir de España y marchó a Suiza, donde continúa. »

Després tornen a sortir més donaciones.

Informe del Ayuntamiento :

« No perteneció a ningún partido político y fué perseguido por los rojos ».

Informe de la Jefatura Superior de Policia :

« Al iniciarse el G. A. N., se encontraba en el Montseny, donde pasaba largas temporadas, y pocos días despues se presentaron las patrullas al parecer en su busca, logrando salvarse merced al vecindario, en vista de lo cual, determinó escapar de la zona roja, lo que logró pasando a Suiza, donde permaneció durante toda la guerra ; está considerado como persona apolítica y con anterioridad al G. M., hizo grandes donativos, etc. ».

Informe de la Guardia Civil :

Con anterioridad al 18 de Julio, no se le conoce filiación política, pero es catalanista. Hizo donativos para las instituciones de la Generalidad.

Dada su ideología, se le puede considerar « desafecto ».

Per raons que s'ignoren, les informacions demanades d'ofici a l'Ajuntament i a la Falange de St. Feliu de Guíxols, no figuren en les actuacions.

En tot el precedent, hi suren moltes més coses que la nua veritat.

De bell començament, el Tribunal embargà els meus béns i els de la muller, nomenant uns administradors judicials, forasters, per als immobles.

GUAITANT ENRERA

Aquests forasters així afavorits, eren escrupulosos en el compliment de llur deure, que consistia en presentar-se puntualment a cobrar llur treball nominal, llevat quan pidolaven que se'ls avancés el mes encara no vençut. S'avesaren talment a llur fàcil administració que, distretament, envescats pel costum, seguiren cobrant quan ja no hi tenien dret, ço que obligà a reclamar-los i a fer-los retornar una bona embosta indegudament embutxacada. Encara que el cas no sia cap estranyesa, val la pena de consignar-lo, perquè completa el fruit de les *diligències*.

El següent incident tampoc no figura en la informació, però si la seva xarbotada.

Una consciència catòlica, plena d'escrúpols o sobreixint rencor, després d'insultar i trepitjar el meu nom, em distingí personalment, sense conèixer-me, delatant-me com francmaçó. Fa de mal comprendre com un esperit així, tan complicat, i disposant d'una llengua tan verinosa, pugui sentir la caritat necessària per a exercir cura d'ànimes.

Me sembla que no tota la clerecia catalana comparteix la dèria d'aquell malvolent Sr. Rector, perquè, entre moltes altres coses, jo sé d'una dignitat eclesiàstica que, parlant de mi, em diu « un cristià de pedra picada »; no tot ha d'ésser agre, ni verinós, Déu li pagui!

Es veu que encara perduren capellans de la mena d'aquell Canonge que, en el Portal de l'Angel, a Barcelona, després d'haver-me amenaçat inútilment amb tot « l'enllà », acabà amenaçant-me « ençà » amb els pistolers de l'extrema dreta, que aleshores també corrien la pólvora contra els de l'extrema esquerra, havent-hi, a més, els del Govern Civil entremig, fent el balanç segons la conveniència política del moment.

Jo recomano dit delator a aquell Bisbe foraster que *venia a espanyolitzar Catalunya* — segurament creient que el Crist era espanyol, perquè altrament aquell Bisbe no podria dir-se lògicament cristià — i proposo que li faci atorgar la creu d'Isabel Catòlica, per tal que la pugui llegar a l'església del seu poble, seguint l'exemple d'aquell olotí que feu ofrena de la seva a la Verge del Tura, oblidant o ignorant que aquella reina era reina usurpadora i no parant esment en que ell, el propi donador, havia guanyat la insígnia per la seva feina, gens cristiana, de desnaturalitzar els fills que li confiava la gent catalana, amb la qual i de la qual vivia la seva comunitat, com fan totes les congregacions que es dediquen a l'ensenyament a casa nostra, on són afavorits instruments de

SEGONA ONADA: LA MEVA DEPURACIÓ: ACTUACIONS

penetració estatista forana, espiritualment contrària a nosaltres, trepitjant el dret natural i la llei moral.

QUELCOM DE LES ACTUACIONS

Amb una mica de bona voluntat, de tot es pot treure profit en aquest món, àdhuc d'una trama generalment tant retorta i boronada com certes informacions judicials.

Però allò, verbalment tan corrent, que la veritat sempre sura, no es veu pas gaire clar en les actuacions precedents, que mostren les nombroses maneres de transcriure unes mateixes dites i fetes a la llum del dia, i davant de tothom.

En aquelles informacions, la realitat s'hi descriu fantasiosament o oportunísticament, agreccionada amb frases de compromís, conveniències personals, malvolença o formularis d'ofici. Això explica la diferència prou coneguda entre la veritat judicial i la veritat *vera*; sort que la humanitat és regida per lleis fonamentals no escrites — i, per tant, inesborrables — a l'entorn de les quals gravita inconscientment i, no poques vegades, malgrat ella mateixa. Si així no fos, acabaria per tenir raó aquell metge que, en tractar de l'evolució orgànica, adverteix que caldria tancar-ne el cicle, considerant també els simis com un producte de l'evolució de l'home.

La majoria de les declaracions fan ressortir el meu apolíticisme i, malgrat això, em trobo davant d'un *Tribunal de Responsabilidades Políticas*; indubtablement, no solament sóc fora d'època, sinó així mateix de mentalitat: que per molts anys, Déu m'ho conservi!

També hi empasseguem a cada moment amb les *donaciones*, com si això fos una gran estranyesa, una anormalitat suspecta que sobta la consciència franquista, la qual sembla com si volgués trobar-hi quelcom de pecaminós, de delictuós, per oposició a la « prensió » que la gent dels invasors conrea i practica. Heus-ací l'enunciat d'un tema ben temptador per a escatir la moral i la psicologia franquistes, públiques i personals.

Notem com, en el vocabulari pretorià, surt insistentment el gran argument *separatista*, producte genuinament espanyol i un bon negoci a precari per als especuladors espanyolaires. Llur reincidència en aquest abús, féu que l'imperi espanyol anés minvant de primer, i hagi acabat ponent-se *en ambos*

GUAITANT ENRERA

hemisferios, de tal manera, que ara solament en resten uns minúsculs tentacles per la banda de l'Àfrica, d'on ja vingueren moros a defensar Espanya pels volts de la primera dictadura, i d'on, novament, invertint la història, el Gl. Franco ha tret la flamejant policromia oriental de la seva escorta dictatorial, per al major enaltiment de la pròpia personalitat, mijançant l'enlluernament de la turba multa. Els que viuen de perseguir el separatisme, reneguen de llur pròpia naixença, perquè Castella és filla d'un separatisme; almenys així ens ho conta la seva pròpia història.

INFORME RESUMEN DEL INSTRUCTOR

Se han practicado cuantas diligencias se han estimado pertinentes y necesarias para la mejor tramitación de este expediente, considerando este instructor como hechos probados: el separatismo del inculpado, así como su salida de la zona roja y permanencia en el extranjero, sin justificación alguna, como no sea la natural repugnancia del expedientado hacia los postulados fundamentales de nuestra Revolución Nacional Sindicalista, e incompatibilidad con los mismos. Entre los documentos aportados por un mandatario del expedientado, y como anteriormente se dice, fueron admitidos tan sólo a título de información, obran afirmaciones tan originales como la que figura en el folio 25, en la que un facultativo extranjero manifiesta que el Sr. Patxot no podría resistir en modo alguno el clima mediterráneo.

Por todo ello cree este instructor debe declararse al expedientado responsable, como incurso en los apartados k y n, del artículo 4 de la Ley de Responsabilidades Políticas de 9 Febrero de 1939 y dada su condición cultural, dicha agravante del artículo 7 de la Ley.

Comencen per anotar que l'Informador es presenta com apòstol definidor del Nou Règim, o sia, *nuestra Revolución Nacional Sindicalista*, enunciat que nosaltres trobem balder perquè, en el cas actual, més que d'una *revolució*, es tracta de quelcom pitjor, vull dir, d'una *subversió* de funcions i de lleis; també el qualificatiu *sindicalista* és massa genèric, puix que el fet acomplert és un consorci *sindicalista-militar-eclesiàstic*.

Un cop posada així ben en clar la cosa, és de lloar en l'Instructor el reconeixement de la *natural repugnancia*, car és una manifestació de consciència fora dels *postulados fundamentales* que inspiren l'informe.

Déu li pagui al Sr. Jutge Instructor el qualificatiu eminentment espanyol i eficient, de *separatista* i tots els altres eixits instintivament de la seva devoció als *postulados fundamentales* i, més que tot, li agraeix l'afirmació que la *condición cultural* sia una agreujant dintre del franquisme, perquè això ens dona la mida intel·lectual dels seus prosèlits. Que Déu li pagui semblant confessió, que aclareix tantes coses *originales* esdevingudes, i m'explica el zel i la fruïció *anti-culturales* amb que l'oficialitat franquista es lliurà al pillatge de casa nostra, on es trobaren amb el testimoni d'una espiritualitat

GUAITANT ENRERA

a la qual els intrusos eren incapaços d'arribar, i és per reacció de llur inferioritat ofesa, que aquells militars saquejaren tan curiosament la meua biblioteca, per tal de treure'n i fruir-ne la materialitat del seu valor en venda, única cosa que era a llur abast.

I en la ceguera de la mateixa enveja, després d'haver-ne destruït amb tota premeditació els registres de treball, també robaren els materials del meu arxiu geofísic, i se'ls endugueren a Madrid, car ells solament ne volien la vistositat, a fi de lluir-la aparatosament com cosa pròpia.

Aquest tribunal, representant d'una autoritat sobrevinguda fora de llei, havent trencat el dret públic i el deure militar, vestint-se de catolicisme, i fent-se servir per l'Església, és natural que consideri agreujant la meua *condició cultural*, perquè aquesta és continuadora del dret natural i mantenedora de l'ascensió dintre de la Llei moral, dues efectivitats que són essencialment antitètiques de la subversió de funcions socials proclamada pels pecats originals i la naixença borda dels *postulados fundamentales* que el tribunal invoca.

Possiblement sia així mateix degut a la *condició cultural* el to despectiu amb què el Jutge Instructor retreu el cirurgià estranger quan diu que : *el Sr. Patxot no podria resistir en modo alguno el clima mediterráneo*. Es veu que el Jutge no arriba a copsar la pregona ironia crítico-moral d'aqueixa afirmació, malgrat l'eloqüent encert profètic de la frase, puix que jo, certament, moriré lluny d'aquell clima, esdevingut intel·lectualment, moralment i cívicament, irresistible per a mi : no hi tornaré pas ; si de cas, m'hi portaran quan jo ja no seré.

ESBANDIDA EN UNA SENTÈNCIA BESSONA

Com que aquesta sentència és dignament reveladora de l'època en què fou nada, val la pena de transcriure-la per tal que es vegi la bessonada resolutòria provinent d'aquell aparellament fortuit, que em feren durant les actuacions:

SENTENCIA NUM

Señores:

D. Manuel de la Prada y Sedas
D. Ildefonso de la Maza Fernández
D. Joaquin Vivó Soler

En la ciudad de Barcelona, a dos de Octubre de mil novecientos cuarenta y uno.

Visto por los señores anotados al margen el expediente de responsabilidades políticas incoado contra LUIS CERTCHS y RAFAEL PATXOT JUBERT, mayores de edad, vecinos de Barcelona, siendo Poniente el Vocal Propietario, Magistrado D. Ildefonso de la Maza Fernández.

1º. — RESULTANDO: Probado y así se declara como hecho grave que LUIS CERTCHS, mayor de edad, en ignorado paradero y situación de rebeldía, súbdito suizo, sin bienes ni ingresos conocidos y la carga de esposa y dos hijos de 17 y 16 años, sin que se le conozcan medios de vida, se encuentra actualmente en el extranjero, estando considerado como elemento comunista, aunque no consta estuviese afiliado. Se encontraba en esta ciudad en cuanto se inició el Glorioso Movimiento Nacional, perteneciendo al Socorro Rojo Internacional y también tenía cargo en el S. I. M.

2º. — RESULTANDO: Que RAFAEL PATXOT JUBERT, de 67 años, actualmente en el extranjero, (segueix l'inventari dels meus béns i els de la muller, retinguts pel Tribunal i l'enumeració d'algunes càrregues familiars), es persona que, aunque de tendencia catalanista está considerado « como apolítico », no constando que estuviese afiliado a partido alguno, haciendo en todo momento donativos de importancia para fines religiosos y culturales. Encontrándose delicado de salud como consecuencia de una operación sufrida, le sorprendió el alzamiento en Montseny, donde fué perseguido por las Patrullas

GUAITANT ENRERA

de control, pasando a Barcelona de donde logró salir a Suiza donde se encuentra. Ha hecho después de la liberación importantes donativos para reconstrucción de iglesias destruidas por los rojos, construcción de casas cuarteles para la Guardia Civil y otras instituciones benéficas. Hecho leve.

1º. — CONSIDERANDO : Que los hechos anteriores están comprendidos en el art. 4º. de la Ley de Responsabilidades Políticas, de 9 de Febrero de 1939, apartados *c)*, *d)*, *e)*, *k)*, *l)*, en cuanto al 1º. y el *n)* en cuanto al segundo, pues si bien es cierto que se encuentra acreditada la enfermedad que padece el inculcado y la no conveniencia de residir en clima mediterráneo, ello no le exime de la responsabilidad, por cuanto climas análogos a los de Suiza, existen en nuestra Patria y sin salir de la región catalana.

2º. — CONSIDERANDO : Que en la apreciación del hecho concurre la circunstancia modificativa de responsabilidad 6a., del artículo 6º., teniendo en cuenta los donativos hechos por el Sr. Patxot a las instituciones que encarnan los postulados del Glorioso Movimiento Nacional.

3º. — CONSIDERANDO : Que la responsabilidad de los encartados se fijará teniendo en cuenta no sólo la gravedad de los hechos, sino también su situación económica y social, así como las cargas familiares que está obligado a sostener.

Vistos los mencionados preceptos legales y demás de aplicación de la Ley citada.

FALLAMOS : Que debemos declarar la responsabilidad política del inculcado LUIS CERTCHS, a quien se le impone la multa de pérdida total de bienes, inhabilitación absoluta perpetua y extrañamiento perpetuo del territorio nacional y apareciendo en cuanto al mismo antecedentes masónicos, dedúzcase testimonio de particulares para remitir al Tribunal creado para dichos fines. Y en cuanto a Don Rafael Patxot Jubert, se le impone la multa de cien mil pesetas.

Así por esta nuestra sentencia, dictada por unanimidad, de la que se unirá certificación al rollo, lo pronunciamos, mandamos y firmamos. Manuel de la Prada. — Ildefonso de la Maza. — Joaquin Vivó. — Rubricados.

PUBLICACIÓN : Leída y publicada fué la anterior sentencia por el Señor Magistrado Ponente, celebrando audiencia pública el día de su fecha, certifico. Severino García. — Rubricado.

COMENTARI DE LA SENTÈNCIA BESSONA

Hi ha coses que
no es poden dir

Prevençió popular

En aquesta sentència, a part de la singularitat d'acoblar gent i coses inconnexes, i de la redacció, que no sembla pas massa modèlica, hi ha força més del que hom hi veu a primera lectura, i ara jo, condemnat, vull judicar els meus jutges amb una llibertat de criteri que ells no tenien, perquè el llur era junyit a les prescripcions del càrrec, a l'interès personal, a l'atmosfera que respiraven i, naturalment, de la qual vivien.

Ho faré en acordança amb una Llei superior a llurs lleis escrites, de les quals més d'un cop he dit: són una convenció social eventual mijançant la qual, moltes vegades, la voluntat dels uns s'imposa a d'altri o àdhuc contra ells, per raons i amb procediments força discutibles; així ens ho ensenya la història del dret públic, si és que abans ja no ho hem après de la nostra mateixa experiència.

Aquesta afirmació és majorment valedora en el cas present, conseqüència borda d'una llei borda també, puix que és filla d'un adulteri de l'autoritat i de sedicions, militar i civil, encarnades en una dictadura fora de llei que dictà l'arbitrarietat més amunt aplicada.

En ço que a mi pertoca, compadeixo moralment i materialment els firmants de la sentència, car han volgut aparentar coses que no enganyen ningú, tot i amagant-ne d'altres que tothom sap: l'habilitat redaccional és un cataplasma ineficient en els casos de malura orgànica congènita.

En la sentència transllueix prou clarament l'estat psicològic en què la convingueren i redactaren per culpa del conflicte entre la consciència, l'interès personal i l'obligació del càrrec que exercien; per això, en oir el retop interior de l'*ego* — la consciència — aquest incoercible que tothom du a dintre, reflexe de l'ànima i que es fa sentir encar que no se'l vulgui escoltar, els jutges es trobaren en un estat d'esperit dubitatiu. Després de lloar la meva actuació cultural i cívica segons la Llei moral i el Dret natural, així fent llur reserva mental, els jutges compliren el formalisme del càrrec condemnant-me, seguint la literalitat i l'esperit passional de la doctrina franquista invasora.

GUAITANT ENRERA

En el fons, tal eixida híbrida és la revelació de la incompatibilitat de dita doctrina sobrevinguda, amb els fonaments socials tradicionals i bàsics com són la Llei moral i el Dret natural.

Aquell estat de consciència, dubitatiu, motivà la intromissió d'emissaris inspirats per l'esperit pràctic d'un oportunisme mercantívol. Els tempearments analítics, fàcilment s'adonen de que, en la societat es fa un comerç molt actiu de consciències, çò que és un gran entrebanc per a la coneixença de la veritat i el regne de la justícia.

Un mal esperit, fill del present, em diu amb paternal ironia a cau d'orella, que totes aqueixes consideracions psicològiques i ètiques, que acabo d'escriure, són falòrnies del passat, en plena fallida, de manera que, actualment, les desferres de la consciència fan parada en el mercat, on es compren i es venen al més dient, perquè la nova doctrina requereix: taula parada i diners a la butxaca, vinguin d'on vinguin i sia pel camí que vinguin.

Afinant-ho més, hom es pot adonar de que, àdhuc en la redacció de la sentència, hi ha modulacions dignificadores, perquè l'encartat Rafael Patxot Jubert, així a seques del començament, després es torna el Sr. Patxot i, finalment, seguint una progressió com els impostos, esdevé Don Rafael Patxot Jubert amb el degut tractament plener, a qui es multa en tota honrança, per càstig del meu pecat franquista de *ausencia*, que justament me fou dictada per la Llei moral, car me'n vaig anar per tal de salvar el cos i a fi de servar la dignitat de la meva ànima lliure.

Potser sí que, tal com diu el Tribunal, jo podia haver-me refet del xoc operatori *sin salir de la región catalana*, però era a preu d'esclavatge i a risc de respirar una atmosfera verinosa, perills gravíssims ambdós, que el seny més elemental clamava que no es devien correr.

Agraesc també als Jutges llur coratge d'esmentar la *región catalana*, car és heterodòxia dintre dels *postulados fundamentales* de la nova era.

Això són dilemes espirituals del fur interior, fora l'abast de la mitologia jurídica i de les disfresses polítiques.

La impuresa, atorgant-se i exercint mestratge de purificació és una de les moltes falsies que enfosqueixen el present de casa nostra: és la moral de la immoralitat i no pas solament en l'ordre judicial.

LA MEVA DEPURACIÓ: LA SENTÈNCIA BESSONA

Sia com se vulla, les circumstàncies enterbolidores de l'època de constrenyiment en què els firmants actuaren, són prou atenuants perquè jo els compadeixi en llur aplicació obligada d'una llei impura contra la Llei vera.

I com que, entre els jutges veig un nom català, me dol encara més per raons doblement fonamentals, el sentiment entre elles.

Qui no parla
Déu no l'ou
Dita catalana

Prescindint del marc dintre del qual són esdevinguts els fets que estic comentant, si jo vulgués judicar això de les *responsabilidades políticas* en acordança amb el meu temperament cruament rectilini, diria simplement que és un de tants paranyes per a arreplegar el diner del proïsme *ad libitum* i viure amb l'esquena dreta a despesa d'altri, però això fóra un judici massa sintètic i fora d'època.

Altrament, vull assajar de seguir, segons la consciència, la mateixa pauta del Tribunal.

Perquè jo, honradament inadaptable, encara em veig amb cor de justificar una altra motivació de la resolutòria, bo i fonamentant-la sempre en la meva ment del passat i sense amagar les realitats del present, cosa que fóra absurda, puix que les he hagudes de discutir i de pagar.

Heus-ací la meva modulació de la sentència, que redueixo a individual, defugint la bessonada :

RESULTANDO : Que R. Patxot i Jubert, en anar-se'n del clima mediterrani per raons intel·lectuals, morals i cíviques, demostrà una personalitat i dignitat humanes ben acusades.

RESULTANDO : Que, amb tota independència, ha dedicat la seva activitat i part de la seva fortuna a obres científiques, culturals i morals, nacionals i estrangeres.

CONSIDERANDO : Que per això mateix ha estat culpament passionalment per ciutadans caragirats, militars rebels i eclesiàstics gens cristians, tots ells recusables.

CONSIDERANDO : Que, si per amor d'això, nosaltres l'absolguéssim, com voldríem, dintre de la boira moral imperant i de la inducció sovint prou certera malgrat la foscor, semblaria que hem estat subornats ; nosaltres volem prevenir tal suposança i, sangrant-nos en salut, « nedant i guardant la roba »:

GUAITANT ENRERA

FALLAMOS : Que imposem a *Don* Rafael Patxot i Jubert, la multa de *cent mil pessetes* per a sortir del pas, complint així l'esperit enemic de la llei adventícia dintre del càrrec que ens és imposat i ens obliga, prescindint d'altres convencions ombrívols inconfessables que, per certes que sien, no ens obliguen gens, segons l'exemple dels Estats que, actualment, no tenen paraula, ni compleixen els tractes, ni honoren llur firma.

Aqueixa resolutòria meva, acabaria amb les següents admonicions :

De primer, la púdica divisa, ennoblidora de la històrica lligacama anglesa : *honni soit qui mal y pense*.

I després, la discreta invitació catalana : *qui sia confrare que prengui candela*.

Perquè, tant les medalles com la moneda, tenen dues cares i, generalment, només se'ls en veu que una sola, a menys que rodolin, car aleshores és quan descobreixen les dues.

Tal és la meva impressió final, que sotscric a Fribourg (Suïssa), el dia 20 de Març del 1942, any sisè de la nostra expatriació voluntària.

P.

Nota. — No detallem el cost d'aquesta justícia especial perquè, obrant en caritat, no volem somoure escrúpols en la consciència dels franquistes creients i practicants i profitaires; per això, deixant-ho englobat, direm que, després de pagada la multa i l'advocat i el procurador, encara restava una bona picossada dessota el pont, d'on prengueren llur part les vespes, els borinots, les sangoneres, els vampirs i els ocells de presa, sense comptar ço que les aigües s'endugueren riu avall.

Tot sia a profit i a major deshonrança dels croats usufructuaris de la motivació i finalitat inconfessables de llur Glorioso, etc.

LLIÇÓ : *La dictadura és l'exaltació del mal costat de la natura humana : domini ; per això, no té altre fonament, ni altre argument, que la força material, i és la negació de la llibertat i de l'espiritualitat.*

CLIXÉ D'ÈPOCA

En el Registre de la Policia franquista de Barcelona, la meua fitxa deia : *ausente sin contacto con el gobierno*, ço que eren dues veritats com un cove.

Efectivament, jo era *ausente* per raons poderoses i convincents, a més del meu dret indiscutible.

També, *sin contacto con el gobierno*, perquè jo no podia, ni devia, reconèixer com govern una insurrecció militar, condemnada pel codi que els mateixos sublevats havien jurat i perjurat, i igualment condemnada pel dret civil que havien violat, car els sublevats en depenien així mateix originàriament ¹.

Aquell govern illegal, corregí el meu *ausente* per mitjà dels seus representants o delegats, substituïnt-me en tot ço que em pertanyia, ocupant-ho, lliurant-ho al pillatge llur, omplint-ho d'insults i mala bravada, etc., etc.

Quant al *sin contacto*, dit govern ho esmenà invertint el subjecte i, prenent ell mateix contacte amb mi, inicià una *depuración*, bateig gloriós del règim novell.

Així començaren unes actuacions en les quals tothom em tractà a pleret, no mancant-hi la lluïda compareixença de caragirats, com tampoc el clericalisme impenitent ², que volent-se aprofitar de la roentor del catolicisme militar sobrevingut i fet a posta, induí algú a acusar-me de maçoneria roja, perquè de la negra ja és prou evident que jo no en sóc. D'altres, em masegaren fins a ficar-me en un cul de llàntia, on me disfressaren.

Foren poquíssims els qui actuaren en el meu procés, recordant-se degudament de que la vida d'un home, obrada a plena llum, treient la cara i a pit descobert, mereix respecte tostemps i no es pot desfigurar sense cometre gran injustícia.

I seguint pràctiques aureolades d'impuresa, les actuacions menaren a una sentència purificadora, mijançant una multa vista, folrada de xucladors no vistos.

Dintre d'aquest tarannà de la mentalitat i justícia imperants, sembla que, després de pagada la multa amb les seves filagarses, me resultava pràcticament reconegut el dret material d'ésser *ausente* i respectat el meu deure de consciència de romandre *sin contacto con el gobierno*, o el que fos. Mai menys !

GUAITANT ENRERA

En canvi, els militars rebellats en sortiren de franc, perquè només hagueren de forçar els barrots de llur Codi militar, que devien ésser molt minsos puix que ni tan solament es feren cap guirola en torçar-los.

Tal fou la meva part del *Glorioso Movimiento Nacional* d'ells i per a ells.

Notes

¹ La gran majoria de la clerecia no admetia que el Gl. Franco fos un sublevat, segurament basant-se en aquella denominació de « plebiscit armat » — argument de doble tallant — degut als teòlegs oportunistes. En canvi, els catòlics estrangers, de bell començament foren contraris a la rebel·lió franquista.

En les converses que tinguí ací, a Suïssa, amb l'Abat de Montserrat, P. Marcet, aquest tampoc no admetia el concepte de sedició.

² Aquest qualificatiu, me recorda una anècdota que mereix ésser consignada, perquè és descriptiva de la moral fàcil de l'època, àdhuc en el domini espiritual, tant transcendent socialment.

Després de la guerra, en un Congrés eclesiàstic fora d'Espanya, comparegué una dignitat a la qual els catòlics oients de l'acte, més o menys coneixedors de la realitat de l'Església oficial espanyola, feren intencionades preguntes respecte de coses esdevingudes en l'Església franquista.

Aquella dignitat forastera, sense pensar-s'hi prou, cuità a desmentir categòricament els actes que se li sotmetien, coneguts públicament, car àdhuc havien estat comentats a l'estranger.

Com que aquells catòlics pertanyien a un país de civilització superior, callaren discretament, però, en llur consciència, prengueren bé esment de la manera com l'assistent forà tractava la veritat i en tregueren rigoroses conseqüències.

Perquè, dies després de clos el Congrés, un personatge amb càrrec vistós i efectiu així s'exclamava :

« Diuen que als catòlics ens convé que ens combatin i ens persegueixin, per tal que ens purifiquem i ens mantinguem en la dretura de la nostra Doctrina. Malauradament, l'experiència no confirma pas sempre aqueixa lliçó, o sinó, guaitau !: a Espanya, després de la crema d'esglésies i convents, ha sorgit la « Carta Collectiva de l'Episcopat Espanyol », adherint-se a la rebel·lió militar, o sia, compartint dos pecats capitals de la vida social d'aquell dissortat país : de primer, associant-se a la insubordinació crònica de l'exèrcit, i després, ratificant aparatósament la infeudació de l'Església a l'Estat. »

Aquest fou el veritable fruit de les ardides negacions d'aquell deseixit assistent estranger, les quals obtingueren la justícia que es mereixien.

Aquell doble joc, sembla ésser una consuetud de no pocs càrrecs públics i recorda la dita càustica de Mn. Clascar : « Ça com lla, tampoc no ens enganyem els uns als altres » ; però, malgrat la seva fina ironia, aquesta frase no explica pas que la inversió de la veritat pugui aparellar-se espiritualment amb l'Apostolat de la Veritat, car un dels manaments del Decàleg prescriu « no mentiràs ». A menys que en sien eximits els qui el propaguen.

III

RÒSSEC

UN SARCASME INCONSCIENT

Fribourg 17 Marzo 1945

Legación de España
BERN

Señor Ministro :

Acuso recibo de su atenta comunicación del 14 cte., a la cual lamento deber contestar lo que sigue :

Los ocupantes de nuestro domicilio en Barcelona, no respetaron absolutamente nada, ni moral, ni materialmente ; ni presentes, ni ausentes ; ni vivos, ni difuntos ; llegando a echar a la basura los retratos de nuestras hijas fallecidas, que Dios tenga en la gloria.

Aparte de las reliquias de familia, archivos, muebles, etc., etc., dichos ocupantes saquearon mi Biblioteca especializada, que yo había recogido durante mi vida de estudio, con destino a una de nuestras Instituciones públicas, después de mi muerte.

GUAITANT ENRERA

Actualmente, ignoro el estado de mi Biblioteca restante, sólo sé que faltan centenares de libros. Sospecho, pues, que el incunable¹ en cuestión habrá desaparecido, porque mis fichas bibliográficas precisaban el coste de cada libro, lo que habrá facilitado la selección a los saqueadores.

Dicho esto, que no es más que un detalle de lo mucho que podría contar, atendida la calidad y la procedencia de los ocupantes y violadores de nuestro desgraciado hogar, Vd. comprenderá enseguida que la petición que transmite resulta un sarcasmo — involuntario, ciertamente — pero no por ello menos real, en lo que a mi concierne.

No dudando acogerá Vd. estas líneas en las serenas alturas de la conciencia, de donde dimanar, aprovecho la ocasión para saludarle,

Atentamente

P

¹«*Suma de la art de Arismetica*», per FRANCESCH SANCT CLIMENT. Barcelona, Pere Posa. 1482.

HISTORIAL D'UNA USURPACIÓ OFICIAL FRANQUISTA

INTRODUCCIÓ: ACTE A LA GENERALITAT

El President de la *Commission Internationale pour l'Etude des Nuages*, de la qual jo formava part, em trameté per via diplomàtica, un exemplar especial, dedicat, de l'*Atlas Général C. E. N.*, que anà a parar a Madrid. Jo vaig prevenir que el volia rebre per mans de La Generalitat de Catalunya. Com que el tal exemplar no acabava d'arribar mai a Barcelona, el Prof. Dr. Fontserè ho feu notar a un diputat català, En S., el qual descobrí dit exemplar en un Ministeri de Madrid i, sense més formalismes, ni cerimònia, se l'emportà cap a Barcelona i el confià a La Generalitat, el President de la qual me'l lliurà, segons el meu desig, en un acte íntim, que solament compartiren uns quants amics invitats. Amb motiu d'això, vaig llegir els següents mots de gràcies:

Sr. President de La Generalitat de Catalunya,
 Monsieur, le Consul de France,
 Senyores,
 Senyors,

Jo agraesc la bella presentalla de l'*Office National Météorologique de France*, i la cortesia de trametre-la per La Generalitat, actual representació legal de Catalunya.

Un llibre, és la manifestació visible d'una espiritualitat i, si a més de venir en tiratge especial, que és expressió de sentiment artístic, acompanya l'ofrena un acatament públic a la nostra ideologia colectiva, el gest pren una finor que el fa majorment estimable.

Ningú, millor que el Dr. Fontserè, us podia contar la història d'aquest Atlas, i en les seves paraules ja heu endevinat que ell és testimoni de qualitat en la narració, senzillament per haver-ne estat co-autor.

Però, jo tinc d'ésser més categòric, car un deure de consciència m'imposa associar el nom del Dr. Fontserè a aquest acte, perquè la seva amistosa generositat me retornà a la vida científica internacional, que jo havia abandonat en el contrecop de desgràcies de família, i també, l'oferiment que, en privat, vaig fer al General Delcambre, en ocasió en què vingué a visitar-me estant jo

GUAITANT ENRERA

malalt, és per conducte del Dr. Fontserè que prengué estat oficial en la reunió de Copenhague.

Sense aquests fets primordials, ni aqueix llibre aniria pel món segellat amb el nom de Catalunya, ni hauria motivat l'actual cerimònia.

Tant més dec fer constar això, quan sé perfectament que aquest acte no m'és pas adreçat personalment, sinó que hi tinc un caràcter merament representatiu d'aquells col·laboradors, generalment poc aparents, si bé d'una eficàcia transcendent, que amb llur desinteressat esforç, mantenen i impulsen la Ciència física a casa nostra, i als quals pertoca de veritat aquest homenatge, que en nom d'ells jo rebo.

Aussi, je suis heureux de voir ici Monsieur le Consul de France et je l'en remercie.

On peut dire que c'est en France que je fis mon entrée dans le monde, lorsque, en 1887, j'ai habité la Champagne, à Reims, où m'avaient amené les relations d'affaires de mon père.

Plus tard, dans le domaine scientifique, j'ai assisté à la naissance de la Société astronomique de France, et j'ai profité de la bienveillance de l'Observatoire de Paris, pour bâtir mon observatoire de St. Feliu de Guíxols, car les objectifs de mon équatorial double furent taillés par les Frères Henry, et les conseils de M. Deslandres et de M. Bigourdan, sans doute m'épargnèrent bien des tâtonnements et des surprises pratiques.

Dans ma bibliothèque, il y a un précieux souvenir de ce temps-là ; ce sont deux clichés de la lune, pris au foyer du grand équatorial coudé de l'Observatoire de Paris dont le directeur, M. l'amiral Mouchez, a eu l'obligeance de me faire cadeau.

Ce fut alors, grâce à mes entretiens avec le Dr Fines, à l'Observatoire de Perpignan, que j'ai pu deviser un dispositif spécial pour l'étude de la « tramuntana », à l'Empordà.

Tout cela est déjà un peu loin, car c'est du XIXe !

A présent, me voici dans une Commission internationale, sous la présidence du général Delcambre, qui honora la Catalogne, en réunissant ici, à Barcelona, la Commission pour l'étude des nuages.

Comme je ne voyage plus, maintenant ce sont nos amis étrangers qui viennent parfois nous voir et de la sorte nous continuons au moral, une jeunesse

ACTE A LA GENERALITAT

qui n'est plus dans le physique, mais dont l'élan soutient toujours la vie intellectuelle de l'humanité.

Ja que som en l'efusió, en nom de l'amor que cadascú té a les seves coses, deixeu-me aprofitar l'avinentesa de repetir a La Generalitat el prec que en el passat ja vaig fer a la Mancomunitat de Catalunya, ço és, que dintre l'obra d'enlairament cultural de Catalunya, cal conrear intensament la Ciència experimental, sense la qual no pot subsistir un Poble que té l'anomenada de pràctic, i naturalment, sens perjudici de la Ciència abstracta, que alguns prefereixen i entre els quals jo m'escaic.

I com que la vida es pon en un caliu de sentiment, des d'ell estant, jo us agraesc de cor, que aquest acte de cortesia científica internacional, Vosaltres l'hàgiu acomplert i esplaiat així, en la intimitat del batec de Catalunya.

R. Patxot i Jubert

Barcelona, el 28 de Maig del 1934.

CARTA ALS MEMBRES DE L'ORGANITZACIÓ METEOROLÒGICA INTERNACIONAL
 I ALS METEORÒLEGS EN GENERAL
 (traducció de l'original francès)

Urbi et Orbi

Fribourg (Suïssa) el 8 de Maig del 1948

Honorable Collega :

Tal com jo ho escrivia, el 21 de Juny del 1946, a Mr. Viaut, President de la Comissió Regional Europea de l'O. M. I. : « cal que estigueu ben enterats respecte del personatges oficials amb els quals us trobareu inevitablement en contacte ».

Es tracta de la usurpació del meu Arxiu de Núvols, de la destrucció dels meus instruments, les instal·lacions i els registres d'observació, etc., etc., comesos el 1939 a Barcelona, seguint les ordres del Servei Meteorològic Espanyol.

Una petita tria de documents del meu *dossier* acompanya aquesta carta ¹ i jo us invito a considerar-los quan us llegui, perquè testifiquen fins a quin punt la turbulència dictatorial ha ofuscat la consciència i la moral d'intel·ligències que devien romandre molt part damunt dels esdeveniments.

En 1896, vaig començar l'observació dels núvols en el meu Observatori particular de St. Feliu de Guíxols (Catalunya) ; després, les circumstàncies havent-me portat a Barcelona, el 1923 les nostres autoritats me permeteren continuar-les en un local del Servei Meteorològic de Catalunya, amb tota la despesa a càrrec meu ; a canvi d'això, la meva instal·lació, els instruments i els resultats, constituïrien un dipòsit científic formal, del qual jo podria disposar lliurement en tots temps i llocs.

Aquesta avinença fou respectada, més o menys de grat, àdhuc durant la primera dictadura de Primo de Rivera.

Un cop desfermada la guerra civil, el Gl. Franco s'afanyà a amenaçar l'esperit de Catalunya ; per tant, la seguretat dels meus treballs i, sobretot, del meu dipòsit.

¹ Aquests documents no s'enclouen en aquesta traducció de la carta circular original.

CARTA ALS MEMBRES DE L'O.M.I.

Aleshores vaig proposar al Gl. Delcambre, President C. I. E. N., que demanés la intervenció del Comité Meteorològic Internacional a fi que els meus Arxius li fossin lliurats per tal de que me'ls enviessin a Lausanne (Suïssa), on jo era domiciliat i hauria pogut fer la reducció dels nostres milers de clixés estereoscòpics per a determinar l'altura dels núvols.

Aquesta demanda fou subscripta pels Srs. Wherlè, Chapman i el Dr. La Cour, com Presidents o Directors de llurs respectives Societats o Oficines. La Legació Espanyola de Londres també s'adherí a la demanda que, de seguida, fou acceptada pel Govern de Catalunya i, poc després, ratificada per la República Espanyola.

Llavors, els meus Arxius quedaren a disposició de la Legació de Noruega, per a ésser expedits a l'ordre del Prof. Hesselberg, President del Comité Meteorològic Internacional.

En conseqüència, vaig ordenar a Barcelona, l'expedició de tot el meu material.

Malauradament, la guerra civil feia molt difícil la qüestió de l'embalatge i, d'altra banda, els enganys de la censura, falsejant els esdeveniments, no permeteren als meus amics, d'adonar-se de la urgència del meu requeriment, de manera que sobrevingué la invasió de Franco, 1939, i els meus Arxius restaren a la mercè de la catalanofòbia dels invasors (doc. núm. 12).

De seguida, després de l'entrada del Gl. Franco a Barcelona, un tinent s'apoderà del Servei Meteorològic de Catalunya.

El Director, Dr. Fontserè, que era absent, s'afanyà a fer-li remarcar que els meus Arxius eren un dipòsit legal que em pertanyia i, en aquell moment, a la disposició del Comité Meteorològic Internacional, per decisió del Govern Espanyol.

Entré altres coses, el tinent digué que l'ordre rebuda especificava que calia *agafar les colleccions fotogràfiques del Sr. Patxot*.

El Dr. Fontserè insistí per obtenir-ne rebut, cosa que li fou refusada grollerament i se l'allunyà per força.

El Sr. Marín, Director del Servei Meteorològic Espanyol, que s'esmunyia a Barcelona, havia estat deixeble del Dr. Fontserè i àdhuc havia fet pràctiques en el S. M. de Catalunya; el Dr. Fontserè tingué la noble generositat d'anar-lo a trobar: fou indignament rebut, insultat i obligat a retirar-se amb amenaces.

Un dels agents del Sr. Marín, completà la informació confessant que,

GUAITANT ENRERA

a més de l'ordre escrita, també s'havia rebut l'ordre verbal de *trepitjar tot el que pertanyia al S. M. de Catalunya*.

Després, se'n portaren els meus milers de clixés cap a Madrid el somni de venjança del qual, destorbat d'ençà de tants anys, era així acomplert. Fou el *càstig espanyol* de la meva col·laboració a la publicació de l'*Atlas Internacional dels Núvols C. M. I.*, associat amb el nom de Catalunya.

És així, vandàlicament, que se m'anuncià el nou règim.

Més tard, vaig ésser *depurado* i multat, després d'haver sofert un *chantage* clàssic, que un altre dia contaré.

També la meva biblioteca, especialitzada en ciències físiques i matemàtiques, que jo volia llegar a la meva Terra, fou pillada i no pas precisament per les turbes.

Segurament que aquests vandalismes foren inscrits, segons el vocabulari de l'Espanya actual, com una de las *gloriosas victorias*, que tan formiguen en les cròniques de l'època.

En el document núm. 49 bis, trobareu una narració sumària de la destrucció brutal del S. M. de Catalunya i del robatori premeditat del meu dipòsit científic, manat fer per la gent de Madrid. Tot passant — doc. núm. 49 bis — hi constatareu l'atreviment d'aquell Director del S. M. Espanyol el qual, en una exposició, presentà com essent de l'aviació espanyola, unes còpies de les fotografies, tan conegudes, del nostre col·lega Mr. Quénisset. Això em recorda una empassegada per l'estil, feta per un Director posterior del S. M. Espanyol, amb l'*Atlas Hildebrandsson*.

Quant a l'inventari de la usurpació i de les destruccions en trobareu una llista, no pas ben completa, en la meva carta del 10 de Novembre del 1939 al Gl. Delcambre, President C. I. E. N., pregant-lo que el trametés al Prof. Hesselberg, President C. M. I. (doc. núm. 17).

La censura, previsor i còmplice, m'havia tallat tota comunicació amb el meu país, de manera que jo no tinguí coneixença del pillatge del meu dipòsit fins alguns mesos després.

Davant dels fets consumats, escriví al Gl. Delcambre, President C. I. E. N., demanant-li la intervenció del C. M. I. (doc. núms. 12 i 13).

I, de cara a l'esdevenidor, el 6 de Febrer del 1940, vaig dipositar a la

CARTA ALS MEMBRES DE L'O. M. I.

Secretaria O. M. I., a Lausanne, amb l'intervenció d'un notari, un plec lacrat, adreçat al President O. M. I., per tal d'ésser obert un cop jo sia finat.

Aquesta solemnitat fou honorada amb l'assistència, com a testimonis, del Dr. Robert Guex, membre del Tribunal Suprem Federal i del Prof. Georges Bonnard, Canciller de la Universitat de Lausanne (doc. núm. 19).

Aprofitant les circumstàncies i la meva incomunicació, el Sr. Marín, Director interí del S. M. Espanyol, cuità d'assistir a la reunió de Berlín (1939), on enganyà l'O. M. I., dient amb frase guerxa que els meus Arxius *estaven en seguretat definitiva*; l'absència del Gl. Delcambre estalvià al Sr. Marín el retop que la seva mentida mereixia.

En conseqüència, el 17 de Març del 1941, vaig demanar a la Secretaria O. M. I., a Lausanne, la rectificació pública de la duplicitat Marín (doc. núm. 25).

El Prof. Hesselberg, atenent la demanda del Gl. Delcambre, escriví al Director del S. M. Espanyol, Sr. Luis de Azcárraga, referent al meu dipòsit i en rebé una resposta dogmàticament negativà, basada en una altra mentida dictatorial. Davant d'aquesta actitud, el President O. M. I., cregué que no devia continuar.

Fou aleshores que jo em vaig decidir a intervenir-hi personalment.

El 31 de Gener del 1942, escriví directament al Director del S. M. Espanyol fent-li avinent els meus drets d'ençà del començament i invitant-lo — 23 de Febrer del 1942 — a ajudar-me a resoldre la qüestió « d'una manera impersonal i a les altures de la discreció i de l'honorabilitat científiques » (docs. núm. 26 i 28).

El Sr. Luis de Azcárraga, Director del S. M. Espanyol, aviat es deseixí dels meus arguments legals perquè, segons ell, a Espanya no hi havia hagut Govern legal abans de la rebel·lió Franco; ell oblidava que el mateix Gl. Franco havia compartit el Govern de la República, com a Secretari del Ministre de la Guerra.

El Sr. Azcárraga tingué la benvolença de realitzar aviat el meu desig perquè, sense avís previ, el 13 de Juny del 1942, trucava al meu despatx de Fribourg (Suïssa).

El Director del S. M. Espanyol, sense preocupar-se gaire de les precisions, havia anat a Barcelona, no pas a veure els actors i testimonis que jo li havia recomanat, sinó senzillament a furgar respecte de la meva persona.

GUAITANT ENRERA

Fou solament aleshores quan descobrí que jo ja tenia el meu Observatori privat i havia organitzat treballs i publicat llibres, abans que ell — el Sr. Azcárraga — fos nat, cosa que confessà reconeixent que jo no era pas « solament el Mecenes que ell s'havia pensat ».

Partint de tal confessió, va prendre gran volada en els seus elogis dels esforços i la capacitat del Dr. Fontserè i de mi i, com que ara — digué — el Servei Meteorològic Espanyol estava més ben proveït de diner, ell ens ofería tota mena de facilitats per al desenrotllament de la meua Fundació i dels meus Arxius — que ells m'han usurpat — per tal de « donar-los un major esclat », etc., etc.; naturalment, a condició que això fos fet sota l'ègida dels qui m'ho han pres.

El ditirambe del Sr. Azcárraga em féu esclafir un franc i somrient *non serviam*, que retornà el colloqui a l'espinosa realitat.

Era la secular tragèdia espanyola en acció : les diferents mentalitats. Segons el raonament del Sr. Azcárraga, ell me feia una proposta seductora, mentre que la meua consciència, que no és pas col·loïdal, ho entenia com una bestreta de suborn, o sia, manca de respecte.

Havent-se trencat així l'encís, el Director del S. M. Espanyol canvià de tó, invocant el constrenyiment dictatorial, en el qual, ni la personalitat humana, ni el respecte d'altri, no compten per a res. Fent ús dels privilegis que ell gaudeix, el Sr. Azcárraga encetà al capítol dels retrets, dels quals no era pas el més petit la meua independència en les relacions internacionals, entre altres, l'ajudar a la publicació del Atlas C. I. E. N. i, sobretot, el crim de la meua edició catalana, que fou la que provocà la meua expoliació per part d'ells.

Trobareu una curta síntesi de la nostra entrevista en la meua carta informativa del 20 de Gener del 1947, a Sir Nelson Johnson, President O.M.I.

Després de dues hores de sessió molt interessant com experiència de psicologia comparada, però completament inútil per a resoldre l'experiència entre mans, el Sr. Azcárraga se n'anà fent dues afirmacions :

a) precedit de la seva professió de fe catòlica, ell me repetí : « que aconsellaria al *General-Ministro*, que no em retornés els meus Arxius ».

b) que ell me diria « l'ús que n'ha fet ».

La primera ell l'ha acomplerta, perquè els meus Arxius continuen usurpats.

La segona, no l'ha pas acomplerta ; però ha ofert oficialment als Membres del C. M. I., l'estudi dels meus Arxius a Madrid i la confessió que el fruit

El meu despatx de Fribourg (Suïssa), on l'emissari franquista començà fent propostes fora del cas, i acabà ratificant el robatori oficial premeditat del meu arxiu meteorològic, que contenia més de 40 anys de treballs d'observació, del 1896 al 1939, i que ara Madrid presenta com cosa pròpia.

Fons Patxot

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

CARTA ALS MEMBRES DE L'O. M. I.

de llur robatori, serveix de base al S. M. Espanyol « per als desenrotllaments ulteriors ». Aquest desvergonyiment és l'exponencial de les heroïcitats Marin & Cia.¹

Jo el vaig acomiadar dient-li la meva refiança de que, com que era tan jove, tornaria un altre dia amb millors disposicions.

No tenint cap notícia de la reunió de Londres, 1947, en la qual se m'havia promés que s'ocuparien de la meva reclamació, i com que la meva vellesa m'aconsella aprofitar el restant de vida per a enfocar bé moltes coses, escriví el 17 de Març del 1948 al President O. M. I., insistint sempre en la urgència de la rectificació de la mentida Marín, puix que aquesta qüestió és de la sola competència de l'O. M. I. i s'arrosega deplorablement *ja fa set anys* en una indulgència aparent que, pràcticament, esdevé una resistència passiva (doc. núm. 53).

Verament, hi ha molt de temps que jo hauria pogut fer la meva requesta acollint-me al procediment de les lleis que regeixen la impremta en tots els països civilitzats, però com que la Ciència és espiritualitat, jo no m'abaixo i em quedo en la llei moral: fora de tot constrenyiment material, jo apello solament a la consciència.

M'adono perfectament de la desagradable posició de l'O. M. I. en aquesta qüestió, però no és pas culpa meva; és culpa de l'actual Govern d'Espanya, que no sembla vigilar prou les fetes de certs subordinats seus o bé que, potser, es deixa enganyar per ells en una atmosfera apassionada.

¹ Verament, el Sr. Azcárraga no és gaire dotat per al dret.

Quan la seva visita, una vegada, vaig interrompre el seu parlament fent-li remarcar que, segons ço que ell explicava, jo ja no reclamaria més la « devolució » dels meus Arxius, sinó llur « restitució ». A això, ell me respongué, que aquestes distincions eren l'afer d'altri.

Perquè, el Sr. Azcárraga no era més que el desbordament d'una força material arbitrària, però sense presa en la consciència i no podent assolir el domini de la intel·ligència.

Durant la nostra conversa i a mida que la reunió desplegava tot el seu joc, vaig adonar-me de com jo li era anacrònic.

Sens dubte, el Sr. Azcárraga, tan jove, era la florida de la dictadura, proclamació dogmàtica del tradicional *pronunciamiento*; mentre que jo, tan vell, m'estava quiet, encallat en la meva centúria caducada.

No obstant, aquesta constatació, no em feia gens de neguit, cap sentiment d'inferioritat; ben al contrari, augmentava les distàncies i, per tant, la meva independència.

Per tal d'acabar, vaig proposar al Director del S. M. Espanyol, que vingués a veure'm el dia que, per comissió de servei, ell pogués acostar-se a la Suïssa, perquè, aleshores, lleialment cara a cara, jo comptava convencer-lo de la insuficiència i la parcialitat de les informacions que li havien donat del costat burocràtic (doc. núm. 31).

GUAITANT ENRERA

Dit això, fàcilment comprendreu, Honorat Collega, que jo no puc, ni dec, romandre més temps en silenci, víctima moral i material dels uns i dels altres, tant més quan el meu cas és un document que es pot considerar representatiu de tota una sèrie de fets semblants, que pateixen ignorats en l'ombra, perquè llurs víctimes no tenen ni els mitjans, ni la llibertat, ni el coratge, de fer oir llurs clams.

Així descarregat del meu deure d'informació pública — mal m'hagués de costar nous pillatges — abans de cloure la meva vida, jo confio el meu requeriment a la Ciència mundial — anacional — i, a la meva edat de 76 ans, llego als meus Col·legues de tots els països, el judici i la condemna dels malfets premeditats, comesos pels meteoròlegs espanyols del nou règim, sobrevinguts per la violència i arrapant-se a l'arbitrarietat.

I ja que l'O. M. I., presa en el desgavell de burocràcies internacionals, defuig la rectificació de la mentida Marín, jo us invito, Honorat Collega, a fer-la Vós mateix en el vostre exemplar (B. 44, pàg. 25), justificant-la amb una nota marginal del pillatge i la destrucció dels meus Arxius Meteorològics. D'aquesta manera, individualment, fareu franca l'O. M. I. i, finalment, la seva personalitat purament científica, serà vindicada col·lectivament per integració individual.

Vull creure que, enmig de l'actual enfangament social en la subversió de poders, un crit d'independència i de redreçament científics, apellant a la consciència i a la llei moral, no pot pas romandre perdut. *Mens agitat molem.*

Donant-vos gràcies de l'acolliment que fareu a aquesta carta,

Accepteu, Honorat Collega, el meu respectuós homenatge.

P.

CARTA ALS MEMBRES DE L'O. M. I.

Aqueixa Carta Circular als Membres de l'O. M. I., duia com a presentació les següents cartes autògrafes, que tradueixo de llurs diferents originals¹:

Al Senyor Director de l'U. N. E. S. C. O.,
PARIS

Honorable Senyor :

Ací porto a la vostra coneixença fets deplorables que, abusant de l'autoritat, ultratgen d'allò més i trepitgen l'amor i la dignitat del saber que us és encomanat : la Ciència.

Estic segur que trobareu en ells algunes veritats que apellaran a la vostra consciència, clamant pel dret i la justícia.

Molt respectuosament vostre

P.

Al Senyor President de l'O. M. I.,
LONDON

Honorable Senyor :

És ensems el meu deure i el meu dret de fer això, com a marmessor i com a vell investigador científic independent.

Tingueu en compte que ho he fet després d'haver-vos previngut lleialment i després de més de set anys de deferència expectant envers l'O. M. I. Però, com que ja sóc bon xic vell, això devia fer-se abans del meu traspàs. Tal és el meu obrar.

Respectuosament vostre

P.

¹ Totes eren datades a Fribourg (Suïssa), el Juliol del 1948.

GUAITANT ENRERA

Al General E. Delcambre
Antic President de la C. I. E. N.,
DÉNÉE

Honorable Collega :

Heus-ací una síntesi històrica de l'obra que Vós prologàreu tan noblement com a President de la C. I. E. N., i que uns funcionaris de l'Espanya actual han destroçat vandàlicament.

Ara, jo l'epilogo assajant de retornar-ne el trossam a llur originària honorabilitat científica.

Una vegada més, preat General, aquest català, expatriat voluntari, us estreny cordialment la mà

P.

Al Senyor Conseller Federal Phil. Etter,
BERN

Honorable Senyor :

Era el meu deure i el meu dret de fer aquesta reivindicació científica.

Jo us en faig lleialment sabedor i, mitjançant Vós, si cal, la porto a la coneixença del Govern Suís perquè, si una acció exterior volgués falsejar l'esperit purament científic del meu redreçament, ja des d'ara estic a la disposició del vostre Govern, per tal d'esqueixar completament el vel del qual el meu requeriment no fa més que alçar-ne una punta.

Accepteu, Honorable Senyor, el meu respectuós i agraït homenatge.

P.

CARTA ALS MEMBRES DE L'O.M.I.

Llista dels materials dipositats en el *Servei Meteorològic de Catalunya* i usurpats o destruïts per ordre del *Servicio Meteorológico Español* de Madrid.

Les observacions comprenen els anys del 1923 al 1936, de la Secció Nefològica de la *Fundació C. Rabell i Cibils*.

- a) més de 3820 clixés originals, sobre vidre, 13 × 18 cm.
- b) més de 3850 clixés originals, 10 × 25 cm.
- c) més de 5500 fitxes d'arxiu 7 × 7 cm.
- d) les llibretes amb les dades tècniques corresponents a cada fotografia.
- e) les llibretes donant l'estat del cel cada 2 hores, del 1923 al 1936.
- f) diapositius sobre vidre 13 × 18 (exposició C. I. E. N., Barña).
- g) nombrosos diapositius 8½ × 10 i stereoscòpics 8 × 16 cm.

La part instrumental comprenia :

- h) dos teodolits nefoscòpics Taffara complets, amb intercomunicació telefònica per línia especial.
- i) aparell de projecció per a reduir els formats 13 × 18 cm. a 7 × 7 cm.
- j) dos armaris amb vidres per a biblioteca i arxius.
- k) collecció força completa de tractats de nefologia i de fotografia.
- l) cisalla, planxes, etc., per al montatge de les fotos.
- m) laboratori fotogràfic, ecrans selectius, etc.
- n) aparells stereoscòpics d'escamotatge.
- o) dispositiu transparent, amb vidres millimetrats i reostat de reglatge, per a amidar els clixés amb precisió.

Hi havia també dipositat del meu *Observatori de St. Feliu de Guíxols* :

- p) el meu Registre Meteorològic de *St. Feliu de Guíxols* donant totes les observacions mensuals en una sola pàgina.
- q) totes les fulles de la *Xarxa Pluviomètrica de Catalunya* ormejades per l'Observatori de St. Feliu de Guíxols.
- r) centenars de metres d'anemogrames a gran desplegament per a l'estudi de les ratxes de la *tramuntana*.
- s) observacions originals i fulles dels inscriptors del meu Observatori de St. Feliu de Guíxols.
- t) estadística de les observacions en fulles gran format.

GUAITANT ENRERA

Tot el que es referix a ordenació, comptabilitat i administració de tot l'anterior i altres coses que no podem precisar de memòria.

Tot el material fotogràfic, meteorogrames i registres, s'ho emportaren a Madrid per a lluir-lo merament com a cosa pròpia, perquè la destrucció dels registres d'observació implica no poder treure tot el fruit del treball fet, cosa que tant se'ls en dóna, car llur intent passional fou impossibilitar l'important treball bàsic que nosaltres teníem entre mans.

CÒPIA

A Monsieur le Conseiller Fédéral,
BERN

Honoré Monsieur,

Lors de la réunion du Comité Météorologique International à Kopenhavn, Septembre 1929, mon INSTITUCIÓ PATXOT offrit de pourvoir à la publication de l'*Atlas Général des Nuages*, code qui devait régir les observations de tous les pays.

Mon offre fut acceptée et on accorda d'en faire une triple édition : en français, en allemand et en anglais ; il fut aussi spécialement autorisée une édition catalane, comme reconnaissance : ce livre que je vous présente¹.

C'est surtout lui, honorant la Catalogne, qui déclancha la fureur hispanique franquiste laquelle, avec sa rapacité coloniale, s'emporta à détruire mon organisation, mes instruments et les travaux coordonnés que nous réalisions depuis des années. Dans la brochure ci-jointe, vous trouverez le récit documenté de cette brutalité dictatoriale.

Je vous les offre en témoignage de l'actuelle morale publique espagnole et comme exemple des procédés de gouvernement que le Gl. Franco emploie

¹ Aquest carta era la dedicatòria autògrafa en l'exemplar català de l'*Atlas International dels Núvols*, que jo li trametia.

CARTA ALS MEMBRES DE L'O.M.I.

contre notre Catalogne, parce qu'elle a le bonheur de posséder encore une âme à elle et le malheur d'être une enclave européenne¹ dans un milieu rebutant.

Avec mes respectueux hommages,

P.

Fribourg, Octobre 1948.

Fribourg le 15 novembre 1948

Monsieur le professeur P.-L. Mercanton
20, av. de l'Eglise anglaise
LAUSANNE

Cher Monsieur :

Je vous accuse réception de votre honorée du 10 ct et des deux mémoires dont je vous remercie. Je les lirai avec plaisir au milieu des soucis de famille qui prennent maintenant mon temps.

Aussi, je vous suis très reconnaissant de l'attention portée à ma lettre aux Membres O. M. I., laquelle n'est pas une consultation, mais simplement la proclamation de faits méconnus, afin que chacun puisse les juger à sa façon.

Comme je n'ai pas de la vieillesse la même idée libérale que vous, car je me sens vieux moralement et physiquement, je me suis décidé à me débarrasser de cette question qui, depuis longtemps, pesait lourd sur mon esprit; continuer à me taire ou mourir sans parler, aurait été un démenti à toute ma vie et mon expatriation n'aurait eu plus de sens.

¹ Barcelona, Mitte März 1951:

Barcelona möchte man das spanische Paris nennen. Tatsächlich hat die Hauptstadt Kataloniens ihr Antlitz mehr gegen Norden gerichtet als nach Kastilien und Andalusien; sie liegt, geistig gesehen, noch auf der « europäischen » und noch nicht auf der « afrikanischen » Seite der Pyrenäen (welche ja von vielen Kennern der spanischen Mentalität und nicht zuletzt von den heutigen Machthabern in Madrid als die entscheidendere kontinentale Grenzschranke angesehen werden als die Meerenge von Gibraltar). Diese europäische Wendung Barcelonas zeigt sich schon dem oberflächlichen Besucher...

Peter Schmid, *Die Weltwoche*, Zürich, den 22 März 1951.

GUAITANT ENRERA

La différence de notre point de vue provient de ce que : vous raisonnez d'après le droit public qui, maintenant, n'existe pas en Espagne, tandis que moi — incorrigible de toute ma vie — je m'inspire toujours dans la loi morale de la conscience qui, en ce moment, n'est pas applicable non plus là-bas où règne l'arbitraire.

Permettez-moi, donc, de vous souligner la *causa prima* de mon appel, que vous laissez tout à fait à côté, quoique cela soit la raison de mon attitude envers l'O.M.I.

Surprise dans sa bonne foi, l'O.M.I. a imprimé dans un de ses comptes rendus que mes archives « étaient en sécurité définitive », lorsqu'elles étaient réellement « volées ».

En rétablissant la vérité, j'ai demandé à l'O.M.I. la rectification du mensonge Marin, aggravé par son successeur.

Or, l'O.M.I. s'est refusée jusqu'à présent à rectifier, de sorte que, dans les publications O.M.I., le mensonge d'un voleur officiel a plus de valeur que la vérité du citoyen volé.

Je ne sais pas si cela rentre dans la logique du droit public bureaucratique, mais ma conscience se révolte devant ce camouflage obstiné, et c'est seulement d'après ma conscience que je peux et je dois agir : c'est pourquoi ma Lettre aux Membres O.M.I. Je sais bien que cette notion de conscience est tout à fait démodée, mais, que voulez-vous ? j'appartiens toujours à mon siècle dernier.

Par contre, je suis tout à fait d'accord avec vous lorsque vous dites : « l'O.M.I. n'est pas une association proprement scientifique » ; je l'ai découvert moi-même trop tard car, si je m'en étais aperçu avant, je n'y aurais eu aucun rapport¹.

Finalement, je vous demande loyalement pardon de ma dédicace.

¹ No gosant resoldre el conflicte en justícia, ço és, desmentint la mentida oficial franquista, que la sobtà de primer per ignorància i que, un cop degudament coneguda, seguí encobrint per burocratisme estatal internacional, com que inevitablement la qüestió li feia molta nosa, l'O.M.I. decidí acabar-la d'un cop pel procediment polític vulgaríssim : dissolgué l'antiga C. I. E. N., que era nombrosíssima, i l'acoblà amb una Secció novella, reduint-la a un petit nombre de personalitats científiques, totes elles funcionaris d'Estat. La veritat no hi guanyà res, ni la dignitat científica tampoc, però l'O. M. I. salvà les apariències de l'internacionalisme burocràtic estatal.

CARTA ALS MEMBRES DE L'O. M. I.

En l'écrivant, je vous ai associé mentalement au felibrige et cela a amorcé mon ironie latine ; j'aurais dû m'abstenir, excusez-moi, donc, et veuillez la considérer comme non avenue ¹.

Je vous prie d'agréer, Monsieur le Professeur, mes respectueux hommages.

P.

¹ Heus-la aci :

« Voici un *Cu.* dictatorial dans lequel l'O. M. I. se trouve plongée et d'où j'essaie de la dégager.

Comme ce *Cu.* est si rare, je donne le processus de sa formation afin que l'observation ne soit pas perdue et que les météorologues du monde entier puissent la conserver dans leurs archives. »

IV

LA MALURA DE L'OCUPACIÓ

«Loin des yeux,
loin du cœur.»
... i de la consciència
PATXOT

Un cop absents, tot ço del nostre restà en mans del personal administratiu i, com és prou sabut, aquest es sentí desemparat i es trobà esmaperdut, avesat com era a seguir merament la directiva de la qual depenia.

Llevat de l'amic En Jordi Rubió, el qual prengué cura de la meua Biblioteca mentre pogué, i de la família del nostre jardiner, que es portà amb digníssima fidelitat, tot l'altre restà momentàniament a la bona de Déu.

La impressió pública que féu a Catalunya la tan desitjada *liberación*, no fa cap honor a aquesta i molt menys a la part de la nostra gent que havia procurat afavorir-la; la illusió, un cop esdevinguda realitat, contradeia i esborrà aquella, car la por corporal fou substituïda per la por espiritual.

Però, com que l'home és «un animal de costum», segons digué un pseudo-filòsof, la gent s'anà avesant al capgirell mental, moral i material, consumat, deixant-se anar a l'instint del *primum vivere*.

Aleshores, alguns dels meus col·laboradors d'actuació cultural, començaren a recordar-se dels materials aplegats o en gestació i els anaren recollint.

Passat aquest primer i digne impuls degut a la inèrcia originària, l'ambient que respiraven i els exemples que els voltaven produí el seu efecte desmoralitzador, i fou llavors quan s'acudí a algun d'ells que, mentrestant, els materials meus i predestinats a una obra conjunta, bé podien utilitzar-se

LA MALURA DE LA OCUPACIÓ

individualment. Un cop en el pendent i relliscant seguint el mal exemple de premsió importat, alguna consciència acomodaticia pensà que també se'ls podia quedar, temptada per la illusió traïdora i pecadora, de guardar-los així mellor.

Això és humà, molt humà, ja ho sé, però és massa baixament humà per a ésser admès en les altures de la intel·ligència conreada on nosaltres actuàvem.

Quan fou estabilitzat una mica el meu estatge en altres terres que jo coneixia de molt jovincel i que m'agradaven, vaig preocupar-me d'arreplegar tot el que pogués de l'escampall fet per la ponentada en les meves tasques culturals; llavors començà el calvari de sorpreses i decepcions, morals i materials.

No mancà qui contradí resoludament el meu dret — que l'havia ajudat a viure durant anys — discutint-me'l segons una lògica que m'era completament inconeguda, basada en doctrines toves, plasmables a gust del qui se'n servia; d'altri, cercaren d'esmunyir-se dintre del desgavell imperant, i no mancà qui em negà desvergonyidament el dret, car no mereix mellor qualificatiu el seu obrar. Adhuc alguna Corporació s'encabiria en tan mala companyia.

Els fets amb què jo topava em feren cruel punyida, puix mostraven cruament el daltabaix social esdevingut a Catalunya; donat el nostre caràcter, poca por me feia la tirania, però allò era un pervertiment de consciències i un mancament de sentiment que m'esveraven.

Sobretot, en voler recollir diners condicionats, perquè, no podent acomplir-se la condició imposada, aquells diners me revertien, vaig trobar-me amb unes resistències de mal dir, que feien pensar malament, i que val més no dir i àdhuc oblidar-les, en aquests temps de transgressió corrent¹.

Fou dintre d'aqueixes foscors que un amic d'anys i de molta experiència en el domini intel·lectual, m'escrivia que, entre moltes errades, es comet sovint la de « no distingir el que és un dret del que és un favor », i un altre que suava i s'esgargamellava recollint el que podia de ço que em pertany, també em deia per l'estil referent als seus contradictors: « que confonen Catalunya amb ells i ço dels altres amb ço seu, encar que suposo no deuen voler confondre el seu amb ço dels altres ».

¹ Un capital inicial de 20 000 pts., que havia produït interès durant anys, després de moltes enraonades, se'm retornà esdevingut 19 500 pts.

GUAITANT ENRERA

Si no fos que em sobra experiència i tinc prou coneixement del món, de la societat i de la vida, per a que em sorprenguin els fets de l'actual regirament, ací escauria retreure aquella punyida de Mn. Jacint Verdaguer

«De l'arbre caigut tothom ne fa llenya»

i, preferentment ho fan els qui, després d'haver-ne gaudit la florida, també se n'han menjat el fruit.

I prou d'aquest rengle, que molts trobaran que no havia d'haver esmentat, però que la consciència i el meu poc respecte de la comèdia humana m'imposen de dir ho, en acordança amb el meu temperament rectilini, avesat a disciplines exactes ; perquè, de por de la por, de convencionalismes i ficcions i mentides que corquen l'ànima del poble, n'hi ha un farciment a casa nostra ; per això és saludable esventar-los i jo soc tramuntanenc.

BERDYAEFF ha ben copsat aquest fet de la psicologia colectiva: *Toutefois, si notre époque se distingue par la place extraordinaire qu'y tient le mensonge, ce mensonge est d'une espèce particulière. Le mensonge est considéré comme un devoir sacré, au nom de fins supérieures. Le mal est justifié au nom du bien*¹.

Es la glossa moderna de la vella dita pecadora: «el fi justifica els mitjans».

¹ N. BERDYAEFF. *Royaume de l'Esprit et Royaume de César*. pàg. 7. Neuchâtel, 1951.

L'INSTITUT DE CULTURA DE LA DONA

*No hay peor cuña
que la de la propia madera*
Dita castellana

A part del meu dret, moral i material, en la qualitat de Padri d'Aules, i havent-se barrejat públicament el meu nom en el trasbals que causà la mort de l'I. C. D., associant-me a consells o a decisions en els quals no he tingut part de cap mena ; després de plànyer-me de la manca de respecte, massa general, amb què ara es tracten persones absents que han actuat sempre a plena llum i a pit descobert, vull dir-hi la meva, clarament i lliure, per tal que « cada pal aguanti la seva vela », segons la frase marinera.

Durant tot el temps que estigué a Suïssa, vora nostra, la Sra. Verdaguer solament me digué dues coses referents a l'I. C. D. ; accidentalment, en una conversa, sortí que s'havien esborrat els noms de les aules i, un altre dia, me comunicà directament, que s'havien retirat els documents de la Fundació Maria Patxot i Rabell.

Segurament, la Sra. Verdaguer volia estalviar-me l'efecte que poguessin fer-me certes noves i, d'altra banda, la discreció i el respecte mutus, m'imposaven no preguntar-li'n res.

Més tard, m'ensenyà una carta que enviava a Barcelona, contestant a una altra de la Srta. Carreras ; el seu contingut era difús, no precisava cap ordre, ni cap decisió, però vaig endevinar-hi que, en aquells moments, l'I. C. D. era una barca sense patró, anant a la deriva en l'aiguabarreig de dos corrents, molt tèrbol un d'ells : situació que feia condol tractant-se d'una nau que havia capejat temporals.

La Sra. Verdaguer tornà a Barcelona, emmalaltí i no me'n digué res més.

Indirectament vaig heure esment de que l'I. C. D. havia estat cedit a la Diputació franquista, la qual l'havia lliurat a la Falange, violant així la seva fe de naixença, torcent la seva digníssima història i capgirant-ne la finalitat.

De moment, no me'n vaig preocupar més.

Aleshores m'absorbia el problema indeterminat i complicadíssim, de situar una família expatriada dintre les possibilitats dels diferents països, regits per lleis laberíntiques i arbitràries en un miratge de panorames dissol-

GUAITANT ENRERA

vents que feien perdre l'esma, per experiència que un hom tingués de les coses internacionals, llavors més desorbitades que mai.

Adhuc sense saber res del que havia esdevingut a l'I. C. D., però presumint-ho — perquè costava poc d'endevinar als qui, essent fora, vèiem les coses sense les deformacions i les mentides de la censura — vaig enviar a la Sra. Presidenta I. C. D. la carta que segueix per tal de sostreure els noms de les nostres filles a l'apostasia que es veia venir i que jo ignorava que ja havia estat consumada :

Gstaad, 16 d'Agost del 1940

Senyora :

Aquesta carta és una acte de consciència i una reivindicació d'estimats difunts (a. c. s.), els noms dels quals nosaltres corlligàrem a l'espiritualitat de l'Institut de Cultura de la Dona, tal com el concebé i el realitzà la seva Fundadora.

Car, he tingut esment de convocacions, representacions i decisions dels Padrins d'Aula, mentre que a mi no m'ha convocat ningú i, per tant, tampoc no he delegat la meva representació a ningú.

És clar que jo sóc lluny, però, tal com volgueren trobar-me els qui m'expoliaren, també podien haver-me trobat els qui m'estimessin o em respectessin, almenys. A la meva edat, 68 anys, hom ja té la vida escrita i no és pas a l'ombra que jo he escrit la meva.

Per aqueixa raó vinc ara — *a posteriori* per oblidança vostra — a complir el meu deure i a exercir el meu dret de Padri d'Aules, expressant-vos la meva categòrica desaprovació de l'arbitrari torcement, moral i material, que es fa de les nostres donacions.

La recordança dels nostres difunts (a. c. s.), segellada en l'Institut de Cultura de la Dona, proclamava una devoció a la Llei moral i al Dret natural, fonaments socials que ara veiem negats i menyspreats, en manquement de reciprocitat.

Davant d'això, ni aquells noms, ni els nostres, no deuen figurar en la vostra Institució, i jo els en trec, restituint-los així aquella significança l'espí-

L'INSTITUT DE CULTURA DE LA DONA

ritualitat de la qual caldrà invocar novament quan, esvanida la personalitat humana en la inconsciència d'un automatisme forçat, l'home s'hagi de recobrar, puix que sense homes, podrà haver-hi colles i ramades, però no hi haurà mai humanitat. I l'home és una criatura de Déu.

Seguint el mateix raonament, demano que torneu als meus apoderats el banc de melis que hi ha a l'entrada de la sala de festes, el qual, per dur les meves inicials R. P., i ésser del meu antic despatx de l'Empordà, no pot continuar fent acte de presència en un lloc on el portà una germanor que ara no existeix.

En la refiança que amb caritat cristiana envers els nostres enyorats difunts, que Déu els hagi, judicareu aquest redreçament en la serenor de la intel·ligència on ha estat escrit, i que sentireu el meu plany amb l'emotivitat que pertoca a la Dona, de la qual ella no deu mai abdicar si vol mantenir la dignitat i la noblesa del seu bell reialme,

Us en dóna gràcies, desitjant-vos, Senyora, el millor encert en el compliment del vostre comés, i que Déu vos guard de la temença de veritat, la nafra social més greu de casa nostra

P.

Senyora Presidenta
Instituto de Cultura de la Mujer
 BARCELONA

La meva carta, certificada, em fou retornada dient que : la destinatària *era desconocida*. Vaig agafar el mateix sobre, sense obrir-lo, i ficant-lo dintre d'un altre, ho vaig enviar a un amic, pregant-li que el fes a mans de la interessada, prou coneguda d'ell.

La censura deturà aquesta segona tramesa i el cursà cap a Madrid, d'on vingueren una colla d'advertiments que no vaig comprendre, perquè eren fora de la lògica i del vocabulari de la meva època : jo sóc absolutament desplaçat en el viure actual.

Però, mentrestant, còpies previsoros de la meva carta original, arribaren a llur respectiva destinació, degudament acompanyades.

GUAITANT ENRERA

La Rosiaz (Lausanne), 11 de Novembre del 1940

A Na M.
BARCELONA

Benvolguda Senyora :

Els vells, com el qui això sotscriu, som gent fora d'època que vivim de recordances i per això ens arrapem al passat del qual deriva el present. Aquest, no obstant, sol no voler reconèixer-ho, ni molt menys agrair-ho, malgrat aprofitar-se'n sovint arbitràriament. I el corrent de la vida arrecona els vells cap a les vores, on formem la riba sense la qual el corrent no passaria d'un toll de fang.

Ara bé ; en els temps que corren, jo em sento honorat d'ésser vell ; per això estimo el passat, que és la vida dels vells i no vull que es torci la meva significança en la part que m'hi pertoca.

En aquest estat d'esperit us acompanyo còpia d'una carta que escriví l'estiu passat i de la qual desitjo que Vós prengueu esment, igualment que d'altres companys de padrinatge.

La carta esmentada me fou retornada amb el membret de correus «desconocida». Segurament la destinatària deu tenir un altre títol que el que duia el sobre.

Aleshores vaig enviar-la a un amic per tal que la fes a mans de la interessada, fos quin fos el seu títol o càrrec actual. Aquesta segona vegada, la carta encertà un mal moment de comunicacions i s'esgarrià. Crec que l'adjunta serà més sortosa per raó del sentit moral que la inspira i així em podreu avisar haver-la rebuda.

En la refiança de que la Dona que batega en Vós, acollirà dreturera-ment la meva reacció de consciència,

Amb salutacions als altres compadrins d'aula, us en dóna gràcies

Respectuosament

P.

L'INSTITUT DE CULTURA DE LA DONA

En escriure aquest llibre de recordances i experiències personals, a fi que els meus compatriotes me judiquin *tal com realment sóc i no pas tal com me faran aparentar certes institucions públiques interessades i no poca gent de casa nostra*, en revisar la meva cartera *Cosas de España*, que conté un feix de robatoris, mentides, insults i coses molt pitjors, se m'acudí naturalment, la usurpació disfressada i el falliment, morals i materials, de l'I. C. D.

En conseqüència, vaig informar-me de gent de diverses procedències, de temperaments encontres, d'ideologia ferma o nebulosa i de major o menor coratge o covardia cívics, en els diferents estaments.

El resultat d'aquesta informació, verbal algunes vegades, és el que transcriu i comento a la seguida, perquè és descriptiu d'un moment psicològic condemnatori del present, i per tal que no s'oblidi, ni s'esborri, tan fàcilment, car la gent sol tenir poca memòria — de vegades, expressament — i, en canvi, els impresos i els escrits romanen sempre fidels a ço que un hom els ha confiat.

És indubtable que, en l'absència de la Sra. Verdaguer, Fundadora i Presidenta nada de l'I. C. D., aquest restà bon xic esmaperdut en una situació difícil, degut a circumstàncies considerablement agreujades per actualitats que esdevenien cada dia més arriscades i tràgiques. L'I. C. D. no podia viure materialment sense el sosteniment dels seus devots i això s'anava afeblint perquè els mancava l'encomanadís ardiment de la Sra. Verdaguer absent.

En Juliol del 1936, en nom de La Generalitat, En Gassol s'incautà de l'I. C. D. i l'acoblà amb l'Escola Professional per a la Dona, fent-ne una sola Institució.

A algú que criticà tal decisió, En Gassol replicà, encertadament en aquells moments :

— Que preferiu que us el cremin l'I. C. D. ?

Durant tot el període 1936-1938 es respectà tot el professorat i el personal subaltern, sense preguntar a ningú com pensava. La antiga Junta havia quedat sospesa amb la incautació.

La nova directora Srta. Farran feu repintar les aules, esborrant-ne els noms dels Padrins d'Aula, que hi havia en les parets de cada classe.

En entrar els franquistes, clausuraren l'edifici que després es tornà a obrir, a càrrec de la mateixa Junta que havia estat sospesa per La Generalitat, el 1936.

GUAITANT ENRERA

La Sra. Verdaguer seguia a l'estranger.

A primers del 1940, la Fundadora havia fet dir als membres de l'antic Consell Directriu i al Sr. Abadal: « que no podia donar la seva opinió per no trobar-se present i que tenia tota la confiança en ells, segura que ho resoldrien en la forma que creguessin més convenient per a salvar l'esperit de l'Obra ».

En virtut d'això, la Secretària, Srta. Vicenta Carreras, féu una sèrie de gestions prop de la Diputació el resultat de les quals fou voler-li traspassar l'Institut, a canvi de materialitats que eren ben magres comparades amb el valor real de l'Institut; quant a « l'esperit de l'Obra », cap dels tractants se'n preocupà, ja sia perquè no el sentissin, o bé perquè els fes nosa per als tractes en curs. Dit en poques paraules; la proposta encloïa un mal negoci comercial i un retracte espiritual.

Amb aquest intent, es convocà el Cos Consultiu per a nomenar el Consell Directriu. La Secretària cregué convenient que la Sra. Verdaguer no en formés part i el Sr. Abadal acceptà tal parer.

El dia abans de la reunió del Consell Directriu, la Sra. Miquel presentà la dimissió, entre altres raons, per no haver fet cas de les seves suggerències respecte dels Padrins d'Aules i de les garanties de « continuïtat de l'esperit de l'Institut », no amagant-se de dir: « que no havent-hi la Sra. Verdaguer com a Presidenta, ella tampoc no volia ocupar el seu lloc ».

El 25 de Maig del 1940, el Cos Consultiu que quedà constituït sota la Presidència de la Srta. Teresa Escubós i Girona, acordà convocar Junta General.

La convocatòria, sense dir el motiu de la reunió, sortí als diaris « La Solidaridad » i el « Noticiero ». Moltes associades ni n'hagueren esment.

La Junta General es celebrà el 16 de Juny del 1940, amb assistència del notari Sr. Tries de Bes, requerit per les Sres. Mercè Vilanova i Comas, i Montserrat Gili i Esteve.

La Secretària, Srta. Carreras, defensà el traspàs a la Diputació en companyia de la Srta. Raventós la qual creia que el pensament de la Sra. Verdaguer era ço que es proposava.

La Srta. Gili l'interrompé contradient semblant afirmació.

La Srta. Carreras justificà la seva intervenció replicant: *que tiene la convicción absoluta de que la Fundadora Sra. Verdaguer està conforme con la proposición y que, al pasar a la Diputación la Institución de Cultura, no es cambiar la Obra del Instituto de Cultura, sino continuar-la.*

L'INSTITUT DE CULTURA DE LA DONA

Una concurrent demana l'ajornament per tal de poder decidir amb el degut coneixement de causa, però la Presidenta s'hi oposà dient: *que debe votarse ahora mismo la proposición.*

La Srta. Gili féu avinent que el traspàs no era previst en els Estatuts.

La Secretària lee un artículo de los Estatutos en que se exige la presencia de tres cuartas partes de las asociadas para tratar de la reforma de los Estatutos y de la disolución del Instituto, y a la interrupción de una concurrente de que no existe esta mayoría, le contesta la Secretaria que no se trata aquí de debatir ninguno de estos dos asuntos. L'article que la Srta. Carreras acabava de llegir desautoritzava l'acte que s'estava celebrant, però se'n prescindí autocràticament.

La Srta. Creus pregunta a la Presidència si un cop l'Obra en poder de la Diputació, les associades tindrien els mateixos drets i les mateixes facultats. Havent respost evassivament la Presidenta, la Srta. Creus replica: *que si no ha de continuar igual, no será ya continuar la Obra del Instituto.*

Després d'un curt diàleg entre la Srta. Gili i la Srta. Carreras, aquésta diu que es va a la votació i la Presidenta demana que s'aixequin les que votin en contra.

Feta la votació, resulta: 6 vots en contra i 178 vots a favor.

O sia, que 184 votants disposaren illegalment i dictatorialment del que pertanyia a més de 2000 associades, companyes llurs absents.

Aquesta feta no hauria passat d'una ridícolesa fenomenal, si no fos per la gravetat del que revelava en la vida pública i que jo no vull qualificar.

Sense haver-se fet prou pública la convocatòria, ni precisar-ne l'objecte i en absència o ignorància de la major part de les associades; sense l'assistència, almenys, de les tres quartes parts estatutàriament requerides per a la validesa dels acords, art. 24 b, es prengué arbitràriament la resolució, premeditada i convinguda, de lliurar la Institució a una Corporació sobrevinguda sense la volença del nostre poble, salvant-ne a baix preu solament el cos i foragitant-ne l'ànima.

Girats obstinadament d'esquena a la Nostra Terra i al seu redreçament, així obraren aquells tractants, menyspreant a més la significança social de la col·laboració dels Padrins d'Aula i capgirant i malversant llurs aportacions, que eren condicionades moralment i cívicament.

GUAITANT ENRERA

L'argument econòmic que ho tapava tot i sortia com a motivació del traspàs, no fa més que justificar la severitat del meu juí.

En un any d'ocupació s'havia abaixat molt el nivell de l'esperit públic, pervertit per la malura positivista i la nova moral de la *renovación*, puix que dominava tan planerament.

Passat l'apassionament i la pressa de les interessades en el traspàs convingut, en moments de recolliment degué reptar-les l'enormitat de la feta llur, puix que decidiren convocar una altra Junta General, que tingué lloc el 28 de Juliol del 1940.

Aleshores, la Presidenta, Srta. Teresa Escubós i Girona, digué: que la Junta anterior havia estat convocada per l'art. 24 a, dels Estatuts i que posteriorment entengueren que devia fer-se per l'art. 24 b; per tant, s'havia convocat nova Junta per a «rectificar el procediment i ratificar els acords». Era proclamar la invalidesa de la Junta anterior.

S'insistí en que el Consell creia que amb el traspàs a la Diputació «perduraria l'Obra i que això era la millor prova d'afecte a la Fundadora».

Després d'algunes observacions de la Srta. Gili, aquésta i nou associades es retiraren abans de la votació i, és clar, sense l'oposició, el traspàs fou aprovat per unanimitat.

Potser algunes companyes de la Sra. Verdaguer i moltes associades, tampoc no s'havien adonat de que la Institució tenia una ànima o bé, si ho sabien, no la preaven com devien. Sia com se vulla, el cert és que triomfà la seducció de la moral nova i el civisme utilitari portats i encomanats per la malura de la *liberación*.

Així morí, suïcidant-se en el desarrelament, la preada Institució que havia estat nada en serena albada d'afirmació i que, desnaturalitzada, ara prenia saba en la ufanor de les negacions catalanes, forasteres o aforasterades.

I en la revolada per a caragrirar-se, la Institució esborrà amb les fal·dilles noms que havien estat davanters en el recobriment de Catalunya i que, després de llur defallior, nosaltres hem de recordar en caritat, amb planyívola recança.

L'INSTITUT DE CULTURA DE LA DONA

Fribourg (Suïssa), 6 de Maig del 1950

A Na M.
BARCELONA

Preada Senyoreta :

Rebuda la vostra resposta i també la informació complementària, per les quals us dono gràcies.

Passant per alt el procediment extern — públic — que de moment no puc judicar, el fet real és que se salvà la matèria venent-se l'ànima i violant la col·laboració dels Padrins d'Aula, car no entraren en compte : és la moral de la novella època, a la qual tinc l'honor de no pertànyer.

Rebeu la meva salutació respectuosa

P.

De bell començament ja havia traspuat el propòsit d'algú de cedir l'Institut a la Falange, ço que mogué no poc enrenou i se'n feu cavall de batalla, davant del qual la Srta. Carreras va negar sempre, amb tota la seva energia, que hi hagués cap intent en aquest sentit.

No obstant això, l'Institut fou traspassat a la Diputació, la qual el lliurà a la Falange i d'aquesta manera, pel procediment tan rebregat de la *persona interpuesta*, es féu quedar bé la Srta. Carreras i es calmaren els escrúpols de consciència, fàcilment calmables amb la moral complaent i sedativa que ara s'estila i que els de la nostra època no compartim, ni volem tolerar, perquè som massa rígids i, per tant, gens plegadissos.

Un dels consellers justificà el seu parer, favorable al traspàs, amb el següent dilema :

— Si no els el doneu, us el prendran.

Aquest argument vulgaríssim i poruc, no hauria sorprès si hagués estat formulat per algú de la generació novella, que no segueix perquè s'ha esbarriat a llur albir ; però resulta incongruent en boca de gent de la nostra època.

GUAITANT ENRERA

Adhuc prescindint de tota ideologia, el prendre sense el consentiment és una usurpació, un robatori, mentre que el donar-los-el era una renúncia, una claudicació, un sotmetement i una covardia.

La usurpació no anul·la cap dret, sinó que el referma amb la protesta que provoca; la donació ho desfà i ho perd tot.

La resposta al dilema era axiomàtica per a tot seny despert i lliure:

— Preneu-lo, si voleu, ja que hi esteu avesats i teniu força arbitrària per a fer-ho, però no hi teniu cap dret.

Per culpa de l'emboirament en què ara vegeta la gent, es veu que aquesta resposta tan elemental, no s'acudí als propugnadors de la malaurada proposta híbrida de traspàs.

En aquesta qüestió ha sonat el nom de Padrí d'Aula, que les oposicionistes recordaven i invocaven honorablement, mentre les altres l'arreconaven curosament, perquè el sol nom els feia un retret de consciència que elles volien defugir.

En la meua qualitat de tal, doblement, insisteixo en fer constar que ningú m'ha convocat, ni m'ha comunicat res, ni m'ha demanat mai parer, respecte de les decisions preses, malgrat que l'art. 41 dels Estatuts prescriu taxativament:

« ART. 41. — Els Padrins d'Aules seran considerats com a creditors per la quantitat amb què les hauran dotades, sense interessos i nets de tota altra càrrega, havent de fer efectiva la quantitat al propi tenedor o als seus hereus o successors legítims ».

Talment fou escrit i estatuït amb l'esperit i la lletra de la justícia i la reciprocitat de la meua època que, per experiències de *mayor cuantía*, ja sé que han estat efectivament derogats per la *liberación*.

Així contrasten degudament les dues èpoques: la nostra i la dels altres.

Ignoro si algú dels meus companys de padrinatge ha beneficiat materialment de l'art. 41 transcrit.

La Sra. Verdager (a. c. s.), ciutadana honorable i dama benemèrita, morí el 13 d'Octubre del 1949, atuída per la sofrença corporal, cruelment agreujada en el fons de la seva consciència i del seu sentiment per la punyida moral de veure com la seva Fundació, concebuda en amor d'espiritualitat, llençava el mantell maternal i apagava el foc sagrat de la seva llar, per anar a fer de fillastra en un fogar foraster i venturer.

Barcelona, el 4 de Març del 1945.
L'Institut de Cultura de la Dona, usurpat i caragirat.

Fons Patxot

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

L'INSTITUT DE CULTURA DE LA DONA

Mentre les autoritats sobrevingudes li celebraven errades honors oficials com a Fundadora d'un Institut que no és el seu, una munió de companyes i associades fidels a la naixença del veritable Institut — entre les quals una part ja colpides pel desengany i fent acte de penediment — retrobant-se en el sentiment originari de la Fundació, ne reivindicaven l'espiritualitat i, aplegant-se separadament en una altra església, li retien devot homenatge, en unes honres verament cristianes.

Fribourg (Suïssa), 8 de Novembre del 1949

A Na M.
BARCELONA

Preada Senyora :

Hem rebut la vostra del 28 pt., acompanyant els recordatoris de la plorada Sra. Verdaguer, amiga i lleial companya nostra en les tragèdies de la vida (a. c. s.).

Ens adherim espiritualment i moralment a la vostra digníssima i solemnia manera de reivindicar, separadament, la Fundadora d'una Obra lluminosa de caritat social, que l'envilidor baf del present, després d'usurpar-la, s'afanya a entelar amb la complicitat de catalans corsecant-se, alguns d'ells talment apòstates de llur pròpia honrança cívica anterior.

Escau a Madona Verdaguer, l'auguri que jo fiu al nostre venerable i heroic Cardenal Vidal i Barraquer, quan jo li deia :

« Vós heu viscut massa
i haureu viscut massa poc ».

Encara que ja no m'interessi gaire la vida, em dol que jo mateix caigui dintre d'aqueixa afirmació de recança perquè, si el meu físic no estigués tan marcit amb les darreres empassegades i tingués marge de temps, probablement aclariríem les foscors passionals, el fangueix material i les fallides personals, que han comès la usurpació del nostre antic Institut de Cultura de la Dona.

GUAITANT ENRERA

Així i tot, crec que si Déu em concedeix un parell d'anys de vida i de xaveta, ja farà prou que jo no hi digui la meva, lliurement i sense embuts, en lletres de motlle, com ja ho he fet respecte d'altres robatoris¹; a mi, els remolins, mentals i morals, del present collapse, no m'engoliran pas, car per quelcom sóc vell mariner.

Amb pregona dolença, rebeu, preada Senyora, l'expressió de la nostra millor recordança.

P.

I així com, de bell començament i àdhuc ignorant els fets consumats, pel mer pressentiment de la consciència jo tinguí cura de treure de l'Institut de Cultura els noms de les nostres filles, ara compleixo el deure pòstum d'afegir llurs noms als de les associades que se'n anaren de la Junta abans de la votació político-comercial, donant així un bell i lloable exemple de fidelitat moral i de fortitud cívica.

Car, la Falange era a baix, a la porta, en funcions de *España libre*.

Com que en traspassar a la Diputació fictícia l'Institut de Cultura de la Dona « l'esperit de l'Obra » ja n'havia fugit, deixeu-me preguntar de cara al futur :

— Quines patriòtiques i honorables Dones Catalanes seran ungides per a donar maternal acolliment a aquella ànima desincorporada ?

¹ R. PATXOT i JUBERT. *Lettre aux Membres de l'Organisation Météorologique Internationale et aux Météorologues en général*. Edition privée, Fribourg, 1948.

LA FUNDACIÓ CONCEPCIÓ RABELL I CIBILS, VIUDA ROMAGUERA, ÉS FILLA DE LA GENEROSITAT D'AQUESTA DAMA, LA QUAL, EN EL SEU TESTAMENT, I ENTRE MOLTES ALTRES COSES, PROVEÍ PER A NECESSITATS D'ORDRE INTEL·LECTUAL. EN ACORDANÇA AMB AIXÒ, I VOLENT FER-LI UN ESCAIENT MONUMENT D'ESPIRITUALITAT, EL MARMESSOR QUI TALMENT ACTUA S'ÉS ACOLLIT A HONORABLES CORPORACIONS DE CATALUNYA, A LES QUALS RET HOMENATGE, I, AMB LLUR AUTORITZADA COL·LABORACIÓ, VA REALITZANT EL COMPLEXE CULTURAL DE CIENCIA, LLETRES I ART QUE CONSTITUEIX I CARACTERITZA LA FUNDACIÓ.

R. Patxot i Jubert

L'ORFEÓ CATALÀ

Les absents ont toujours tort
Dita francesa

Més que enlloc, en el Casal de l'Orfeó Català, sovint m'havia arrecerat a pler, potser perquè els músics són més ingènuament expansius que d'altres estaments intel·lectuals i en l'ambient íntim dels artistes, moltes vegades jo em reposava de cabòries ben feixugues.

Encara recordo amb emoció una assentada tinguda amb el Mtre. Millet, en el piset del seu estatge. Aleshores es tractava de que En Joaquim Cabot deixés la Presidència de l'Orfeó Català, i el Mtre. Millet me l'oferia amb una insistència digna d'un millor encert, perquè en la vida, sempre he tingut gran cura de recordar i practicar l'assenyat *nosce te ipsum*. Per això li vaig refusar raonadament la proposta.

Llavors, el Mtre. Millet, mirantme amb ulls imploradors i amb un to de veu com un infant que es plany i pidola a la seva mare, em féu mig sospirant :

— És que no ens estimeu !

No era pas això, sinó ben al contrari ; eren dues amors convergents, car jo no servia per al càrrec i no devia d'acceptar, precisament per amor de l'O. C.

Ara, al cap de pocs anys, bo i evocant commós aquella dilecta efusió, em trobo acomplint el trist deure de fer respectar difunts i l'esperit i l'obra

GUAITANT ENRERA

de la nostra generació, portant l'O. C. a la Justícia, havent-hi en la Junta el fill de l'estimat amic Mtre. Lluís Millet.

Què es ço que ha pogut provocar aquest malaurat revirament moral?
És que s'ha ficat dintre l'O. C. la rubinada sobrevinguda, que fa meselles les consciències i esmussa els sentiments.

La carta que segueix, encomanant al meu advocat de procedir judicialment contra l'O. C., explica ben clar la feta de la Junta que m'ha obligat a obrar, mantenint l'esperit que hi deixaren els honorables Mtres. Fundadors, En Lluís Millet i En Francesc Pujol, als quals tota enyorívola honrança de part meva, car el sentiment originari — el de la meva època — que alenava l'Obra del Cançoner, es veu que finà amb el Mtre. Pujol.

Genève, 3 de Novembre del 1950

A En Ll. Massot i Balaguer
BARCELONA

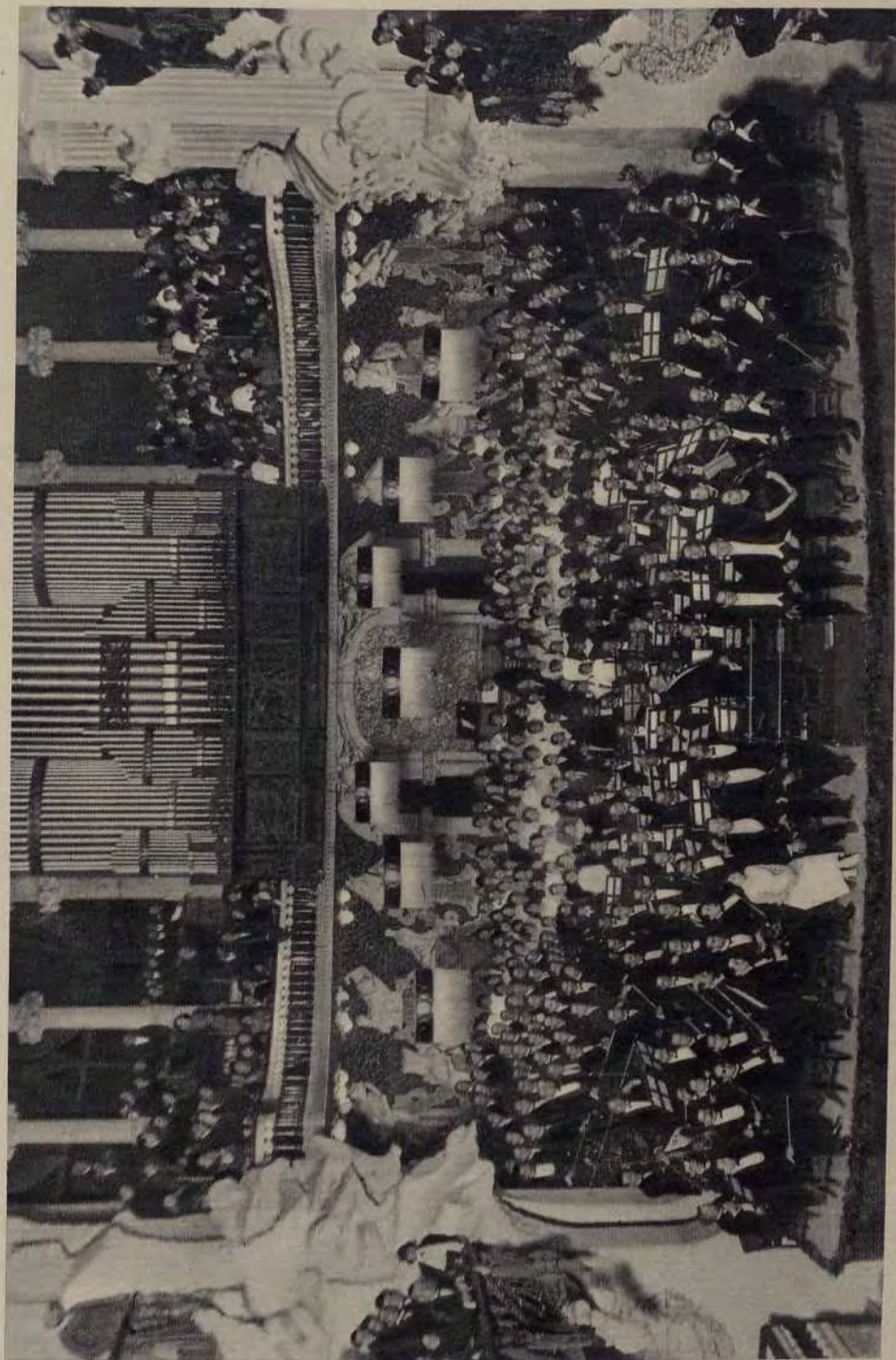
Preat Senyor i Amic :

Us confirmo la meva del 3 d'Abril pt.

Començo repetint-vos la cantarella de sempre, ço és: que podeu no acceptar lliurement les meves propostes d'actuació, si no us convenen, sense donar-me explicacions i sense que això faci cap minva en la nostra amical relació. El que sí em convé sempre, és conèixer aviat la vostra decisió perquè sóc vell, tinc poc marge de vida i, per tant, no puc perdre temps.

A la seguida, us faré el marc dintre del qual s'han esdevingut insospitadament fets deplorabilíssims, que són per a mi una major decepció més, i us presentaré els personatges que hi actuen. Solament de passada, retreuré afirmacions en documents, còpies dels quals se us donaran per al vostre millor judici. Els detalls complementaris són cosa d'En Danès, el qual els pot saber millor que jo. Recordeu que sóc bon xic sentimental i que el meu temperament rectilini, més que res, s'interessa per la doctrina i el sentit moral.

Se tracta d'unes pretensions imaginàries de l'actual Junta Directiva de l'Orfeó Català, presentades sobtadament i consignades en un document notarial, que jo vull desfer judicialment.

Barcelona, el 27 de Febrer del 1921.
L'ORFEO CATALÀ sota la direcció del Mtre. Lluís Millet,
executa la Passió segons St. Mateu de J.-S. Bach. A l'orgue el Dr. Albert Schweitzer.

Fons Patxot

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

L'ORFEÓ CATALÀ

La *Fundació Concepció Rabell i Cibils* és un complexe de beneficència intel·lectual amb modalitats diverses, que constitueixen un monument cultural de recordança en honor de la generosa i provident Dama que féu deia del necessari per a l'acompliment de tan enlairat fi; així ho proclama i ho defineix, lapidàriament, el pòrtic de les seves publicacions, que ella escampa per Catalunya i arreu del món, ja sia directament o mijançant els seus col·laboradors. Aquests col·laboradors, corporatius o individuals, espontanis o sol·licitats, resten enclosos en aquelles modalitats, on són honorablement esmentats amb tot agraiement; però l'essència del monument és un conjunt que ha de romandre sempre sencer i no es pot fraccionar de cap manera, perquè la recordança que personifica és global, única i total.

Entre les modalitats esmentades, la Fundació C. R. C., enclogué l'*Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, de conformitat amb el resultat d'unes enraonades hagudes amb el Mtre. Lluís Millet, el Mtre. Francesc Pujol i jo.

Una de les primeres conseqüències fou que la Fundació C. R. C. encomanés a l'Orfeó Català la *direcció tècnica* de l'Obra, assistit per altres entitats complementàries. Vaig formalitzar l'avinença i l'encomanda en la meua carta datada el 28 d'Octubre del 1925, que trobareu reproduïda a la pàgina 419 del vol. Ier. de *Materials*, editat per la Fundació (Barña., 1926).

Complert aquest formalisme, vaig llogar un piset a la Via Laietana, on s'installà l'Oficina musical del Cançoner, de la qual el Mtre. Pujol esdevingué el cap, tenint com a col·laborador el Mtre. Samper especialment encarregat de la transcripció i la notació; hi havia tipistes i personal secundari. Jo hi tenia la meua taula despatx i hi anava cada dia al matí, seguint el meu costum de controlar personalment les meves Fundacions.

És així com la Fundació C. R. C. posà en marxa l'Obra del Cançoner, sota la *direcció tècnica* de l'O. C. i carregant-ne la Fundació C. R. C. tota la despesa.

Quan jo haguí de deixar Catalunya el 1936, el meu comès restà en mans del Mtre. Pujol, a qui vaig investir amb el càrrec de *depositari personal* de l'Obra, en la seva qualitat d'*apoderat*, delegat meu. Malauradament, el Mtre. Pujol morí el 24 de Desembre del 1945 i l'Obra quedà fatalment parada.

En plena guerra civil, ell i jo havíem previst un prudent escampall dels Materials de l'Obra, dintre dels quals es destacaven, especialment per al meu Arxiu de la Fundació: el *Dietari-Historial* i el *Llibre d'Actes* del Consell, que el Mtre. Pujol entaforà en un indret de l'O. C. on — me digué — no els trobaria ningú, si hom no els ho deia.

GUAITANT ENRERA

Tal fou el digne passat de l'Obra del Cançoner, però entre aquell passat i el present, es produí una falla tràgica que n'ha trencat la continuïtat i per això la Catalunya nostra s'arrecerà degudament als llims, on la seguí devotament l'Obra del Cançoner en la refiança d'un millor adveniment.

Després de la mort del Mtre. Pujol, vaig ordenar que es recollissin les meves coses, perquè el lleig present les anava boronant, entre elles els *Materials* de l'Obra del Cançoner; per això vaig fer demanar a l'O. C. el *Dietari*, que ja sabia, de part del Mtre. Pujol, que era en el casal de l'O. C.

El President Sr. Renart m'escriví una efusiva resposta i, amb la major cortesia, àdhuc m'oferia portar-me'l de seguida que es trobés. Més tard, tornà a escriure'm, tot alegroi, fent-me sabedor de que ja s'havia trobat el *Dietari* i repetint el propòsit de lliurar-me'l ells mateixos.

Passà temps i aquells bons propòsits romanien purament epistolars, sense realitzar-se. Llavors, els vaig indicar que fessin el *Dietari* a mans del meu gendre, que el recolliria en el seu primer viatge a Barcelona.

Aquest prec tampoc fou atès, sinó que l'O. C. respongué, amb gran sorpresa meva, que me'l lliuraria més endavant, «en acabar de prendre'n algunes notes», cosa que jo no havia autoritzat, perquè ningú no m'ho havia demanat.

Això que l'O. C. exercís actes de possessió i es prengué drets que no tenia, em féu sospitar que tots aquells repetits allargaments no fossin una resistència passiva i, en conseqüència, vaig ordenar a l'apoderat que exigís categòricament, de seguida, el lliurament del *Dietari* trobat i els altres llibres o documents de l'Obra del Cançoner que manquessin.

El President Sr. Renart li respongué que no podia fer tal lliurament sense abans consultar-ho. El resultat de la consulta fou que el President O. C. ofería el *Dietari* a canvi d'un rebut *condicionat*, que el meu apoderat es negà a firmar per quant l'O. C. no tenia personalitat per a imposar condicions, ni per a retenir res del Cançoner.

Així les coses, entrà sobtadament en escena un requeriment notarial reclamant papers que no eren de la *Fundació C. R. C.*, que ningú no els havia negat, i que el mateix O. C. podia haver recollit a casa del Mtre. Pujol, evitant així que es barreassin amb els meus i amb els d'altres particulars que el Mtre. Pujol també custodiava.

La demanda era un pretexte d'entrada que encobria la vera finalitat de l'acció, ço és: lliurar el *Dietari* amb la reserva de «possibles drets», total-

L'ORFEÓ CATALÀ

ment imaginaris i, vull creure, fills de la ignorància de la realitat, perquè cap dels membres de l'actual Junta O. C. ho eren quan la naixença de l'Obra del Cançoner, ni han intervingut mai per res en el seu funcionament com a directius. El requeriment fa constar que el lliurament del *Dietari* és una gràcia que se'm fa, perquè l'Obra del Cançoner és «*bajo la iniciativa, nombre y colaboración del Orfeó Català y de sus más dignos elementos técnicos*».

Acomplerta la incongruença, En Renart, com si en la consciència li revingués un relleix de l'esperit del passat, cuità a telefonar al meu apoderat que, per ell, «no existien les tals reserves». Planyo de cor la situació d'En Renart, enmig d'una revolçor sobrevinguda, que mareja el seny de les gents i esmussa la finor de sentiments.

L'apoderat contestà el requeriment de la manera que li semblà adient i aleshores l'O. C. féu constar en acta, de la qual m'envià còpia, que l'acord del requeriment fou pres «per unanimitat», i agreujà el fet anomenant-se ell mateix *l'entitat depositària de la dita Obra*, atreviment intolerable que jo rebutjo amb indignació i nego en absolut la seva arbitrària afirmació.

Es veu que la malura dels temps s'ha encomanat als nouvinguts car, altrament, no obrarien tan impulsivament i amb irrespectuosa barroeria. *Quantum mutatus ab illo*.

Sentimental com sóc, vaig deixar passar uns mesos en la esperança de que, degudament enterat i amb millor consell, s'esvairia l'ofuscació de l'O. C.

Havent fallit aquesta esperança, ara sóc jo que entro en escena, per tal de continuar l'acció que el requeridor ha desfermat.

El requeriment notarial essent un document públic, s'ha d'impugnar i desfer amb un altre document públic, vull dir: provocant una resolutòria judicial. La demanda es farà sense previ avís, tal com la Junta O. C. ens ho ha ensenyat.

Deixo el procediment a la vostra competència professional.

El fons de la demanda ha d'estrebar en això que segueix:

a) La Fundació C. R. C. és ben definida en la làpida que porten totes les seves publicacions.

b) *Recuso* el testimoniatge personal i les pretensions de l'actual Junta O. C., perquè cap dels seus membres no ho eren quan concebírem l'Obra del Cançoner, ni han compartit, ni han intervingut mai en les seves tasques com a directius.

GUAITANT ENRERA

c) L'Obra del Cançoner és una de tantes *modalitats* de la *Fundació C. R. C.* la qual, segons la meva proposta del 28 d'Octubre del 1925, encomana la *direcció tècnica* a l'O. C., i és dintre d'aquest concepte fonamental que els Mtres. Lluís Millet i Francesc Pujol, hi aportaren amb gran entusiasme llur prestigiosa col·laboració.

d) *Nego* a l'O. C. la personalitat amb què es presenta en el requeriment i *nego* la seva capacitat per a fer les reserves que hi consigna.

e) *Nego en absolut i amb indignació*, que l'O. C. sia, ni hagi estat mai, *ni un sol moment*, «l'entitat depositària de la dita Obra», com fa constar en la seva acta. Aquesta personalitat, solament jo podia donar-la hi i no la hi he pas donada.

f) *Nego en absolut* que l'Obra del Cançoner sia feta a nombre del «*Orfeó Català*».

Tots els impresos duen solament el nom de la *Fundació C. R. C.*, i les publicacions són únicament encapçalades per la *Fundació C. R. C.*, el mateix que les cèdules musicals d'Arxiu, i les portades van segellades solament amb el seu monograma editorial i tots els papers porten la seva marca d'aigua. En tot això, el nom de l'O. C. no hi surt per a res. Allà on s'esmenta degudament l'O. C. i en tota honrança, és en el text de les publicacions i escrits, on sempre s'agraeix lleial i efusivament, la prestigiosa col·laboració dels elements de l'O. C., igualment que la d'altres coadjutors.

g) *Nego* enterament allò de «sense retribució», argument que hauria avergonyit l'exquisida sensibilitat dels Mtres. Lluís Millet i Francesc Pujol. La Junta O. C. no pot ignorar que tots els col·laboradors de l'Obra, han cobrat rigorosament. El Mtre. Pujol rebia honoraris com a cap de l'Oficina del Cançoner i jo mateix els hi pagava semestralment, i se l'ajudà quan la seva malaltia d'ulls i, després de la seva mort, la seva Vídua rebé l'expressió de l'estima en que la *Fundació C. R. C.* tenia al seu marit, que era l'ànima musical de l'Obra. Tots els col·laboradors restants, fossin qui fossin, missioners de recerca, etc., tant si eren com si no de l'O. C., foren estrictament pagats per l'Oficina del Cançoner, de la qual el Mtre. Pujol era així mateix administrador. Periòdicament, el Mtre Pujol me presentava els estats de comptes, que la *Fundació C. R. C.* suplia.

h) Mentre jo era a Barcelona, tota l'Obra del Cançoner era sota del meu *domini*, com una de les modalitats del complex *Fundació C. R. C.* En absentar-me, la vaig confiar en mans del Mtre. Pujol, com a *depositari personal* i en la seva qualitat d'*apoderat meu*.

L'ORFEÓ CATALÀ

Deixeu-me prendre una mica d'alè, perquè joestic avesat a la meva època, que era d'afirmacions, i aquest present me trenca el respir i m'ofega, amb el seu feix de negacions.

Del que si era *dispositari* l'O. C., en el seu museu, era d'una colla d'instruments populars, que els missioners de recerca havien recollit en les seves exploracions. Entre ells hi havia un *tabal* molt vell i interessant, que el Mtre. Samper havia portat de Mallorca. Com que em diuen que aquest tabal tampoc no es troba, pregareu a l'O. C. que vegi d'aclarir el que li hagi succeït.

A més, teníem un fonògraf i una colla de cilindres impressionats a Mallorca i dels quals ningú no m'ha dit res.

Tornant al meu temperament, vull consignar unes remarques de psicologia experimental, que tenen qualche valor com a reflexe de l'època que les motiva.

Estic segur de que, si el malpensat requeriment hagués estat redactat en català, la sola virtualitat de la nostra llengua no els hauria permès vestir tan fàcilment de lloances literàries, un intent i una motivació agressius com els que aquell document encobreix. Aleshores, tampoc no haurien gosat dir que un requeriment notarial per sorpresa fos « un gest de cortesia que calia agrair », tal com consta en l'acta de l'O. C. del 20 de Març del 1950.

Encara que ja ho haureu endevinat pel to de la meva narració, perquè jo no som estat mai mesell, i molt menys ara que sóc vell, vull dir-vos l'efecte moral que ha produït en la meva sensibilitat la feta que us explico :

- 1r. La Junta O. C. ha mancat el respecte a la Fundació C. R. C.
- 2n. Ha desconsiderat el meu Pare, el nom del qual vaig confiar-li en els Concursos Musicals Eusebi Patxot i Llagustera.
- 3r. Ha oblidat la generosa i despresa idealitat dels difunts Mtres. Millet i Pujol.
- 4t. Ha trencat la connexió amb la meva generació.

A la Junta O. C. no se li ha acudit res d'això perquè ella viu el present, mentre jo segueixo vivint el passat, el qual no ha pas d'abaixar el cap davant del present, sinó que s'hi enfronta cada dia més convençut, puix que, aquell passat nostre, és més dignificador.

És indubtable que, entre la fase d'exquisida cortesia amb què En Renart oferí portar-me el *Dietari* i el revirament que féu la Junta O. C. amb el requeriment després d'una tongada d'estranyes excuses, degué interferir

GUAITANT ENRERA

aquella cosa indefinida que els periodistes en diuen « els imponderables » i que, en el cas present, potser podria subtilitzar-se en una frase quelcom sibilitica, no mancada d'encert, així per l'estil: fou un acte de cohesió, produït per l'afinitat de presumpcions velles i vanitats novelles, temptades pels mals exemples vinguts amb la *liberació* i massa fàcilment encomanadissos.

Aquells « imponderables », en el cas actual, han resultat prou feixucs i eficients, per a fer empassegar deplorablement la Junta O. C.

Me sembla que, amb el que precedeix, us he dit ço més bàsic de l'actuació i amb intent d'estalviar-nos consultes ulteriors i rossegues de correspondència.

Estudieu a fons la meva proposta i si accepteu de menar-la a bé, rectíniament fins a la fi, no oblideu que sóc vell i que em resta poc marge de vida: per tant, cal aprofitar-lo, sense perdre temps.

Desitjant-vos salut i una bona tramuntanada que esventi la incubadora mental dintre la qual us han tancats, i esperant la vostra decisió amb gràcies,

Rebeu la meva lleial encaixada empordanesa.

R. Patxot i Jubert

Qui no vulgui pols,
que no vagi a l'era
Consell popular

De conformitat amb la comanda, a fi de Juny (1950), fou feta a l'O. C. la citació a judici de conciliació.

Com que sóc fora d'època, jo m'imaginava que l'O. C., havent-se repensat, aprofitaria la citació per a sortir del pas el menys malament possible, excusant-se hàbilment i lliurant els documents arbitràriament retinguts, car no li éren estat mai comanats, sinó que els guardava personalment el Mtre. Pujol en la seva qualitat d'apoderat meu.

Amb gran sorpresa, l'O. C. no comparegué, ni donà després senyals de vida, car no es poden considerar tals l'absurda pretensió d'un emissari pro-

L'ORFEÓ CATALÀ

posant sotmetre a una terceria uns drets imaginaris o una temptació de rapte, disfressada amb frases laudatòries.

L'acte de l'emissari revelava clarament que la Junta de l'O. C. no s'adonava del que era *moralment* envers mi, el seu requeriment del 16 de Febrer del 1950, « per unanimitat » reincident en l'Acta O. C. del 20 de Març del 1950.

Indubtablement, el meu O. C. havia mort espiritualment amb el Mtre. Pujol, puix que la Fundació C. R. C. feia el Cançoner per a la Catalunya Nostra, que no és pas la d'ara, reculant en davallada social.

Així i tot, vaig seguir esperant i la demanda formal no es presentà fins tres mesos més tard, pels volts de St. Jordi, o sia, més d'un any després del barroer i mal aconsellat requeriment.

Conec de sobres les possibilitats de les lleis escrites, que no m'han entusiasmat mai, per a preveure que es produiran tota llei d'incidents i es receraran empassegades i es farà l'encamellada i sortiran moltes fotges, perquè els camins de la justícia terrenal són així ; probablement, per tal d'anar allargassant la cosa intervindran « incontrollables » d'aquells que en justesa caldria anomenar « inconfessables » ; possiblement també, pensant que jo sóc vell i qualsevol dia puc morir — tàctica fallada de noblesa — com féu el Gl. Franco amb el Cardenal Vidal i Barraquer ; actitud immoral, perquè és un veritable malversament del viure i mancament de respecte a la vellesa.

Però, tal refiança no canviarà gens, ni el fons, ni les posicions, de la contesta ; farà perdre temps i diners, res més.

La Junta O. C., emboirada dintre l'atmosfera pervertidora que l'ocupació ha escampat per la nostra terra, no s'adona verament del que fa, ni de la persona amb qui s'ha encarat. Tan si són velles, com si són novelles, les vanitats són tostemps males conselleres.

Ara bé ; la qüestió no és pas merament personal, sinó fonamental i únicament *moral*. I com que la moral no és pas consubstancial amb la persona, perquè és una norma perdurable, àdhuc en el cas de la meva mort, els meus successors mantindran ferma la demanda fins arribar a sentència.

Desembre del 1951.

La tàctica de retardament mijançant vulgars travetes processals, entrà en joc de seguida per tal de defugir l'acció pública i poder intercalar-hi intervencions privades.

GUAITANT ENRERA

Uns delegats de l'O. C. acompanyats del seu advocat, presentaren una proposta, absurda en el fons i molt incorrecte en la forma, car era l'agreujament de la pretença de l'O. C., embolcada en una amenaça.

Els tals delegats eren infants quan l'Obra del Cançoner ja treballava de plè i, per tant, cap d'ells no podia saber-ne res personalment, com tampoc podien sentir la tradició ideològica i sentimental, que engendrà la digníssima naixença de l'O. C.

Els veritables dirigents de l'O. C., que coneixen perfectament la inducció d'aquesta malaurada qüestió, no havien d'haver posat la juvenut a primer rengle, restant ells a l'ombra, perquè això és un mancamment de companyonia.

En la seva obcecació, la Junta de l'O. C., no donant-se encara compte del que féu, ni del que segueix fent, ni de la persona a qui ho ha fet i segueix fent, voldria encaminar la seva actuació cap a una suspensió del procediment judicial, illusió tan imaginària com la pretensió d'uns drets que ningú li ha donat. Potser aquesta orientació sia deguda a un retret subconscient, que diuen ara.

Tot debades, perquè l'afer no comporta altra solució que una sentència.

Si, temps a venir, la Fundació C. R. C. encara existís i volgués reprendre la seva Obra del Cançoner Popular de Catalunya, l'Orfeó Català, amb el mancamment comès devers els difunts, els meus i els seus, s'hauria *exclòs moralment ell mateix* « per unanimitat », de tóta intervenció en aquella Obra.

També vull repetir ací en lletres de motlle, ço que en altres paraules vaig consignar notarialment en un cert indret de casa nostra :

— Jo em creia merèixer el respecte dels meus compatricis.

Es veu que aquest raonament no resa per a tothom de la generació que ens vé al derrera, part de la qual alena un sentit moral més balder i un civisme més fàcil que els de nosaltres, els passats.

Tanco definitivament aquest capítol, corferidor per a mi, amb la meva

Sentència moral :

A semblança del que vaig resoldre quan els militars pillaren la nostra casa de la Bonanova, no respectant tampoc ni els difunts de la família, ara també la Junta de l'Orfeó Català queda sotmesa a la mateixa decisió.

Es un respecte que m'és degut, que jo puc imposar i que per aixó l'imposo.

L'ORFEÓ CATALÀ

La meva decisió és filla d'una consciència i basada en un sentiment que l'actual Junta O. C. no sap, no vol o no pot, comprendre, car altrament, crec que no hauria pas fet el que feu i que segueix fent.

Abril del 1952.

Monograma editorial
de la Fundació C. R. C.

SOCIOLOGIA EXPERIMENTAL

Els saions d'una banda i altra, forasters o del país, no s'han pas rifat la meva vestidura, però si que l'han feta a trossos i així se l'han repartida millor entre ells, sobrevinguts o de casa mateix.

Aquests falliments tan decebedors, diuen ben clar que la vella època nostra no és pas mare de l'actual perquè s'ha trencat la continuïtat, el trenc éssent l'ambient de la ocupació, que emmetzina els cervells i eixarreeix els cors.

I aquesta timba que separa les dues èpoques, els nostres successors tindran molta feina per a omplir-la, si és que no els manca la volença, com també podria succeir.

La usurpació i el pillatge que els intrusos i els invasors cometeren a casa nostra, no poden sorprendre perquè són dintre la tradició i el costum de llur estament ; però fa condol de veure que aqueixa malura llur ha esdevingut tan fàcilment encomanadissa per culpa de la feblesa de la nostra gènt, com ens ho proclama la premeditada reunió i decisió de l'Institut de Cultura de la Dona, en la qual la Institució salvà el cos venent-se l'ànima, i hem vist en la feta de l'Orfeó Català, volent atribuir-se arbitràriament uns drets que ningú no li havia donat i retenir documents que no li pertanyen, àdhuc treient-ne notes, talment mancant al respecte moral i material degut a la Fundació C. R. C., que n'és la propietària.

Tot això pot explicar-se indulgentment — no pas excusar-se — tenint en compte l'ambient pervertidor de consciències i esmussador de la finor de sentiments, que actualment respiren aquelles ideologies del passat, que s'hi van mustiant les unes i colltorcent les altres ; el que sorprèn i és més de doldre, és que en les directrius de moltes collectivitats encara hi ha gent que, per provenir de tal passat, no devien haver-se encomanat tan fàcilment la malura imperant, ni haver-se deixat arrossegar per la comoditat de consciència de sobrevinguts mesells, barroers i irrespectuosos.

La regolfada de l'Institut de Cultura de la Dona ha engolit noms que, en el passat, havien il·luminat el creixent de la nostra Renaixença ; ha violat moralment l'aportació dels padrins d'aula i, materialment, ha malversat llurs cabals, fent-los servir per a una finalitat inversa i adversa.

LA MALURA DE L'OCUPACIÓ

En el cas de l'I. C. D., l'afebliment de l'esperit de naixença el deixà caure en la temptació material forana, però, en la feta de l'O. C., és la mateixa Junta O. C. la que, trencant *per unanimitat* reiterada la tradició de la Casa, adoptà la baldera moral pública imperant i, embolcat amb argücies advocatícies incongruents i imaginàries, insinuà un intent de rapte. Semblava que el President, l'únic i veritable nexa amb el passat, barrant resoludament el pas a la folla pretença sobrevinguda, hauria imposat el respecte i la veneració de la pura i generosa ideologia dels difunts fundadors, però ell avalà la pretensió, dubitativament de primer i després amb reincidència. Si no podia deturar la malpensada, aleshores devia dimitir la Presidència, duent-se'n el prestigiós passat, com ho féu pocs mesos després, massa tardanament per salvar ço que ja s'era desencaminat.

L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya era filla de l'entusiasme dels Mtres. Millet i Pujol, concordant amb la finalitat i les possibilitats de la Fundació C. R. C., a la qual ambdós oferiren llur capacitat i autoritat musicals, amb un generós i puríssim daler com ara no s'estila, ni es capeix, ni es respecta, ni, molt menys, s'agraeix, però dintre del qual jo m'obstino a escriure, perquè és el de la meva generació i segueixo continuant-la, complint així el meu deure representatiu de fer respectar els difunts i les il·lusions i els fruits de treball i l'honrança llurs.

Aquesta Obra fou concebuda i s'anava realitzant per la Catalunya Nostra, que es recollí als llims de seguida que sentí la bravada de la *liberación*. Aleshores el Cançoner F. C. R. C. la hi seguí fidel i devotament, i allà romanen ambdues, esperant un altre adveniment.

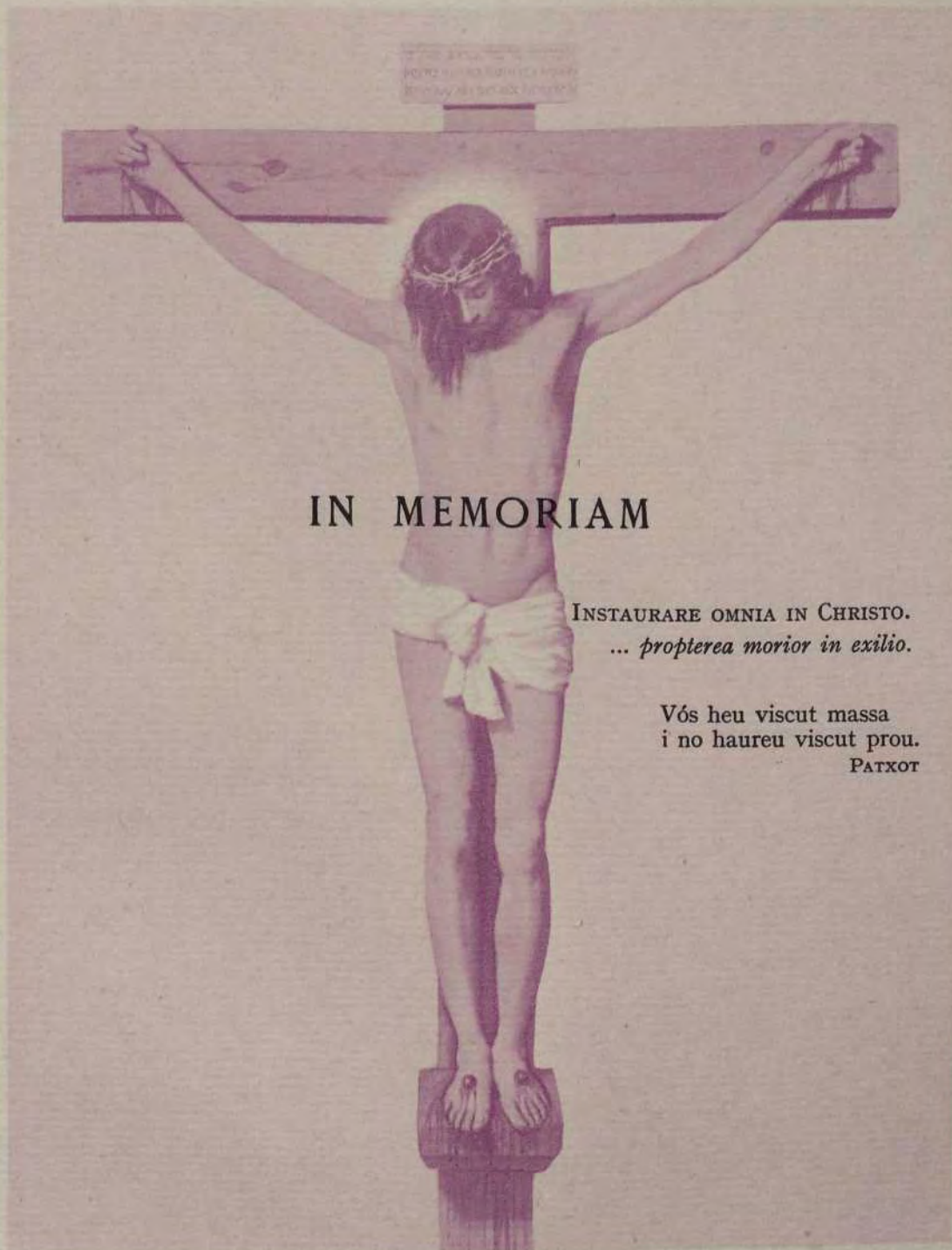
GUAITANT ENRERA

FERMANÇA

JO SÓC DELS QUE HAN SOBREVISCUT LA NOSTRA ÈPOCA ; AIXÍ SOM DES-
PLAÇATS EN EL VIURE I EL PENSAR ACTUALS. I BEN JOIOSOS QUE N'ESTEM !

PER AIXÒ MATEIX, AMB LA TESTA BLANCA A TOT VENT, ENCARA ESTIC
A LA BARRA DE LA MEVA NAU ENMIG DEL TEMPORAL IMPERANT, ENVOLTAT
DE BOIRASSES I DE TAURONS I, MALGRAT TOT, LA MANTINC SERVANT CONTRA
CORRENT, FENT PROA A LA SERENOR DE L'HORIZÓ ON HI HA LA POSTA DE LA
MEVA TRÀGICA VIDA, QUE FINARÀ LLUNY DE CATALUNYA, CAR ALLÀ JO NO
HI PODRIA PAS VIURE : COMPLINT UN DEURE DE CONSCIÈNCIA I DE CIVISME,
M'HE EXPATRIAT AMB TOTA LA FAMILIA, PERQUÈ ENCARA SÓC HOME I CATALÀ
I EMPORDANÈS, I EM DIC PATXOT, COM EL MEU AVI.

P.

IN MEMORIAM

INSTAURARE OMNIA IN CHRISTO.
... propterea morior in exilio.

Vós heu viscut massa
i no haureu viscut prou.
PATXOT

Fons Patxot

Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans